

# CORNELIVS NEPOS

## O skvělých vojevůdcích cizích kmenů

DE EXCELLENTIBVS DVCIBVS EXTERARVM GENTIVM

### Předmluva

Miltiadés Themiskolés Aristeidés Pausaniás

Kimón Lýsandros Alkibiadés Thrasybúlos

Konón Dión Ífikratés Chabriás

Tímotheos Datamés Epameinóndás Pelopidás

Agésiláos Eumenés Fókión Tímoleón

O králích

Hamilkar Hannibal

Cato Atticus

## PŘEDMLUVA

Nepochybuji, že budou přemnoží, Attiku, kteří tento způsob líčení budou považovat za bezvýznamný a ne dost důstojný osobám nejlepších mužů, přečtou-li si vypravování o tom, kdo učil Epameinóna hudbu, nebo že v jeho dobrých vlastnostech bylo, že obratně tančil a znale hrál na flétnu. Ale to budou asi takoví lidé, kteří, neznalí řecké literatury, nebudou považovat nic za správné, leda by se to podobalo zvykům jich samých. Jakmile se ale dozvedí, že pro všechny není totéž čestné a totéž hanebné, ale že všechno se posuzuje podle zvyků předků, nebudou se divit, že při líčení řeckých ctností jsem se řídil zvyky řeckými. Vždyť ani Kimón, nejlepší z Athénských mužů, nepokládal za hanebné vzít si za manželku vlastní sestru, protože jeho spoluobčané se řídili stejným zvykem. Ale podle našich mravů se to má za hřích. Na Krétě je ke cti mladíkům mít co nejvíce milovníků. V Lakedaimónu není žádná vdova tak vznešená, aby nešla na hostinu, obdrželi-li za to odměnu. Velkou poctou bylo téměř v celém Řecku, že byl někdo provolán za vítěze v Olympii, dokonce přijít na jeviště a být lidu na odiv nepovažoval nikdo z toho národa za hanbu. U nás je to pokládáno jednak za nečestné, jednak za nízké a vůbec za vzdálení se cti.

Proti tomu je podle našich zvyků mnoho čestných věcí, které u nich jsou pokládány za hanebné. Vždyť kdo z Římanů se stydí přivést manželku na hostinu? Nebo čí manželka nemá v první místo domácnosti a nezabývá se stále návštěvami? To je Řecku úplně jinak. Neboť žena není ani na hostinu přibírána, leda na hostinu rodinou, a nikde jinde se nezdržuje, než ve vnitřní části domu, která je nazývána *gynékonitis*. Tam nikdo nevstupuje, není-li s ní spojen příbuzenstvím. Ale teď brání jak množství spisů, tak hlavně spěch, obsírněji vyložit, co jsem začal. A tím se dostávám k látce samotné a v této knize budu vyprávět o životě skvělých vojevůdců.

## MILTIADÉS

1. Miltiadés, Kimónův syn, Athéňan. Velice vynikal starobylostí rodu, slávou předků i vlastní skromností, a dosáhl už i takového věku, kdy jeho spoluobčané mohli v něj nejen skládat naděje, ale i se spoléhat, že bude takový, jakého už ho znali. Tehdy se stalo, že Athéňané chtěli poslat osadníky na Chersonésos. Protože lidí, kteří k tomu byli vhodní, bylo velké množství a mnozí z nich se chtěli vystěhování zúčastnit, byli vybraní muži vysláni do Delf poradit se – aby se otázali Apollóna –, koho by bylo nejlepší zvolit si za velitele. Ty kraje, kam chtěli plout, totiž tehdy ovládali Thrákové, s nimiž bylo nutno o ně bojovat. Pýthia jim na otázku výslovně přikázala, aby si ustanovili velitelem Miltiada; to jestliže udělají, začatý podnik bude úspěšný.

Když se po této odpovědi věštírny Miltiadés s vybraným loďstvem vydal na cestu k Chersonésu, připlul na Lémnos a chtěl přivést obyvatele toho ostrova pod moc Athéňanů,

vyžadoval, aby se podrobili dobrovolně. Oni se mu ale vysmáli a řekli, že to udělají tehdy, až on připluje z domova na Lémnos hnán severním větrem. Tento vítr ze severu totiž vane proti těm, kteří vyplouvají z Athén. Miltiadés, nemaje čas meškat, vyrazil odtud směrem, kterým původně plul, a dorazil na Chersonésos.

2. Tam nedlouho poté, když rozprášil vojenské sbory barbarů a zmocnil se celé země, kterou chtěl, opevnil místa vhodná pro pevnosti. Obyvatelstvo, které s sebou přivedl, rozmístil po venkově a obohacoval jej častými výpady. A v té věci mu pomohla zkušenost stejně jako štěstí. Neboť když díky odvaze svých vojáků konečně přemohl nepřátele, uspořádal poměry ve městě velice spravedlivě a sám se rozhodl tam zůstat. Požíval totiž mezi svými osadníky královské důstojnosti, ačkoliv neměl jméno a svou slávu získal jen shopným velením a spravedlností. A neopomíjel ani své povinnosti vůči Athéňanům, kteří ho vyslali. Tak se stalo, že si držel svou moc neméně z vůle těch, kteří ho vyslali, než z vůle těch, se kterými byl vyslán.

Potéco takto ustanovil věci na Chersonésu, vrátil se na Lémnos a podle slibu žádal, aby mu předali město. Jeho obyvatelé totiž byli řekli, že se poddají, když tam připluje vydav se na cestu po severním větru; ale nyní on že má domov na Chersonésu. Kárové, kteří tehdy Lémnos obývali, ačkoliv celá věc upadla v zapomnění, se přece, ne sice na příkaz, ale pohnuti příznivým osudem protivníků, neodvážili vzdorovat a odstěhovali se z ostrova. Se stejným štěstím podmanil Athéňanům i jiné ostrovy, které jsou nazývány Kyklady.

3. V téže době se král Peršanů Dáreios rozhodl převést vojsko z Asie do Evropy a vést válku se Skythy. Postavil tedy most přes řeku Dunaj a převedl po něm své sbory. Tomu mostu, dokud sám by byl pryč, zanechal jako strážce přední muže, které s sebou přivedl z Iónie a Aeolidy. Těmto byl předtím dal neomezenou moc nad tamějšími městy. Domníval se totiž, že nejlépe udrží ve své moci řecky mluvící obyvatele, kteří žijí v Asii, odevzdá li města ke střežení svým řeckým přátelům, kterým by po jeho smrti nezbyvala žádná naděje na záchranu. Mezi těmito, kterým byla ta stráž svěřena, byl tehdy i Miltiadés. Když četné zprávy vypovídaly o tom, že se Dáreiovi vede špatně a že ho Skythové utiskují, Miltiadés nabádal strážce mostu, aby nepropásli příležitost k osvobození Řecka, kterou jim osud nabízí. Vždyť kdyby Dáreios i s těmi vojsky, která s sebou přivedl, zemřel, nejen Evropa že bude v bezpečí, ale i ti z řeckého národa, kteří obývají Asii, že budou osvobozeni od jeho vlády a zbaveni nebezpečí Peršanů; toho že lze nyní snadno dosáhnout. Neboť bude-li most stržen, zahyne král během několika málo dnů, buď zbraněmi nepřátel, nebo nouzí.

Ačkoliv se k tomuto úmyslu přiklonila většina, Histiaios Milétský bránil provedení tohoto plánu a říkal, že neprospívá jim, kteří mají svrchovanou moc, totéž, co lidu, protože vláda jich samých se opírá o moc Dáreiovu; zemře-li Dáreios, budou oni sami lidem vyhnáni. A že se mu tolik protiví záměr ostatních, že nepovažuje nic za prospěšnějšího, než posílení moci perského krále. Když se nakonec většina přidala k jeho názoru, Miltiadés, nepochybuje o tom, že když o tom ví tolik lidí, něco došlo ke sluchu krále, opustil Chersonésos a odstěhoval se zpět do Athén. Ačkoliv se jeho úmysl neuskutečnil, přece je velice chvályhodný, neboť mu byla dražší svoboda všech, než vlastní moc.

4. Ale Dáreios, když se vrátil z Evropy do Asie, jsa pobízen přáteli, aby si podmanil Řecko, připravil loďstvo o pěti stech lodí, kterému ustanovil za velitele Datida a Artaferna a těm dal dvě stě tisíc pěšáků a deset tisíc jezdců, předstíraje, že příčina toho je jeho nepřátelství vůči Athéňanům, protože prý jejich pomocí Iónové dobyli Sard a pobili tamější posádku. Tito královi velitelé po přistání s loďstvem na Euboji rychle dobyli Eritreu a všechny zajaté obyvatele toho města poslali do Asie ke králi. Odtud připluli k Attice a svoje sbory vyvedli na Maratonskou pláň. Ta je od města vzdálena asi deset tisíc kroků.

Athéňané, zaskočení tímto náhlým nebezpečím, tak velkým a tak blízkým, nehledali pomoc nikde, jen u Lakedaimoňanů, a Feidippa, který je jeden z běžců, kteří jsou nazýváni *hémerodromoi*, poslali do Lakedaimónu, aby oznámil, jak rychle je třeba pomoci. Doma zatím zvolili deset velitelů, kteří měli vést vojsko, mezi nimi i Miltiada. Mezi těmito vypukl velký spor, zda se mají bránit na hradbách, nebo zda mají jít proti nepříteli a svést rozhodnou bitvu. Ze všech nejvíce Miltiadés požadoval, aby co nejdříve zbudovali tábor; kdyby to prý bylo učiněno, přidá se i odvaha

občanů, když by viděli, že se neztrácí víra v jejich statečnost, a nepřítel bude pro tutéž věc váhavější, jestliže upozoruje, že se protivník odvažuje bojovat s tak malým vojskem.

5. V této době nepřispěla Athéňanům pomocí žádná obec kromě Platajských. Ti poslali tisíc vojáků. Když tito přišli, bylo shromážděno deset tisíc ozbrojenců; tento zástup vzplanul obdivuhodnou touhou po boji. Díky tomu nabyl většího vlivu než ostatní Miltiadés. Jeho radou podnikeni tedy vyvedli Athéňané vojsko z města a na vhodném místě zbudovali tábor. Poté, následujícího dne, pod úpatím hory svedli bitvu na nepřítelšvém místě – neboť tam na mnohých místech byly různé stromy – s tím záměrem, aby byli chráněni i výškou hor i aby se nepřítelští jezdci zapletli mezi řadami stromů, aby tak oni sami nebyli přesilou obklíčeni.

Datis, ačkoliv viděl, že to pro něj není vhodné místo, přece chtěl bojovat, spoléhaje se na množství svých vojsk, a také se domníval, že je vhodnější bojovat, dokud nepřijdou Lakedaimoňané Athéňanům na pomoc. A tak postavil do šiku sto tisíc pěšáků a deset tisíc jezdců a svedl bitvu. V ní Athéňané získali statečností takovou převahu, že porazili desetinásobnou přesilu nepřátel a tak je poděsili, že Peršané utíkali ne do tábora, ale rovnou k lodím. Dodnes se nestalo nic proslulejšího než tato bitva. Nikdy jindy tak malá hrstka neporazila tak ohromnou moc.

6. Nezdá se nepřístojné říci, jaká odměna byla Miltiadovi za to vítězství udělena, čímž může snadno být pochopeno, že jedna vlastnost je společná všem obcím. Jako kdysi totiž byly počty národa římského ojedinělé a skrovné a díky tomu slavné, nyní jsou ale přílišné a bezcenné, shledáváme, že tomu bylo tak kdysi i u Athéňanů. Neboť Miltiadovi, který osvobodil Athény i celé Řecko, byla udělena taková pocta, že když byla v portiku, který je nazýván Poikilé, malována Maratonská bitva, jeho obraz byl mezi deseti veliteli umístěn první a on na tom obraze povzbuzuje vojáky a dává znamení k bitvě. Tentýž athénský národ, poté, co dosáhl větší moci a byl zkažen štědrostí úřadů, přisoudil Demétriovi Falérskému tři sta soch.

7. Po této bitvě dali Athéňané Miltiadovi loďstvo o sedmdesáti lodích, aby stíhal válkou ostrovy, které podporovaly barbary. Za tohoto svého velení jich většinu přiměl vrátit se k plnění povinností, některé dobyl silou. Z těch ostrov Paros, spoléhající se na svou sílu, nemohl řečí získat zpět na svou stranu, a tak vyvedl vojáky z lodí, město obklíčil zákopy a přerušil veškerý dovoz, pak zřídil ochranné přístřešky a kryty a přirazil blíže k hradbám. Když už nechybělo mnoho, aby se zmocnil města, začal v nočním čase jakousi náhodou hořet na blízké pevnině les, který byl vidět z ostrova. Jeho plameny byly spatřeny jak obyvateli města, tak obléhateli a u obou stran to vzbudilo domněnku, že je to znamení dané královským námořnictvem. Tím se stalo, že Parští byli odrazeni od toho, aby se vzdali, a Miltiadés, obávaje se, aby nepřišlo královské loďstvo, spálil obléhací stroje, které byl postavil, a vrátil se k velké nelibosti spoluobčanů do Athén právě s tolika loděmi, s kolika byl vyslán. Byl obviněn ze zrady, že ačkoli prý mohl Paros dobýt, byl králem podplacen a odtáhl s nepořízenou. Toho času onemocněl na zranění, které utrpěl při obléhání města. A tak, protože se sám nemohl obhajovat, hájil jej jeho bratr Stésagoras. Když soudci poznali onu pravou příčinu, byl Miltiadés zbaven trestu smrti a potrestán peněžitou pokutou; ta byla stanovena na padesát talentů, což byly náklady učiněné do toho loďstva. Protože nemohl tyto peníze hned zaplatit, byl uvržen do městského vězení a tam také zemřel.

8. Ačkoliv byl obžalován pro provinění na Paru, přece byl odsouzen pro jinou věc. Neboť Athéňané se kvůli Peisistrátově tyranidě, která byla v Athénách několik málo let předtím, báli moci svých spoluobčanů. Miltiadés, který se často účastnil velení, a to velkým podnikům, se nezdál, že by mohl žít jako soukromník, zvláště když se zdálo, že je ze zvyku přitahován k touze po moci. Neboť na Chersonésu, po všechny ty roky, co tam žil, si držel stálou vládu a byl nazýván tyranem, i když spravedlivým. Toho totiž nedosáhl silou, ale z vůle svých spoluobčanů, a tu moc si držel dobrotou. Tyrany se ale nazývají i jsou za ně pokládáni všichni, kteří mají stálou moc v obci, která dříve požívala svobody. Ale v Miltiadovi byla jak velká lidskost, tak hlavně obdivuhodná vlídnost, že nikdo nebyl tak nízký, aby k němu neměl volný přístup, měl velkou vážnost u všech občanů, vznešené jméno, získal velkou slávu za své vojenské činy. Lid, obávaje se toho, chtěl raději potrestat nevinného, než dále žít ve strachu z něj.

---

# THEMISTOKLÉS

1. Themistoklés, Neokleův syn, Athéňan. Poklesky na počátku jeho mládí byly napraveny velkými ctnostmi tak, že nikdo není staven nad něho, málokterí pokládání za jemu rovného.

Ale má se začínat od počátku. Jeho otec Neoklés byl urozeného rodu. Za ženu si vzal akarnanskou občanku, se kterou se mu narodil Themistoklés. Ten, když se rodičům znelíbil jeho život, protože žil velmi nevázaně a zanedbával rodinné věci, byl otcem vyděděn. Ta potupa ho však nezlomila, ale vzmužila. Protože když usoudil, že ji nemůže vymazat bez velkého úsilí, cele se oddal politice. Pečlivě si hleděl přátel a pověsti, byl velice činný na soukromých soudech, často chodil do shromáždění lidu, žádná větší věc se nekonala bez něho, rychle vymyslel, co bylo třeba, a snadno to řečí vysvětlil. Byl stejně pohotový ve vykonávání věcí, jako v jejich vymýšlení, protože, jak řekl Thúkídidés, o současných věcech soudil velmi správně, a i budoucích se chytře dohadoval. Díky tomu se za krátký čas proslavil.

2. První krok k ovládnutí státu učinil za korkýrské války, k jejímuž vedení byl zvolen lidem. Učinil tehdy stát bojeschopnější nejen pro současnou válku, ale i do budoucna. Protože zatímco dosud veřejné peníze, které získali z dolů, každoročně mizely štedrostí úřadů, on přesvědčil lid, aby za se ty peníze postavilo loďstvo o stu lodí. To když bylo rychle zbudováno, přemohl nejdříve Kerkýřany a poté moře zabezpečil pronásledováním pirátů. Tím jednak získal Athéňanům bohatství, jednak je učinil znalými námořního boje. K jakému toto bude prospěchu celému Řecku, ukázalo se za perské války.

Neboť když Xerxés začal válku na moři i na zemi celé Evropy s takovými sbory, které ani předtím ani poté nikdo neměl – měl totiž loďstvo o tisíci dvou stech válečných lodí, které následovaly dva tisíce nákladních lodí, a pozemního vojska měl sedm set tisíc pěších a čtyři sta tisíc jezdců –, tak když se pověst o jeho příchodu donesla do Řecka a říkalo se, že hlavně útočí proti Athéňanům, kvůli Maratonské bitvě, poslali do Delf posly k poradě, co si mají ve své situaci dělat.

Na otázku jim Pythia odpověděla, aby se opevnili dřevěnými hradbami. Protože nikdo nechápal, jaký má ta odpověď význam, Themistoklés přesvědčil lid, že Apollónova rada znamená, aby sebe i své věci přenesli na loď; ty že jsou totiž bohem označovány za dřevěné hradby. Protože se jim tento návrh zamlouval, přidají k dosavadním lodím ještě toliktéž trirém a všechny své věci, které mohli stěhovat, dopraví zčásti na Salamínu, zčásti do Troizény, hrad předají několika málo kněžím a několika starším k vykonávání posvátných rituálů a zbývající město opustí.

3. Jeho úmysl se mnohým obcím nelíbil a chtěli raději bojovat na zemi. Proto byli vybraní muži posláni s Leonidou, králem Lakedaimoňanů, aby obsadili Thermopylai; tito pak dlouho nedovolili barbarům projít. Avšak nakonec přece jen neodolali síle nepřátel a všichni tam zemřeli. Ale spojené řecké loďstvo, čítající tři sta lodí, z nichž dvě stě patřilo Athéňanům, se střetlo s královským loďstvem nejprve u Artemísia, mezi Euboiou a pevninou. Themistoklés totiž hledal mořskou úžinu, aby nebyl přesilou obklíčen. Ačkoliv zde svedli nerozhodnou bitvu, přece se neodvážili na tom místě zůstat, protože bylo nebezpečí, že jestliže by část nepřátelských lodí Euboju obeplula, byli by tísněni ze dvou stran. Proto od Artemísia odpluli a zakotvili svoje loďstvo naproti Athénám u Salamíny.

4. Ale Xerxés, když dobyl Thermopylai, ihned přitáhl k městu a to, nikým nebráněné, zabívil kněží, kteří byli na hradě, spálil. Když se námořníci, poděšení těmi plameny, neodvažovali tam setrvat a mnozí nabádali, aby ustoupili do svých domovů a bránili se na hradbách, jediný Themistoklés vydržel a říkal, že jedině všichni společně mohou být nepříteli rovni, dokazoval, že rozptýlení zahynou, přesvědčoval Euribida, lakedaimonského krále, který měl tehdy vrchní velení, že to tak bude. Protože ho k svému úmyslu ale získal méně, než potřeboval, poslal v noci ke králi otroka, kterého měl ze svých za nejvěrnějšího, aby mu jeho řečí oznámil, že jeho protivníci jsou na útěku; jestliže by se rozutekli, skončí válku s větší námahou a za delší dobu, když by byl nucen je pronásledovat jednotlivě; kdyby je napadl okamžitě, zakrátko prý všechny přemůže. To směřovalo k tomu, aby byli všichni i proti své vůli přinuceni k boji. Když toto barbar uslyšel, netušíce, že je to lest, následujícího dne, na místě pro něj velice nevhodném, zatímco pro

nepřítele více než vhodném, svedl bitvu, v úžině tak těsné, že nemohl rozvinout množství svých lodí. Byl tedy přemožen více Themistokleovou chytrostí než zbraněmi Řeků.

5. Ačkoliv na moři to pro Xerxovi dopadlo špatně, zbývaly mu ještě tak velké pozemní sbory, že i těmi mohl nepřítele pokořit. Ale Themistoklés ho opět zbavil jeho příznivého postavení. Themistoklés totiž, obávaje se, že Xerxés nepřestane válčit, ho zpravil o tom, že se jedná, aby most, který byl zbudoval přes Héliespont, byl zničen a jemu tím bylo zabráněno v návratu do Asie, k čemuž ho přemlouval. A tak, tou samou cestou, kterou předtím šel šest měsíců, se vrátil do Asie za méně než třicet dní a domníval se, že nebyl Themistoklem přemožen, ale zachráněn.

Tak chytrostí jednoho muže bylo osvobozeno Řecko a Asie podlehla Evropě. Toto je druhé vítězství, které může být srovnáváno s vítězstvím Marathónským. Neboť stejně i u Salamíny malým počtem lodí bylo pokořeno největší loďstvo, kam až sahá lidská paměť.

6. Za této války se stal Themistoklés slavným a zůstal jím i v míru. Protože Athéňané dosud užívali Falerského přístavu, který nebyl ani velký ani dobrý, na jeho radu byl v Peiraieu postaven trojitý přístav a ještě obehnan hradbami, aby se důstojností vyrovnal samotnému městu a užitek ho převyšoval. Rovněž obnovil hradby Athén s velkým nebezpečím pro sebe sama.

Neboť Lakedaimoňané získali díky vpádu barbarů dobrou záminku pro své tvrzení, že není vhodné, aby nějaké město mimo Peloponnés mělo hradby, aby nebyla opevněná místa, která by nepřítel mohl obsadit, a snažili se Athéňanům ve stavbě zabránit. Avšak tato jejich snaha směřovala úplně jinam, než kam chtěli, aby se zdálo, že míří. Athéňané si totiž dvěma vítězstvími, u Marathónu a Salamíny, získali u všech národů velkou slávu, takže Lakedaimoňanům byl jasné, že s nimi budou bojovat o vládu nad Řeckem. Proto je chtěli co nejvíce oslabit. Když uslyšeli, že se hradby staví, poslali do Athén posly, aby jim ve stavbě zabránili. V jejich přítomnosti se stavbou Athéňané přestali a řekli, že pošlou ohledně té věci oni vyslance k nim. Tohoto úkolu se ujal Themistoklés a nejdříve vyrazil sám a rozkázal, aby ostatní vyslanci vyšli tehdy, až se bude zdát, že hradby jsou dost vysoké nato, aby byly bráněny; mezitím všichni, otroci i svobodní, ať staví a nešetří žádné místo, ať by bylo posvátné, soukromé nebo veřejné, a ať přinášejí odevšad vše, co se zdá vhodné ke stavbě opevnění. Tak v Athénských hradbách byly zabudovány i kameny z kapliček a hrobek.

7. Když Themistoklés dorazil do Sparty, nechtěl předstoupit před úředníky a snažil se, aby získal co nejvíce času, pod záminkou, že čeká na ostatní vyslance. Když si Sparťané stěžovali, že se staví pořád stejně a on že se je snaží oklamat, přišli i ostatní poslové. Když od nich uslyšel, že opevnění nezbyvá do výšky mnoho, předstoupil před spartské efory, v jejichž rukou byla největší moc, a tvrdil jim, že jim byla podána lživá zpráva; pročez je vhodné, aby oni vyslali vážené a dobré muže, kteří by měli důvěru, aby věc prošetřili; jeho aby mezitím drželi jako rukojmího. Oni ho uposlechli a byli vysláni tři poslové, kteří zastávali nejvyšší posvátné úřady. Themistoklés rozkázal svým společníkům, aby šli s nimi, a poručil jim, aby vyslance Sparťanů nepropouštěli dříve, než by sám byl volný.

Poté, co si byl jist, že dorazili do Athén, předstoupil před spartské úředníky a sněm a před nimi dobrovolně prohlásil: Athéňané obehnali na jeho radu, aniž by učinili něco, co by bylo škodlivé Řecku, město hradbami, což mohou udělat podle společného práva všech národů, aby tím mohli snadněji ubránit bohy i své otcovské a rodinné bůžky před nepřítelem. Jejich město že je jako bašta proti barbarům, u něj že už dvakrát bylo zničeno královské loďstvo. Sparťané ale že dělají špatně a nespravedlivě, že přihlížejí k tomu, co je užitečné více moci jejich než celého Řecka. Pročez jestli chtějí dostat zpět své posly, které poslali do Athén, ať propustí jeho, jinak je už nikdy ve vlasti neuvidí.

8. Přece ale neunikl závisti svých občanů. Neboť z důvodu stejné obavy, pro kterou byl odsouzen Miltiads, byl vyhnán střeptinovým soudem a uchýlil se do Argu. Tam, když žil díky svým mnohým ctnostem s velkou důstojností, vyslali Sparťané posly do Athén, aby ho nepřítomného obvinili, že prý uzavřel spojenectví s perským králem ke zničení Řeků. Pro tento zločin byl odsouzen ze zrady.

Jakmile to uslyšel, odstěhoval se na Kerkýru, neboť Argos se mu nezdál dost bezpečným. Když zpozoroval, že se tam přední občané obávají, aby jim kvůli němu nevyprovodili Sparťané a

Athéňané válku, utekl k Admétovi, králi Molossů, u kterého byl jako hostinný přítel. Když tam přišel a král tam v té době nebyl, tak aby ho přijal s tím větší svědomitostí, uchopil jeho maličkou dcerku a utekl se do chrámu, který byl chován v největší úctě. Odtud nevyšel dříve, dokud ho král podáním pravice nevezal pod ochranu, kterou také dodržel. Neboť i když bylo Athéňany i Sparťany veřejně vyžadováno jeho vydání, jako pokorného prosebníka ho nevydal a napomenul ho, aby si poradil sám. Těžko totiž může být na tak blízkém místě úplně bezpečný. Tak rozkázal, aby byl odveden do Pydny a dal mu dostatečnou ochranu. Tam nastoupil na loď, aniž ho nějaký námořník poznal. Když pak byla jeho loď hnána velkou bouří k Naxu, kde tehdy bylo athénské vojsko, poznal Themistoklés, že kdyby se tam dostal, zahynul by. Touto tísni byl donucen kapitánovi loď odhalit, kdo je, a nabídl mnoho, jestli se zachrání. Onen kapitán, hnut milosrdenstvím k tomu slavnému muži, držel loď na kotvách den a noc daleko od ostrova na širém moři a nikomu z ní nedovolil vyjít. Potom připlul do Efesu a tam Themistoklea vyložil; ten se tomu kapitánovi později za jeho zásluhu odvděčil.

9. Víím, že mnozí psali, že Themistoklés přišel do Asie za vlády Xerxovy. Ale já věřím hlavně Thúkydidovi, protože mu byl věkem nejbližší z těch, kteří psali dějiny oněch dob i byl ze stejné obce jako Themistoklés. Ten říká, že přišel k Artaxerxovi a že mu poslal dopis s těmito slovy: „Přišel jsem k tobě, já, Themistoklés, který jsem způsobil tvému domu nejvíce příkoří ze všech Řeků, protože mi nezbylo, než válčit proti tvému otci a bránit svou vlast. Také jsem mu ale prokázal mnoho dobrého, když jsem já začal být v bezpečí a on v nebezpečí. Neboť když se chtěl vrátit po bitvě u Salamíny do Asie, zpravil jsem ho dopisy, že se jedná o tom, aby most, který zbudoval přes Helléspont, byl zničen a on aby byl nepříteli obklíčen; touto zprávou byl toho nebezpečí zbaven. Nyní jsem ale utekl k tobě, zavržený celým Řeckem, a žádám tvé přátelství. Toho jestliže dosáhnu, budeš ve mne mít neméně dobrého přítele, než jak tvůj otec ve mne poznal statečného nepřitele. Tebe však žádám, abys mi dal rok čas na ty věci, o kterých s tebou chci mluvit, a po jeho uplynutí mi dovolil k tobě přijít.“

10. Král, obdivující jeho ducha a toužící si takového muže naklonit, mu dal milost. Themistoklés se celý ten čas věnoval písemnictví a řeči Peršanů a dosáhl v tom takové znalosti, že prý mohl s králem mluvit mnohem lépe než ti, kteří se v Persii narodili. Tehdy, protože králi mnoho slíbil, a z toho nejmilejší to, že uposlechne-li jeho rady, zničí Řecko válkou, se vrátil, obdarovaný mnohými dary od krále, do Asie a za domov si zvolil Magnésii. To město mu totiž král daroval, a to se slovy, aby mu dávalo chléb – z toho území získal ročně padesát talentů. Dal mu také Lampsakos, aby odtud získával víno, a Muntiu, odkud by měl ryby a zeleninu.

Do našich dob se od tohoto muže zachovaly dvě památky: hrobka blízko města, ve které je pohřben, a socha na Magnéjském náměstí. O jeho smrti bylo psáno různými autory různě, zde já ale uznávám především tohotéž Thúkydida, který tvrdí, že zemřel na nemoc, ale ani nepopírá, že byla pověst, podle níž si prý vzal dobrovolně jed, když přestal doufat, že může splnit to, co byl slíbil králi ohledně zničení Řecka. Jeho kosti prý byli přáteli tajně pohřbeny v Attice, ačkoliv to nebylo podle zákona povoleno, protože byl odsouzen za zradu.

---

## ARISTEIDÉS

---

1. Aristeidés, Lýsimachův syn, Athéňan. Byl téměř vrstevníkem Themistokleovým. Proto s ním zápasil o vládu, navzájem si totiž byli soupeři. Na příkledě těchto dvou se ale poznalo, o kolik výmluvnost převáží nad bezúhonností. I když totiž Aristeidés tolik vynikal poctivostí, že byl jako jediný člověk, alespoň co jsem slyšel, nazván příjmením Spravedlivý, přece, zničen Themistoklem, byl oním střepinovým soudem potrestán deseti lety vyhnanství. Když tehdy poznal, že rozvášněný dav není možné uklidnit, a odcházejce spatřil někoho, jak píše, aby byl vyhnán z vlasti, prý se ho zeptal, proč to dělá, nebo čím se Aristeidés provinil, že si zaslouží takový trest. Onen mu na to odpověděl, že nezná Aristeida, ale že se mu nelíbí, že se tak dychtivě vynasnažil, aby byl nazýván, na rozdíl od ostatních, Spravedlivým. Těch zákonných deset let ale neprotrpěl celých. Protože poté, co Xerxés vpadl do Řecka, asi v šestém roce, co byl Aristeidés vyhnán, byl

usnesením lidu znovu přijat do vlasti.

2. Zúčastnil se ale již námořní bitvy u Salamíny, k níž došlo dříve, než byl od trestu osvobozen. Také velel Athéňanům v bitvě u Platají, kde byl zabit Mardonius a barbarské vojsko pobito. Ve vojenství se nijak jinak neproslavil než, tímto svým velením, vykonal ale mnoho činů slavných díky jeho spravedlnosti, poctivosti a nezištnosti. Především pok, což se stalo díky jeho poctivosti, že když byl ve velení společného řeckého loďstva současně s Pausániem, za jehož velení byl poražen Mardonius, svrchovaná moc na moři byla převedena ze Sparťanů na Athéňany; předtím totiž Sparťané veleli na moři i na zemi. Tehdy došlo kvůli zpupnosti Pausania a díky Aristeidově spravedlnosti k tomu, že téměř všechny státy Řecka se připojovaly ke společenství Athéňanů a vybrali si je jako velitele proti barbarům.

3. Aby barbary tím snáze zahnali, kdyby se snad pokusili obnovit válku, byl vybrán Aristeidés, aby určil, kolik má každá obec dát na stavbu loďstva a přípravu války a jeho rozhodnutím bylo každoročně na Délos snášeno čtyři sta šedesát talentů. Tam totiž chtěli mít společnou pokladnu. Všechny tyto peníze byly později přeneseny do Athén.

Pro to, jak byl poctivý, není lepšího důkazu než to, že ačkoliv stál v čele tolika podnikům, zemřel v takové chudobě, že sotva zbylo na pohřeb. Jeho dcery byly proto živeny na státní náklady a také byly provdány s věnem, které obdržely od státu. Aristeidés zemřel asi čtyři roky poté, co byl Themistoklés vyhnán z Athén.

---

## PAUSANIÁS

---

1. Sparťan Pausaniás byl velký člověk, ale vrtkavý po každé stránce života. Neboť jako se zaskvěl ctnostmi, tak byl zavalen chybami. Jeho nejslavnější čin je bitva u Platají. Tam pod jeho velením byl zahánán nepřítel velkým vojskem Řeků na útěk Mardonius, královský satrapa, rodem Méd, králův zeť, jenž patřil k nejvýznamnějším Peršanům osobní odvahou i důmyslem a jehož vojsko čítalo dvě stě tisíc pěšáků, které si sám byl vybíral, a dvacet tisíc jezdců. Mardonius v té bitvě sám jako velitel padl. Tímto vítězstvím Pausaniás zpyšněl a začal mnoho požadovat a po mnohém toužit. Ale bylo mu nejprve vytykáno, že postavil v Delfách z kořisti zlatou trojnožku s nápisem, ve kterém byla věta, že za jeho velení byli barbari u Platají poraženi a za jeho vítězství že bylo toto Apollónovi dáno. Tato slova Sparťané vymazali a nepsali tam ani jiná jména, než jména těch měst, jejichž pomocí byli Peršané poraženi.

2. Po té bitvě poslali Pausania se společným loďstvem na Kypr a do Helléspontu, aby z těch krajů vyhnal barbarské posádky. Vykonav tento podnik se stejným štěstím, začal si vést zpyšněle a usilovat o větší věci. Když totiž dobyl Byzantion a zajal mnoho perských šlechticů, mezi nimi i některé královny příbuzné, poslal je tajně Xerxovi, předstíraje, že utekli z vězení. S nimi poslal Gogyla Eritrejského, aby předal králi dopis, ve kterém, jak zaznamenal Thúkydidés (*I, 128*), bylo napsáno toto: „Pausaniás, spartský velitel, ti darem posílá ty Peršany, které zajal v Byzantiu, poté, co mezi nimi poznal tvé příbuzné, a sám se s tebou chce spojit příbuzenstvím. Pročež, jestli se ti to bude líbit, dej mu za manželku svou dceru. Jestliže to uděláš, slibuje, že ti bude pomáhat Spartu i ostatní Řecko podrobit tvé moci. Jestli o těch věcech budeš chtít jednat, pošli k němu jistého člověka, se kterým by se domluvil.“

Král se zaradoval nad záchranou tolika lidí jemu tak blízkých a ihned poslal k Pausaniovi Artabaza s dopisem, ve kterém ho chválil a žádal, aby nešetřil ničeho k vykonání toho, co slíbil; udělá-li to, nemusí se od něj v žádné věci obávat odmítnutí. Protože Pausaniás, poznav jeho smýšlení, byl nadšený pro vykonání těch věcí, upadl u Sparťanů v podezření. Byl tedy povolán domů a obžalován hrdelním soudem, ale zbaven trestu smrti a odsouzen pouze k peněžité pokutě; z toho důvodu už také nebyl k poslán zpět k loďstvu.

3. Ale Pausaniás se nedlouho poté vrátil k vojsku z vlastní vůle a tam ne moudře, ale přímo hloupě odhalil své záměry. Změnil totiž nejen otcovské zvyky, ale i způsob života a oblékání. Požíval královské nádhery, nosil médské šaty, jako průvodce měl Médy a Egypťany, hodoval podle zvyku Peršanů, a to přepychověji, než ti, kteří tam byli s ním, mohli vydržet. Když ho přišli žádat

o schůzku, nedal jim ji, odpovídal zpupně, rozkazoval krutě. Do Sparty se vrátit nechtěl, uchýlil se tedy do Kolón, což je město v Troiadě, a tam pojal záměry nebezpečné jak vlasti, tak hlavně jemu.

Poté, co se to Sparťané dozvěděli, poslali k němu posly s tajným rozkazem, že, jestliže se nevrátí domů, bude podle jejich zvyku odsouzen k smrti. Znepokojený touto zprávou, doufaje, že se ještě může penězi a hlavně mocí uchránit před nastávajícím nebezpečím, vrátil se domů. Jakmile tam přišel, byl eforu uvržen do vězení; podle jejich zákonů je totiž dovoleno jakémukoliv eforovi nakládat takto s králem. Sice se odtud dostal, ale ani tím se nezbavil podezření. Trvalo totiž přesvědčení, že byl v spojení s králem.

Ve Spartě je také jistá třída lidí, kteří jsou nazýváni helióté, jichž je velké množství a obdělávají Sparťanům pole a konají otrocké služby. Myslelo se také, že Pausaniás je pobuřuje nadějí na svobodu, ale protože ohledně toho nebyl odhalen žádný zločin, který by mu mohl být prokázán, domnívali se, že tak slavný muž nemá být souzen pouze pro podezření a že je třeba vyčkávat, dokud se věc sama neodhalí.

4. Mezitím jakýsi mladík z Argila, kterého miloval Pausaniás chlípnuv láskou, dostal od něho dopis, který měl doručit Artabazovi. Avšak začal mít podezření, že je tam napsáno něco o něm, jelikož nikdo z těch, kteří byli za stejným účelem posláni dříve, se nevrátil. Rozvázal tedy provázky na dopise a strhnuv pečeť poznal, že kdyby ho donesl, zemřel by. V tom dopise se mluvilo o věcech, jež souvisely s dohodou mezi králem a Pausaniem. Tento dopis předal pak onen mladík eforům.

Nemá se pominout rozvážnost Sparťanů v té věci. Neboť ani tímto udáním nebyli přinuceni, aby Pausania zatkli, a ani se nedomnívali, že by měla být síla použita dříve, než by se sám prozradil. A tak tomu udavači oznámili, co chtějí, aby udělal. V Tainariu je Neptunova svatyně, jejíž zneuctění pokládají Řekové za hřích. Tam onen udavač utekl a sedl si k oltáři. Tam také udělali pod zemí místo, odkud mohli poslouchat, kdyby někdo s Argilanem mluvil. A tam sestoupili někteří z eforů. Pausaniás, jakmile uslyšel, že se mladík utekl k oltáři, rozrušen tam přišel. Když ho uviděl, jak sedí u oltáře a modlí se k bohu, ptal se ho, co je příčinou toho nenadálého činu. Onen mu odkryl to, co se dozvěděl z dopisu. Pausaniás, tím více rozčilený začal prosit, aby to neoznamoval a jeho, jenž se o něj tak dobře zasloužil, neprozrazoval. Neboť kdyby v tom mu vyhověl a pomohl mu, když se zapletl v takové věci, velice se mu prý odmění.

5. Když toto eforové poznali, domnívali se, že je lepší ho zatknout ve městě. Vydali se tam tedy a Pausaniás když, jak se domníval, usmířil mladíka, se vracel do Sparty. Když už byl ve městě, z tváře jednoho efora, který ho chtěl varovat, pochopil, že je na něj uchystána léčka – už se totiž schylovalo k tomu, aby byl zatčen. A tak utekl, o několik kroků před těmi, kteří ho pronásledovali, do Athénina chrámu, jenž je nazýván Chalkioikos. Aby odsud nemohl vyjít, eforové hned zatarasili dveře toho chrámu a zbourali střechu, aby tím rychleji pod širým nebem zemřel. Říká se, že tehdy ještě žila Pausaniova matka, a že ona, ač již vysokého věku, když se dozvěděla o synově zločinu, mezi prvními přinesla ke dveřím kámen, aby byl její syn v chrámu uvězněn. Když byl polomrtvý Pausaniás z chrámu vynesena, okamžitě zemřel. Tak poskvrnil Pausaniás velkou válečnou slávu potupnou smrtí. Když mnozí říkali, že jeho mrtvé tělo má být pohřbeno tam, kam byli dávání odsouzení k smrti, většinou se to nelíbilo a pohřbili ho nedaleko od místa, kde zemřel. Později byl odtud přenesen, pro výrok delfské věštin, přímo na místo, kde zemřel.

---

## KIMÓN

---

1. Kimón, Miltiadův syn, Athéňan, zažil až příliš tvrdý začátek mládí. Neboť když jeho otec nemohl zaplatit pokutu nakázanou mu lidem a zemřel proto v obecním vězení, byl Kimón držen pod týmž dozorem a nemohl být podle athénských zákonů propuštěn, leda by zaplatil peníze, jimiž byl pokutován jeho otec. Za manželku měl ale vlastní sestru, jménem Elpiniké, více než z lásky ze zvyku. Athéňané totiž mohli pojmout za ženu dceru vlastního otce. Ale jakýsi Kalliás, ani ne tak urozený jako bohatý – získal totiž mnoho peněz z dolů –, jenž byl dychtivý po manželství s ní, s Kimónem jednal, aby mu ji dal za ženu; jestli tak učiní, ty peníze dá za něj. Ačkoliv Kimón tím



pohrdl, Elpiniké řekla, že nepřipustí, aby Miltiadův potomek zemřel ve vězení, když tomu může zamezit, a že si Kallia vezme, jestliže dodrží, co slíbil.

2. Takto zbaven stráží se Kimón rychle dostal k vládě. Měl totiž dost výmluvnosti, byl velmi ušlechtilý a měl velké zkušenosti jak v občanském právu, tak hlavně ve vojenských věcech, neboť od mládí prodléval s otcem ve vojsku. A tak tedy i obyvatelstvo ve městě měl ve své moci i u vojska měl velkou vážnost.

Když poprvé velel vojsku, zahnal u řeky Strymónu velké sbory Thráků, založil město Amfipolis a poslal tam deset tisíc Athéňanů. Taktéž zase u Mykalé porazil a zajal vojsko Kypřanů a Feničanů a ještě v témže dni bojoval stejně zdárně i na souši: neboť zajmuv nepřátelské loďstvo, okamžitě vyvedl z lodí své sbory a jediným úderem porazil veliké vojsko barbarů. Když se vracel domů, zmocniv se tímto vítězstvím velké kořisti, tak protože některé ostrovy již pro krutost Athénskému panství odpadaly, tak ty, které dobře smýšlely, upevnil v jejich věrnosti, a ty, které se chystaly odpaďnout, donutil vrátit se k plnění povinností. Skyros, který v oněch dobách obývali Dolopové, protože si vedli vzdorovitě, zpusťošil, staré usedlíky z města i z ostrova vypudil a území rozdělil mezi své spoluobčany. Obyvatele Thasu, spoléhající se na své bohatství, po svém příchodu pokořil. Za peníze z této kořisti byla ozdobena jižní strana athénskému hradu.

3. Protože pro tyto činy byl v obci nejvíce na výsluní, upadl ve stejnou nenávist jako jeho otec i ostatní athénští přední muži. Byl totiž střepinovým soudem, jež oni nazývají *ostrakismos*, potrestán deseti lety vyhnanství. Tohoto skutku litovali dříve Athéňané než on sám. Protože když on se statečným duchem ustoupil závidi svých občanů a Sparťané poté vypověděli Athéňanům válku, okamžitě následovala touha po jeho proslulé odvaze. Proto byl pátého roku poté, co byl vyhnán, povolán zpět do vlasti. Protože během svého vyhnanství požíval pohostinství ve Spartě, považoval Kimón za lepší rychle odejít jednat do Sparty a také se tam ze své vlastní vůle vypravil a sjednal mezi dvěma nejmocnějšími obcemi mír. Nedlouho poté, když byl se dvěma sty loděmi poslán jako velitel na Kypr, dobyv větší části ostrova, onemocněl a ve městě Kitio zemřel.

4. Athéňané ho dlouho postrádali nejen ve válce, ale i v míru. Byl totiž tak štědrý, že ačkoliv měl na mnohých místech statky a zahrady, nikdy na ně neumístil strážce na hlídání úrody, aby nebylo nikomu bráněno užívat toho, co by chtěl. Vždy ho následovali sloužící s penězi, aby, kdyby někdo potřeboval jeho pomoc, měl, co by mu hned dal, aby se nezdálo, že mu odkládáním pomoc odpírá. Často když viděl, že je nějaký chudák velmi chatrně oblečen, dal mu svůj plášť. Každodenně byl u něj vařen oběd tak, aby mohl, jestliže by uviděl na náměstí někoho nepozvaného, každého pozvat; toto nikdy nepoměl učinit. Nikomu nescházela jeho ochrana, nikomu jeho pomoc či jeho rodinný majetek; mnoho lidí obohatil. Mnohé zemřelé chudáky, kteří po sobě nezanechali dost ani na to, aby mohli být pohřbeni, pochoval na vlastní náklady. Když si vedl takto, nelze se divit, že jeho život byl bezstarostný a smrt pro všechny trpká.

---

## LÝSANDROS

---

1. Lýsandros, Sparťan, po sobě zanechal velkou pověst, získanou ale spíš štěstím než odvahou. Je známo, že pokořil Athéňany, kteří šestadvacet let vedli s Peloponnésany válku. A jak toho dosáhl vůbec není tajemství. Ne totiž odvahou jeho vojska, ale nekázení nepřátel, kteří se rozptýlili po polích opustivše lodi, protože nebyli poslušni rozkazů svých velitelů, se stalo, že se dostali do moci nepřátel. Po tomto se Athéňané Sparťanům vzdali.

Lýsandros, vinou tohoto vítězství zpyšnělý, ač i dříve byl panovačný a smělý, tolik si začal dovolovat, že jeho vinou upadli Sparťané u Řeků v největší nenávist. Neboť ačkoliv Sparťané byli vyhlásili jako příčinu toho, že jdou do války, to, aby zlomili bezuzdnou vládu Athéňanů, tak když se Lýsandros u Aigisopotamoi zmocnil nepřátelského loďstva, neusiloval o nic jiného, než aby udržel všechna města ve své moci a předstíral, že to dělá v zájmu Sparťanů. Všude totiž, když odsud vypudil přívržence Athéňanů, vybral v každé obci deset mužů, kterým svěřil svrchovanou vládu a veškerou moc. Mezi tyto nebyl nikdo přijat, leda by byl s Lýsandrem buď svázán přátelstvím, nebo se zavázal, že mu bude oddán.

2. Tak bylo, když ustanovil v každém městě moc deseti mužů, vše řízeno dle jeho vůle. Bude stačit, uvedeme-li o jeho krutosti a proradnosti jako příklad jedné věci, abychom vypočítáváním dalších podobných čtenáře neunavili. Když se jako vítěz vracel z Asie a zastavil se na Thasu, protože ta obec vynikala věrností Athéňanům, a jako by ti, kteří byli stálými nepřáteli, se nestávali nejlepšími spojenci, zachtělo se mu ji zničit. Viděl ale, že jestliže nezatají svůj úmysl, Thasané se rozptýlí a budou hledět se zachránit.

\*\*\*

3. Proto oni tu desetipanskou moc jím ustanovenou svrhli. Kvůli tomu roznícen hněvem počal spřádat plány na svrhnutí spartských králů. Cítil ale, že to nemůže vykonat bez pomoci bohů, neboť Sparťané měli ve zvyku všechno vznášet na věštírny. Nejprve se pokusil uplatit Delfskou věštírnu. Když tohoto nemohl dosáhnout, udeřil stejně na věštírnu v Dódoně. Zde byl také odmítnut a tak řekl, že učinil slib, který má splnit Diovi Hammónovi, domnívaje se, že Afričany snáze uplatí. S takovou nadějí se vypravil do Afriky, nicméně Diovi kněží jej velmi zklamali. Neboť nejen že se nedali podplatit, ale také vyslali posly do Sparty, aby Lýsandra obžalovali, že se pokusil ve svatyni podplatit kněží. Byl obžalován z tohoto zločinu, avšak soud ho osvobodil; poté, byv poslán na pomoc Orchomentským, byl zabit Thébany u Haliartu.

Jak pravdivě se o něm soudilo dokazovala řeč, která byla po jeho smrti objevena v jeho domě a ve které radil Sparťanům, aby svrhli královládu a vybrali si ze všech jednoho vůdce k vedení války, ale ta byla psaná tak, aby se zdálo, že souhlasí s výrokem bohů, o němž nepochyboval, spoléhaje na peníze, že ho dosáhne. Tu řeč mu prý napsal Kleón z Halikarnassu.

4. Na tomto místě by také neměl být opomenut čin královského satrapy Farnabaze. Neboť protože Lýsandros jako velitel loďstva ve válce vykonal mnoho věcí krutě a hrabivě a tušil, že se to donese k jeho spoluobčanům, požádal Farnabaza, aby o něm dal eforům svědectví, s jakou bezúhonností vedl válku a jak zacházel se spojenci. A aby o té věci napsal pečlivě, neboť v té věci bude mít jeho váha velký vliv. Ten mu to ochotně slíbil. Sepsal obšírnými slovy velký dopis, v němž ho velice vychvaloval. Když ho Lýsandros přečetl a schválil, tak zatímco byl pečeten, podstrčil mu jiný, už zapečetěný, stejné velikosti a tak podobný, že od něho nemohl být rozeznán, v němž velmi důkladně obžaloval jeho hrabivost a proradnost. Když se Lýsandros vrátil domů a potéco před nejvyššími úředníky mluvil o svých činech co chtěl, odevzdal jako důkaz spis jemu daný Farnabazem. Když si ho eforové, kázavše Lysandrovi aby se vzdálil, přečetli, dali ho jemu samotnému k přečtení. Tak onen, nic netušící, udal sám sebe.

---

## ALKIBIADÉS

---

1. Alkibiadés, Klíniův syn, Athéňan. Vypadá to, jako by na něm příroda vyzkoučela, čeho všeho je schopna. Je totiž všeobecně známo mezi těmi, co o něm psali, že nebylo nikoho znamenitějšího než on co se týče vad i dobrých vlastností. Narodil se v nejvznešenějším městě v nejlepším rodě, ze všech svého věku byl zdaleka nejkrásnější, ke všemu připravený a velice nápaditý – neboť byl vynikající velitel na moři i na zemi –, výmluvný tak, že především řečí vynikal, protože kouzlo jeho hlasu a řeči bylo takové, že mu nikdo nemohl mluvením odporovat; když to čas vyžadoval, byl pracovitý, trpělivý, šlechetný, skvělý neméně ve svém vystupování než ve způsobu života; ochotný, lichotivý, velice chytře se řídil podle okolností; také ale bylo vidět, jakmile odpočíval a nebylo příčiny, aby podstoupil duševní námahu, že je marnotratný, lehkomyšlný, svévolný, nemírný, až se všichni divili, že v jednom člověku je taková nesrovnalost a tak obrácená povaha.

2. Vychován byl v domě Periklově – byl prý jeho nevlastním synem. Vyučován byl Sókratem, za tchána měl Hipponika, nejbohatšího ze všech Řeků, takže kdyby si chtěl sám vytvořit podmínky pro život, nemohl by si vymyslet ani získat čtenější ani lepší výhody, než které mu udělila buď příroda nebo osud. Na počátku mládí byl mnohými milován řeckou láskou, mezi nimi i Sókratem; o tom učinil zmínku Platón v Symposiu. Uvádí totiž, že si Alkibiadés vzpomíná, že se Sókratem přenocoval, a že od něho nevstal jinak, než jak měl vstávat syn od otce. Poté, co se stal silnějším, miloval stejně mnohé a v lásce k nim, pokud to lze v těchto odpornostech, mnoho udělal

půvabně a vtipně, o čemž bych se zmínil, kdybych nemusel líčit větší a důležitější věci.

3. Za peloponéské války vypověděli Athéňané na jeho radu a pro jeho vliv válku Syrakúsanům; k jejímu vedení byl sám vybrán za vůdce a kromě toho mu byli přiděleni dva kolegové, Nikiás a Lamachos. Když se ta válka připravovala, ještě předtím, než loďstvo vyplulo, stalo se, že jedné noci všechny Hermovky, které byly v Athénách ve městě, byly povaleny, kromě jedné, která byla přede dveřmi Andokiova domu. Proto ta byl poté nazvána „Andokidův Hermes“. Když se ukázalo, že toto nemohlo být vykonáno bez velkého spiknutí se mnoha lidí, které se netýkalo soukromých, ale veřejných věcí, nahnalo to obyvatelstvu velký strach, aby se v obci neobjevila nějaká nečekaná síla, která by potlačovala svobodu lidu. A zdálo se, že tato snaha se nejvíce hodí na Alkibiada, protože byl pokládán i za mocnějšího i významnějšího než soukromník. Mnoho lidí si totiž získal upřímností, mnohé také zavázal pomocí při soudech. Tak se stalo, že kdykoliv vyšel na veřejnost, zrak všech se obracel k němu a nikdo v obci mu nebyl stavěn na roveň. Proto v něm měli nejen největší naděje, ale také strach, protože mohl velice uškodit i prospět. Také byl pošpiněn řečmi o tom, že prý ve svém domě koná mystéria; to je podle athénských mravů hřích a proto se myslelo, že to souvisí ne s náboženstvím, ale se spiknutím.

4. Z toho zločinu byl nepřáteli na shromáždění lidu obviněn. Ale již se blížil čas vytáhnout do války. To vida a znaje zvyk svých spoluobčanů žádal, kdyby o něm chtěli jednat, ať se soud koná raději za jeho přítomnosti, než aby byl ve své nepřítomnosti ze závidosti obžalován z toho zločinu. Jeho nepřátelé se ale rozhodli nyní být v klidu, neboť se domnívali, že mu nemůžou ublížit, a očekávat ten čas, až vypluje, aby ho nepřítomného obvinili. A tak to také udělali. Neboť když se domnívali, že už dorazil na Sicílii, v jeho nepřítomnosti ho obžalovali, že znesvětil bohoslužby. Když mu o tomto byla úřady na Sicílii poslána zpráva, aby se vrátil domů se obhajovat, a měl velkou naději v tom, že své velení na Sicílii vykonával dobře, nechtěl neposlechnout a nastoupil na triéru, která tam byla poslána, aby jej odvezla. Touto byv dovezen do Thurií v Itálii, mnoho uvažoval o nesmírné zvláštnosti svých spoluobčanů vůči šlechtě a usoudiv, že nejmoudřejší by bylo se nastávajícímu nebezpečí vyhnout, tajně se vzdálil strážcům a přišel nejprve do Elidy, poté do Théb. Když ale uslyšel, že byl odsouzen k smrti a majetek mu byl zabrán a že, což se ještě nikdy nestalo, kněží Eumolpidovci byli lidem donuceni, aby ho prokleli a to jeho prokletí, aby tím bylo zřejmější, že bylo vytesáno na kamenný sloup a umístěno na veřejnosti, tak poté se uchýlil do Sparty. Tam, jak sám říkával, vedl válku ne proti vlasti, ale proti svým osobním nepřítelům, kteří byli i nepřáteli státu: neboť ačkoliv oni viděli, že může státu velice prospět, přece ho vyhnali, více poslušni své nenávisti než veřejného prospěchu. A tak na jeho radu Sparťané učinili spolek s perským králem, pak opevnili Dekaleiu v Attice a umístili tam stálou posádku, čímž drželi Athény v obležení; taktéž na jeho radu odvrátili Iónii od spolku s Athéňany; tímto začali být ve válce mnohem silnější.

5. Ale Alkibiadés si těmito věcmi nezískal tolik přátel, jako se od něj ze strachu odvrátilo. Když totiž nejbystřejší muži poznali, že ve všech věcech vyniká předvídavostí, začali se obávat, aby od nich z lásky k vlasti jednou neodpadl a neudobřil se svými. Proto začali hledat čas, kdy by ho zabili. To nemohlo Alkibiadovi zůstat delší čas utajeno. Byl totiž natolik bystrý, že nemohl být oklamán, zvláště když svou mysl obrátil ke své ochraně. A tak se uchýlil k Tissafernovi, veliteli krále Dáraia. Když získal jeho důvěrné přátelství a viděl, že síly Athéňanů po porážce na Sicílii slábnou, zatímco síly Sparťanů rostly, domlouval se nejprve s velitelem Pisandrem, který měl vojsko u Samu, a učinil zmínku o svém návratu. Ten byl totiž stejného smýšlení jako Alkibiadés, nepřítel moci lidu a příznivec šlechty. Tímto byl ale zrazen a tak nejprve byl prostřednictvím Thrasybúla, Lykiova syna, vojskem přijat zpět a stal se velitelem u Samu; po Thrasybúlově přímlově byl z rozhodnutí lidu povolán zpět a ve své nepřítomnosti byl hned ustanoven velitelem spolu s Thrasybúlem a Theramenem, maje stejnou moc jako oni. Za jejich velení došlo k takovému obratu, že Sparťané, kteří nedlouho předtím se stkvěli jako vítězové, nyní zděšení žádali mír. Byli totiž poraženi v pěti pozemních bitvách, třech námořních, v nichž ztratili dvě stě lodí, které byly zajaty a dostaly se pod moc nepřátel. Alkibiadés společně s kolegy opět získal Iónii, Helléspont, mimo to ještě mnoho řeckých měst, která jsou na asijském pobřeží, z nichž mnohá dobyli, mezi nimi Byzantion, a neméně jich přivedli k přátelství důmyslem, protože se k těm, které ovládli,

chovali mírně. A tak, obtíženi kořistí, s obohacným vojskem, vykonavše veliké věci, přišli do Athén.

6. Ačkoliv těmto sestoupilo naproti do Peiraiea celé město, byli všichni tak zvědaví na Alkibiada, že se lid sběhl k jeho trirémě, jako by byl příplul sám. Přesvědčení lidu totiž bylo takové, že i dřívější nepřítel i nynější šťastné věci se stalo jeho zásluhou. Proto i porážku na Sicílii i spartské vítězství dávali za vinu sobě, protože vyhnali z obce takového muže. A opravdu se nezdálo že tak soudí bez důvodu. Neboť poté, co začal velet vojsku, nemohli se jim nepřátelé vyrovnat ani na zemi ani na moři. Jakmile vystoupil Alkibiadés z lodi, všichni provázeli jeho jediného, ačkoliv Theramenés s Thrasybúlem veleli týmž podnikům a spolu s ním přípluli do Peiraiea. Alkibiadés byl, což se nikdy předtím nestalo, leda olympijským vítězem, všemi obdarován vavřínovými korunami a vítěznými stužkami. On, dojak k pláči, dobrodiní svých spoluobčanů přijal, vzpomínaje na krutost dřívější doby. Když přišel do města, svolal shromáždění a tam mluvil tak, že nikdo nebyl tak surový, aby nezaslzel nad jeho osudem a neukázal se jako nepřítel těch, jejichž vinou byl z vlasti vyhnán, docela jako by to byl nějaký jiný národ, který ho odsoudil za rouhačství, a ne ten, který nyní plakal. Zabavený majetek mu tedy byl vrácen a titíž kněží Eumolpidovci, kteří ho byli prokleli, byli donuceni tu kletbu zase zrušit a ty sloupy, na nichž byla napsána, byly svrženy do moře.

7. Toto Alkibiadovi štěstí ale nemělo dlouhého trvání. Když totiž mu byly uděleny všechny možné počty a celý stát mu byl předán, v míru i ve válce, aby byl řízen dle mínění jeho samotného, a sám žádal, aby mu byli přiděleni dva společníci, Thrasybúlos a Adeimantos a ani toto mu nebylo odmítnuto, vyrazil s loďstvem do Asie a protože u Kýmé bojoval hůře, než si Athéňané představovali, upadl opět v nemilost. Athéňané se totiž domnívali, že není nic, co Alkibiadés nemůže vykonat. Tak se stalo, že všechny věci, provedené méně úspěšně, dávali zase za vinu jemu, říkali, že je vykonával buď nedbale nebo zlomyslně; tak jako se stalo tehdy. Obvinili ho totiž, že byl králem podplacen, aby nechtěl dobýt Kýmé. Proto soudím, že mu nejvíce na škodu bylo přílišné cenění jeho schopností a odvahy. Báli se ho totiž neméně, než ho milovali, aby štěstím a velkou mocí zpyšnělý nezatoužil po samovládě. Proto se stalo, že mu v nepřítomnosti odejmuli úřad a na jeho místo dosadili jiného. Jakmile toto uslyšel, nechtěl se vrátit domů a uchýlil se do Paktyen a tam opevnil tři tvrze, Ornos, Bisanthé a Neontichos, a zástupem sebraným z řeckého města vpadl jako první do Thrákie, pokládaje za slavnější, aby se obohatil kořistí na barbarech než na Řecích. Díky tomuto vzrostla jak jeho pověst, tak hlavně jeho síly a získal přátelství některých thráckých králů. Ale přece se nemohl vzdát lásky k vlasti.

8. Neboť když Filoklés, athénský velitel, zakotvil u Aigisopotamoi své loďstvo a ne moc daleko byl vzdálen Lýsandros, velitel Sparťanů, který se snažil o to, aby válku protahoval co možná nejdéle, protože jim, Sparťanům, poskytoval peníze král, zatímco vyčerpaným Athéňanům nezbyvalo nic než muži a lodě, Alkibiadés přišel do athénské vojska a tam začal před mužstvem jednat: slíbil, že kdyby chtěli, donutí Lýsandra bojovat nebo žádat mír; Sparťané že se nechtějí loďstvem srazit proto, že vynikají více sbory pěšími než námořními. Pro něj že je ale snadné přimět Seuthea, krále Thráků, aby ho na zemi porazil; po tom že by se buď chtěli střetnout loďmi nebo přestat válčit. Ačkoliv Filoklés viděl, že to bylo řečeno pravdivě, přece nechtěl udělat to, o čem ho žádal, protože cítil, že kdyby se Alkibiadés vrátil, neměl by u vojska žádnou váhu, a kdyby se něco podařilo, on na tom nebude mít žádný podíl, zatímco kdyby se přihodilo něco zlého, on jediný za to ponese vinu. Alkibiadés, odcházeje od něj řekl: „Ačkoliv bráníš vítězství vlasti, napomínám tě, abys lodní tábor neměl blízko nepřátel: je totiž nebezpečí, aby nebyla nekázní vašich vojáků dána Lýsandrovi příležitost zničit vaše vojsko.“ A v tomto se nezklamal. Když se totiž Lýsandros prostřednictvím zvědů dozvěděl, že athénské mužstvo odešlo loupit do vnitrozemí a že lodě nechali téměř prázdné, nepropásl čas k činu a tím útokem skončil celou válku.

9. Alkibiadés pak, když byli Athéňané poraženi, soudě, že ta místa mu nejsou dost bezpečná, skryl se hluboko v Thrákii, nad Propontidou, doufaje, že tam snadněji může utajit svůj osud. Mylně. Thrákové totiž, když poznali, že přišel s velkým množstvím peněz, počali mu strojit úklady. To, co přinesl s sebou mu odňali, jeho samého ale chytit nemohli. Když Alkibiadés viděl, že

kvůli moci Sparťanů pro něj není žádné místo v Řecku bezpečné, přešel do Asie k Farnabazovi; toho si tak svou lidskostí získal, že v přátelství s Farnabazem nikdo neměl před ním přednost. Dal mu totiž Grynium, hrad ve Frygii, z něhož získával důchod padesáti talentů. Přece ale nebyl s tímto svým osudem spokojen a ani nemohl strpět, aby poražené Athény sloužily Sparťanům. A tak veškerým svým smýšlením směřoval k osvobození vlasti. Ale také viděl, že to se nemůže uskutečnit bez perského krále a proto toužil si získat jeho přátelství a nepochyboval, že ho dosáhne snadno, bude-li mít příležitost s ním mluvit. Věděl totiž, že jeho bratr Kýros mu tajně připravuje za pomoci Sparťanů válku; věděl, že to kdyby mu odhalil, získá si velkou přízeň.

10. Když toto zamýšlel a žádal od Farnabaze, aby ho poslal ke králi, Kritiás a ostatní Athénští tyrané poslali jisté lidi do Asie k Lýsandrovi, aby ho zpravili, že jestliže nezprovodí Alkibiada ze světa, žádné věci, které ustanovil v Athénách, nebudou platit; pročež, jestli chce, aby jeho činy vydržely, ať ho pronásleduje. Těmito věcmi rozčilený Sparťan se rozhodl důrazněji jednat s Farnabazem. Oznámil mu tedy, co král dohodl se Sparťany, nepředá-li mu Alkibiada, živého či mrtvého. Neunesl toto satrapa a raději chtěl porušit přátelství, než zmenšit královy síly. Tak poslal Susamithrena a Bagaea, aby Alkibiada odstranili, zatímco je ve Frygii a připravuje se na cestu ke králi. Oni tedy tajně dali té pospolitosti, v níž Alkibiadés tehdy bydlel, úkol, aby ho zabili. Protože ti se neodvažovali ho napadnout přímo, nanosili v noci kolem domu, kde odpočíval, dříví a zapálili ho, aby Alkibiada zahubili ohněm, když nevěřili, že ho zabijí bojem. On ale, jakmile uslyšel praskot plamenů, vytrhl podpažní dýku svému příteli - meč mu byl odebrán. Byl s ním totiž jakýsi host z Arkádie, který ho nikdy nechtěl opustit. Tomu nařídil, aby ho následoval a popadl všechny šaty, které tam byly. Ty vrhl do plamene a tak unikl jeho žáru. Jakmile barbaři uviděli, že z plamenů unikl, zabili ho zdálky šípy a jeho hlavu poslali k Farnabazovi. Jakási žena ale, která tam s ním tehdy žila, zabalila do svých šatů jeho tělo a spálila ho mrtvého v plamenech, které byly připraveny k zahubení živého. Tak zemřel Alkibiadés, maje přibližně čtyřicet let.

11. Tohoto, mnohými očeňovaného, tři největší historici vyzdvihli nejvyšší chválou: Thúkydidés, který žil v téže době, Theopompos, narozený nějaký čas poté, a Timaios. A věru nevím, jak tito dva, jinak velice pomlouvační, se shodli u tohoto na takové chvále. Říkají o něm totiž to, co jsme napsali shora a ještě navíc toto: protože se narodil v Athénách, nejvýstavnější obci, všechny převyšoval leskem a důstojností; když poté, byv odtud vyhnán, přišel do Théb, tak se řídil jejich poměry, že se mu nikdo prací a tělesnými silami nemohl vyrovnat - všichni Boiótové totiž se věnují spíše síle těla než nadání ducha. Tentýž u Sparťanů, podle jejichž mravů je největší čest je považována střídmost, se tak oddal tak přísnému životu, že prostotou života i obleku předčil všechny Sparťany; byl i u Thráků, kteří jsou velkými pijany a jsou oddáni smyslným požitkům; tyto v tom také předčil. Přišel i k Peršanům, u nichž největší chválu získávalo být odvážný na lovu a žít v přepychu. Tento způsob života tak napodobil, že oni samotní ho v tom velice obdivovali. Pro tyto věci se stalo, že, ať byl u kohokoliv, byl pokládán za šlechtice a byl všem velice milý. Ale o tomto již dost, promluvíme o dalších.

---

## THRASYBÚLOS

---

1. Thrasybúlos, Lykův syn, Athénan. Jestliže má být odvaha bez štěstí měřena podle něj, jsem na pochybách, zda nemám pokládat tohoto na první místo ze všech; toto ale už bez pochyby: nikoho nestavím nad tohoto ve věrnosti, odhodlanosti, velikosti ducha a lásce k vlasti. Neboť když sice mnozí chtěli, ale málokterí dokázali, vlast osvobodit od vlády jednoho tyrana, jemu se podařilo, vlast utlačovanou třiceti tyrany z otroctví přivést zpět ke svobodě. Ale nevím, jak to, že ačkoliv ho nikdo nepředstihl v těchto ctnostech, mnozí ho předčili proslulostí. Nejprve za peloponnéské války vykonal mnoho bez Alkibiada, ten ale nic bez něho; z toho všeho ale měl nějakým darem štěstěny zisk právě Alkibiadés.

Ale přece je toto společné všem vojevůdcům s vojáky a štěstěnou, že v bitevní vřavě přechází rozhodnutí o výsledku z úmyslu vojevůdce na síly bojujících. Proto si právem na mnoho z velitelů slávy činí nárok voják, na více však štěstěna a může podle pravdy říkat, že více rozhodla

ona než zkušenost velitele. Onen slavný čin však náleží Thrasybúlovi. Když totiž třicet tyranů, ustanovených od Sparťanů, ovládalo Athény utlačované otroctvím, mnohé občany, které ušetřil osud ve válce, buď vyhnali z vlasti, nebo zabili a majetky mnoha Athéňanů si rozdělili mezi sebou, Thrasybúlos jim vyhlásil válku nejen jako první, ale zpočátku i jediný.

2. Když totiž utekl do Fylé, což je velmi silně opevněná tvrz v Attice, neměl s sebou více než třicet svých lidí. Toto bylo počátkem svobody Attických, základem svobody oné přeslavné obce. Ale zpočátku jím a jeho nepatrným počtem lidí tyrané opovrhovali. Avšak toto bylo opovrhujícím záhubou a jemu, opovrhovanému, spásou. Tyrany to totiž učinilo váhavějšími v pronásledování, Thrasybúla ale, časem daným k přípravě, silnějším. Tím více všichni musí mít všichni na paměti ono poučení, že se ve válce nesmí něčeho nedbat a bez příčiny se neříká, že matka opatrného nepláče.

Síly Thrasybúlovi nevzrůstaly ale podle jeho očekávání. Neboť v těch dobách odvážněji vlastenci pro svobodu řečnili, než bojovali. Nato on přišel do Peiraiea a opevnil pevnost Munychii. Tyrané se dvakrát pokusili ji dobýt a byli potupně zahráni přímo do města, zahodivše zbraně i věci, které jim překáželi v běhu. Thrasybúlos užíval neméně moudrosti než odvahy. Zakázal totiž ubližovat ustupujícím – soudil totiž, že je slušnost, aby šetřili sobě rovné spoluobčany – ani nebyl nikdo zraněn, leda chtěl-li předtím bojovat. Žádnému mrtvému nesvlékl zbroj, nevzal nic než zbraně, kterých měl nedostatek, a to, co potřebovali k životu. Ve druhé bitvě padl Kritiás, vůdce tyranů, když velmi udatně bojoval v osobním souboji s Thrasybúlem.

3. Po jeho zabití přišel Attickým na pomoc Pausaniás, král Sparťanů. Mezi Thrasybúlem a těmi, kteří drželi město zjednal mír za takovýchto podmínek: aby nikdo, vyjma třiceti tyranů a deseti, kteří později byli zvoleni za velitele a vedli si stejně krutě jako předešní, nebyl potrestán vyhnanstvím, ani nebyly zabavovány majetky, řízení státu aby bylo předáno zpět lidu. Velmi slavným Thrasybúlovým činem bylo rovněž to, že když byl opět nastolen mír, ačkoliv mohl v obci prosadit velice mnoho, navrhl zákon, aby nikdo nebyl obžalován za dřívější skutky ani za ně trestán. Ten zákon pak oni nazvali zákonem o amnestii. A staral se nejen o jeho návrh, ale i se postaral, aby platil. Když totiž někteří z těch, kteří spolu s ním byli ve vyhnanství, chtěli povraždit ty, s nimiž se veřejně udobrili, zakázal to a zajistil to, co bylo slíbeno.

4. Za tyto veliké zásluhy mu byl lidem dán čestný věnec, zhotovený ze dvou olivových větvíček. Protože ho získal z lásky občanů, ne silou, nikdo mu ho nezáviděl a získal si velkou slávu. Dobře tedy onen Pittakos, který je považován za jednoho ze sedmi mudrců, když mu chtěli Mytiléňané věnovat darem mnoho tisíc jiter půdy, řekl: „Prosím vás, nechtějte mi to dát, protože to mnozí závidí a ještě více po tom touží. Proto z těchto polí nechci více než sto jiter, které ukáží i mojí skromnost i vaši dobrou vůli. Malé dary jsou trvalé, veliké obyčejně příjemcům nezůstávají.“ Thrasybúlos byl tedy spokojen s tím věncem a nic víc nepožadoval ani se nedomníval, že někoho převyšuje ctí. Když tento později s loďstvem připlul jako velitel ke Kilikii a stráže v jeho táboře nebyly vykonávány dost důkladně, byl zabit ve svém stanu při noční výpadu barbarů z města.

---

## KONÓN

---

1. Athéňan Konón se veřejnému životu začal věnovat za peloponnéské války a jeho pomoc v této válce byla pro Athéňany velmi důležitá. Na souši jako velitel velel pěším sborům a i jako námořní velitel dosáhl velkých úspěchů na moři. Z těchto důvodů mu byla udělena zvláštní pocta. Měl totiž sám moc nad všemi ostrovy, které byly podřízeny Athéňanům; s touto mocí dobyl Fer, spartské kolonie. Byl také velitelem na konci peloponnéské války, když u Kozích říček byly sbory Athéňanů přemoženy Lýsandrem. Ale tehdy tam on sám scházel a o to hůř to pro Athéňany dopadlo. Byl totiž velitelem jak ve vojenství zkušeným, tak i pečlivým. Proto nikdo tehdy nepochyboval, že kdyby tam byl přítomen, Athéňané by neutrpěly ono neštěstí.

2. V tomto, pro Athéňany zoufalém postavení, když uslyšel, že vlast je obležena, nehledal, kde by sám bezpečně žil, ale odkud by mohl být svým spoluobčanům ku pomoci. A tak se uchýlil k Farnabazovi, satrapovi Iónie a Lýdie a zároveň zeti a příbuznému perského krále. Aby u toho

získal velký vliv, vykonal mnoho práce a podstoupil mnohá nebezpečí. A když Sparťané, porazivše Athéňany, porušili spojenectví, které byli uzavřeli s Artaxerxem, a poslali Agésiláa válčit do Asie, nejvíce k tomu poháněni od Tissaferna, který jako jeden z králových nejbližších upustil od přátelství s ním a učinil spojenectví se Sparťany, byl jako velitel proti Agésiláovi Farnabazos, ve skutečnosti však vojsku velel Konón a podle jeho uvážení se vše řídilo. Ten vrchnímu veliteli Agésiláovi velice překážel a často stál v cestě jeho úmyslům; a věru nebylo tajno, že kdyby jeho nebylo, uchvátil by Agésiláos králi celou Asii až po Tauros. Agésiláos byl poté povolán svými občany zpět domů, protože Boiótové a Athéňané vyhlásili Sparťanům válku, Konón nicméně stále žil u králových velitelů a byl jim všem velice prospěšný.

3. Tissafernés tedy odpadl od krále, což bylo jasné všem, jenom ne Artaxerxovi samotnému. Tissafernés měl totiž u krále velkou vážnost, i když mu nebyl věrný. Ale ono nebylo se čemu divit, že nemohl být Artaxerxés snadno pohnut aby tomu uvěřil, neboť si vzpomínal, jak s Tissafernovou pomocí porazil svého bratra Kýra. Konón, vyslaný Farnabazem, aby Tissaferna obžaloval, když přišel, podle perského zvyku nejprve k chiliarchovi Tithraustenovi, který po králi měl největší moc, prohlásil, že chce mluvit s králem. Bez tohoto totiž nebyl nikdo ke králi puštěn. Onen mu řekl: „Není žádná překážka, ale ty rozvaž, zda raději chceš rozmlouvat nebo projednávat to co chceš prostřednictvím dopisů. Je totiž nutné, jestliže by jsi přišel před krále, aby ses mu uklonil.“ – to oni nazývají *proskynésis*. „Možná, že toto je ti zatěžko učinit, skrze mne nicméně také dosáhneš toho, o co se snažíš, uložíš-li mi tvé vzkazy.“ Nato Konón: „Mně není věru těžké prokazovat králi nějakou poctu; obávám se však, aby mé obci nebylo k hanbě, jestliže když pocházím z té, který si zvykla poroučet ostatním národům, se raději řídím mravy barbarů než jejími.“ A tak, co mu chtěl, předal písemně.

4. To když král přečetl, byl vážností té zprávy tak pohnut, že jak prohlásil Tissaferna za nepřitele, tak i rozkázal Sparťany stíhat válkou a Konónovi povolil, aby si vybral, kohokoliv by chtěl, ke spravování vojenské pokladny. Konón řekl, že toto rozhodnutí nezáleží na mínění jeho, ale krále samotného, který má nejlépe znát své lidi; on ale že radí, aby ten úkol dal Farnabazovi. Odtud, obdarován velkými dary, poslán byl k moři, dostav za pomocníka Farnabaza, jak si sám přál, aby rozkázal Kyperským a Féničanům i ostatním přímořským národům, aby stavěli válečné lodě a připravili loďstvo, které by mohlo příštího roku chránit moře. Jakmile se toto doneslo Sparťanům, začali konat přípravi velice pečlivě, nijak lehkovážně, neboť se domnívali, že hrozí větší válka, než kdyby měli bojovat pouze s barbarami. Viděli totiž, že královským silám bude velet a proti nim bojovat statečný a zkušený velitel, kterého nemohou přemoci ani důmyslem, ani vojskem. S takovouto myslí shromáždili velké loďstvo a vyrazili pod Pisandrovým velením. Konón je u Knidu napadl a ve velké bitvě zahnal na útěk, mnoho lodí zajal, ještě více potopil. Tímto vítězstvím byly osvobozeny nejen Athény, ale celé Řecko, které bylo pod spartskou nadvládou. Konón s částí loďstva připlul do vlasti, postaral se, aby byly obě hradby, jak athénské tak Peiraiejské, které nachal strhnout Lýsandros, obnoveny a padesát talentů, které obdržel od Farnabaza, daroval svým spoluobčanům.

5. Tomuto se stalo to, co ostatním smrtelníkům, že byl ukvapenější více ve štěstí než v neštěstí. Poté, co porazil loďstvo Peloponnésanů, když si myslel, že se pomstil za křivdy spáchané vlasti, zatoužil po větších činech, než mohl vykonal. Ale přece to bylo vlastenecké a chvályhodné, že chtěl raději zvětšit síly své vlasti než síly královy. Když si totiž tou námořní bitvou, kterou svedl u Knidu, získal velkou vážnost, nejen mezi barbary, ale i mezi všemi řeckými státy, tajně začal usilovat, aby získal Athéňanům zpět Iónii a Aiólíi. Protože to nebylo utajeno dost důkladně, Tiribazus, který velel v Sardech, Konóna povolal, předstíraje, že ho chce poslat ke králi ohledně důležité věci. Poslušen této zprávy když tam Konón přišel, byl uvržen do pout, v nichž byl po nějaký čas držen. Někteří napsali, že byl odtud odveden ke králi a tam že zemřel. Proti tomu historik Deinón, kterému ohledně Peršanů nejvíce věřím, napsal, že utekl; o tom pochybuji, zda se to stalo s vědomím Tiribazovým, nebo ne.

---

# DIÓN

1. Dión, syn Hipparinův, Syrakúsan, zrozen z urozeného rodu, se účastnil samovlády obou Dionýsiů. Ten starší měl totiž za manželku Aristomaché, sestru Diónovu; s tou měl dva syny, Hipparina a Nisaea, a zplodil i právě tolik dcer, jmény Sofrosyné a Areté; z těchto první dal za ženu synovi Dionýsiovi, tomutéž, kterému zanechal i vládu, druhou, Areté, dal Diónovi.

Dión měl ale kromě vznešeného příbuzného a urozených předků od přírody i mnoho jiných darů, mezi nimi učenlivého ducha, vlídného, přístupného nejlepšího uměním, velkou tělesnou vznešenost, která ho nemálo činila oblíbeným a krom toho i velké bohatství, zděděné po otci, které sami tyrané svými dary zvětšovali. Byl důvěrným přítelem prvního Dionýsia a to pro své mravy spíše než pro příbuznost. A i když se mu Dionýsiova krutost nelíbila, přece chtěl, kvůli jeho blízkému vztahu k sobě a také více kvůli své rodině, aby zůstal Dionýsios naživu. Pomáhal mu při velkých podnicích a jeho radou býval tyran mnoho ovlivněn, nevstoupil-li do té věci větší zájem Dionýsia samotného. Všechna posláná, která byla důležitější, vykonával prostřednictvím Dióna; onen právě jejich pečlivým plněním a svědomitým zastáváním zmírňoval svou lidskostí krutost jména tyranova. Když poslal Dionýsios Dióna ke Karthágiňanům, tolik si ho tito vážili, že nikdy nikoho mluvícího řeckým jazykem více neobdivovali.

2. A věru toto Dionýsiovi neuniklo, neboť cítil, k jaké je mu Dión ozdobě. Tím se stávalo, že tomuto jedinému převelice dovoloval a miloval ho neméně než syna; když se na Sicílii donesla zvěst, že do Tarentu dorazil Platón, nemohl Dionýsios mladíkovi odmítnout, aby ho přivedl, protože Dión hořel touhou poslouchat Platónovo učení. Vyhověl mu tedy a Platóna s velikou okázalostí přivedl do Syrakús. A Dión ho tak obdivoval a tak si ho zamiloval, že se mu zcela oddal. Ale neméně miloval Platón Dióna. Proto, i když mu bylo tyranem krutě ublíženo, přece se tam později na Diónovi prosby vrátil.

Mezitím Dionýsios upadl do nemoci. Tou když byl těžce zkroušen a Dión se ptal lékařů, jak se mu daří a zároveň žádal, kdyby náhodou byl ve velkém nebezpečí, aby mu to oznámili, že se totiž chce s ním domluvit na účasti na vládě, protože soudil, že synové jeho sestry, Dionýsiem zplození, musí získat část království. O tom lékaři nemlčeli a pověděli o tom rozhovoru mladšímu Dionýsiovi. Ten, tímto rozrušen, donutil lékaře, dát otci uspávací nápoj, aby Dión neměl příležitost k jednání s ním. A po požití toho nápoje nemocný, jakoby omámený spánkem, zemřel.

3. Toto byl počátek nenávisti mezi Diónem a Dionýsiem mladším, která se pak mnohými událostmi ještě zvětšila. Ale přece mezi nimi zpočátku nějaký čas trvalo předstírané přátelství. Protože Dión nepřestával prosit Dionýsia, aby zavolal Platóna z Athén a aby řídil se jeho radami, on, protože v této věci chtěl napodobit otce, mu vyhověl. A v téže době přivedl zpět do Syrakús historika Filista, člověka nakloněného jak samovládě, tak samotnému samovládcovi. Ale o tom je více vyloženo v knize o řeckých dějepiscích. Platón ale tak moc u Dionýsia svou vahou zmohl a díky výřečnosti měl na něj takový vliv, že ho přesvědčil, aby ukončil samovládu a vrátil Syrakúsám svobodu; od tohoto úmyslu byl ale Dionýsios odrazen radou Filistovou a začal si poté počínat mnohem krutěji.

4. Když Dionýsios viděl, že ho Dión převyšuje nadáním, vážností i láskou lidu, obávaje se, aby měl-li by ho u sebe, mu nedal nějakou příležitost k přemožení sebe sama, dal mu trirému, na které byl odvezen do Korintu, předstíraje, že to dělá v zájmu jich obou aby, když se sebe navzájem obávají, jeden druhého neobelstil. Protože tento skutek mnozí považovali za nedůstojný a způsobilo to velkou nenávist proti němu, Dionýsios vše Diónovo, s čím se dalo hýbat, naložil na loď a poslal za ním. Tak totiž chtěl dosáhnout toho, aby se soudilo, že to učinil ne z nenávisti k tomu člověku, ale pro své štěstí. Když však uslyšel, že Dión na Peloponnésu sbírá síly a snaží se s ním vést válku, dal Areté, Diónovu manželku, za ženu jinému muži a jeho syna rozkázal tak vychovávat, aby navykl se oddávat nejhaněbnějším touhám. Neboť chlapci, dříve než dospěl, byly přiváděny nevěstky, byl zahrnován vínem a pokrmy a nebyl mu necháván žádný čas k odpočinku. Ten poté, když se otec vrátil do vlasti, nemohl snést tak změněné podmínky života – neboť k němu byli dáni strážci, aby ho odnaučili dosavadnímu způsobu života –, že se vrhl z horního patra domu a tak zahynul. Ale vraťme se k Diónovi.



5. Poté, co dorazil do Korintu a zároveň tamtéž utekl Héraklidés, který byl velitel jízdy, vyhnaný týmž Dionýsiem, začali veškerým úsilím připravovat válku. Ale neměli moc úspěch, protože dlouholetá tyranida byla pokládána za velice silnou. Proto se do spolku s nimi dalo, kvůli nebezpečí, jen málo lidí. Ale Dión, spoléhaje se ani ne tak na vlastní síly, jako na nenávist lidu k tyranovi, velice odvážně se dvěma nákladními loděmi vyrazil zničit padesát let trvající říši, chráněnou pěti sty válečnými loděmi, deseti tisíci jezdci a sto tisíci pěšími vojáky, a porazil ji tak snadno – což se všem národům zdálo velmi podivuhodné –, že třetího dne poté, co dorazil na Sicílii, vstoupil do Syrakús. Z toho může být poznáno, že žádná říše není bezpečná, leda ta, která je chráněná láskou lidu. Dionýsios tam v té době nebyl a v Itálii vyčkával loďstvo protivníka, domnívaje, že bez velkých sborů ho nikdo nenapadne. V tomto se ale zklamal. Dión totiž potlačil jeho královskou nadutost pomocí právě těch, kteří byli dříve pod mocí protivníkovou, a zmocnil se celé té části Sicílie, která předtím byla v Dionýsiově moci, a stejně se zmocnil i města Syrakús kromě hradu a ostrovu připojenému k městu a dovedl to až tak daleko, že tyran chtěl uzavřít mír za těchto podmínek: Sicílii měl mít v držení Dión, Itálii Dionýsios a Syrakúsy Apollokratés, kterému Dionýsios nejvíce důvěřoval.

6. Tyto tak šťastné a nečekané události následoval náhlý zvrat, protože štěstěna se svou vrtkavostí rozhodla zničit toho, kterého nedávno předtím povznesla. Nejprve zkusila svou sílu na synovi, o čemž jsem se zmínil nahoře. Když si totiž přivedl zpět manželku, která byla dána jinému, a syna chtěl obrátit od zničujícího přepychu zpět k mužnosti, utrpěl jako otec jeho smrtí přetěžkou ránu. Poté vznikl spor mezi ním a Héraklidem; ten si, protože mu Dión nepodstoupil vládu, zjednal vlastní politickou stranu. A měl nemalý vliv u šlechticů, jejichž svolením velel loďstvu, zatímco Dión měl v moci pěší vojsko. To Dión neunesl s klidnou myslí a pronesl onen Homérův verš z druhého zpěvu Iliady, v němž je tato myšlenka: že stát nemůže být dobře zpravován rozkazy mnoha vládců. Tento výrok měl za následek velkou nenávist. Zdálo se totiž, že ukázal, že chce vše mít ve své moci. On se ale nesnažil zmírnit toto povolností, ale přísností potlačit a Héraklida, když přišel do Syrakús, dal zabít.

7. Tento čin nahnal všem velký strach; nikdo se totiž po Héraklidově zabití nepovažoval za bezpečného. Dión pak, odstraniv protivníka, libovolně rozdával svým vojákům majetky těch, o nichž věděl, že smýšleli proti němu. Poté, co je rozdělil, když se každodenní výdaje zvětšovali, rychle začaly docházet peníze a on neměl po ruce nic, po čem by sáhl, leda jmění přátel. Z těch bral tolik, že ačkoliv si opět naklonil vojáky, ztrácel přízeň šlechty. Tím, že toto konal, si způsobil pád a nezvyklý poslouchat špatné zprávy těžce nesl, že právě těmi je považován za špatného, jejichž chválou byl ještě nedávno vynášen do nebe. Lidé pak, když bylo smýšlení vojáků popuzeno proti němu, mluvili svobodně a říkali, že je nesnesitelným tyranem.

8. Toto vše Dión viděl, ale nevěděl, jak to utišit, a bál se, jak to dopadne; tehdy přišel k Diónovi jakýsi Kallikratés, athénský občan, který spolu s ním přišel z Peloponnésu na Sicílii, člověk chytrý i lstivý a bezcharakterní a řekl mu, že je ve velkém nebezpečí kvůli nepříteli lidu a nenávisti vojáků, že se toho nebezpečí nezbaví, nedá-li některému ze svých věrných úkol, aby předstíral, že je jeho nepřítelem. Jestli najde někoho k tomu vhodného, snadno pozná smýšlení všech a odstraní protivníky, protože jeho nepřátelé odkryjí své smýšlení tomu, kdo jeho nesnáší. Když schválil takový úmysl, sám Kallikratés to podnikl a jako zbraň použil Diónovu neprozřetelnost; sehnal si spojence pro jeho zabití, scházal se s jeho protivníky, připravil spiknutí. Ta věc, protože do ni bylo zasvěceno mnoho lidí, se donesla k Aristomaché, sestře Diónově, a k jeho manželce Areté. Ony, poděšeny strachem, navštívily pak Dióna, o jehož bezpečnost se obávaly. Ale on odmítl, že by mu byly Kallikratem strojeny úklady, ale řekl, že to, co se děje, se děje na jeho rozkaz. Ženy nicméně dovedly Kallikrata do chrámu Persefonina a donutily přísahat, že od něho nevznikne Diónovi žádné nebezpečí. On však touto přísahou nejen nebyl od toho podniku odrazen, ale ještě byl pohnán k rychlému dokončení, obávaje se, aby nebyl jeho úmysl odhalen dříve, než by to, oč se snaží, dokončil.

9. Takto smýšleje, při nejbližším svátku, když se Dión zdržoval od shromáždění doma a odpočíval v komnatě v horním patře budovy, dal Kallikratés spoluspiklencům do držení opevněná místa ve městě, zatarasil dům strážců, a postavil tam spolehlivé lidi, kteří by ani na krok ode dveří

neodešli. Naloží na trirému zbraně a předá ji Filostratovi, svému bratru, a rozkáže mu, aby s ní jezdil sem tam po přístavu, jako by chtěl cvičit veslaře, zamýšleje tím, kdyby náhodou osud jejich plány překazil, aby měl loď, na které by unikl do bezpečí. Ze svých lidí pak vybere nějaké mladíky ze Zakynthu, jak smělé, tak hlavně velmi silné, a těm dá úkol, aby šli neozbrojeni k Diónovi, tak, aby se zdálo, že ho přicházejí navštívit. Tito byli pro známost vpuštění dovnitř. Ale jakmile překročili práh jeho domu, zatarasivše dveře, Dióna ležícího na lehátku napadnou a spoutají. Při tom však způsobí takový hluk, že mohl být slyšen i venku. Nyní ale mohl každý snadno poznat, to, co bylo dříve často říkáno, jak nenáviděná je samovláda a jak politováníhodný je život těch, kteří chtějí, aby byli píše obáváni než milováni. Neboť právě oni strážci, kdyby k tomu byli odhodláni, by mohli vypáčit dveře a Dióna zachránit, protože ti mladíci byli neozbrojeni a sháněli venku zbraň a Dióna drželi živého. Když mu však nikdo nepřispěchal pomoci, jakýsi Lykón, Syrákúsan, jim podal skrze okno meč, kterým byl pak Dión zabit.

10. Po dokonání vraždy, když dovnitř vnikl dav, aby se podíval, byli mnozí z nevinných pobiti, jako by to zavinili. Když se totiž rychle rozšířila zvěst, že Diónovi bylo učiněno násilí, seběhli se mnozí, kterým se ten čin nelíbil. Ti, pojavše chybné podezření, pobili nevinné jako zločince. Jakmile byla jeho smrt oznámena, smýšlení lidu se podivuhodně změnilo. Ti, kteří ho, když byl naživu, nazývali tyranem, ho nyní oslavovali jako osvoboditele vlasti a vypuditele tyrana. Tak najednou vystřídal nenávist slitování, že všichni toužili ho vlastní krví, kdyby mohli, vykoupit z podsvětí. A tak byl na státní náklady pohřben na nejrušnějším místě ve městě a byl mu zbudován náhrobek. Zemřel přibližně v pětapadesáti letech, čtvrtý rok poté, co se vrátil z Peloponnésu na Sicílii.

---

## ÍFIKRATÉS

---

1. Athéňan Ífikratés není znám ani tak velikostí vykonaných věcí jako znalostí vojenského umění. Byl totiž takový velitel, že nejen za svého života byl srovnáván z mnohými předními vojevůdci, ale ani ze starších nebyla nikomu před ním dána přednost. Účastnil se mnoha válek, často velel vojsku, nikdy svou vinou neprohrál, vždy vítězil chytrostí a tolik tím vynikal, že jednak do vojenství přinesl mnoho nových věcí, jednak některé starší vylepšil. Změnil totiž pěší vojsko. Zatímco dříve, než byl tento velitelem, se užívalo velmi velkých štítů, krátkých kopí i mečů, on naopak místo parmy ustanovil peltu – podle té byli později pěší vojáci nazýváni peltasté –, aby byli lehčí pro pohyb a útok. Délku kopí zdvojnásobil, meče prodloužil. Také místo kroužkového a kovového brnění zavedl plátěné. Tím učinil vojáky volnějším. Ubral totiž váhy brnění a postaral se, aby nové krylo tělo stejně a bylo lehké.

2. Vedl válku s Thráky; přivedl zpět do království Seuthea, spojence Athéňanů. U Korintu velel vojsku s takovou přísností, že žádný vojevůdce v Řecku nikdy neměl sbory vycvičenější a poslušnější; také své vojáky navykl, aby když bylo velitelem dáno znamení k bitvě, se bez vůdcova přičinění tak spořádaně postavili v šiku, že se zdálo, že byli každý jeden voják postaven zkušeným vojevůdcem. S tímto vojskem zničil jednotku Sparťanů, což bylo velice oslavováno v celém Řecku. Ještě podruhé za téže války zahnal všechny jejich sbory a tímto činem dosáhl velké slávy. Když Artaxerxés chtěl začít válku s egyptským králem, vyžádal si od Athéňanů Ífikrata za velitele a svěřil mu velení nad námezdným vojskem, které čítalo dvanáct tisíc vojáků, a on tyto tak vycvičil vojenskému umění, že jako kdysi byli římské vojáky nazváni Fabii, tak Ífikratovci se těšili u Řeků největší chvále. Tentýž, vyraziv na pomoc Sparťanům, zadržel útok Epameinóndův. Neboť kdyby se on nebyl přiblížil, neodtáhli by Thébané od Sparty dříve, než by ji zničili požárem.

3. Byl velkého ducha i těla a velitelské postavy, že už svým vzhledem budil v každém odiv, ale v práci velmi malátný a málo snesl, jak napsal Theopompos; byl však občanem dobrým a velmi věrným. Toto dosvědčil v různých věcech, nejvíce však v ochraňování dětí Makedonce Amynty. Neboť Euridiké, matka Perdikova a Filippova, se s těmito dvěma chlapci po Amyntově smrti utekla k Ífikratovi, který ji pak ochraňoval. Dožil stáří udobřen se svými spoluobčany. Jednou se hájil před hrdelním soudem, za války se spojenci, společně s Tímothem, a byl tím soudem osvobozen.

Zanechal syna Menestha, narozeného z Thraessy, dcery krále Cota. Onen Menestheus, když byl tázán, zda si váží spíše otce nebo matky, řekl: „Matky“. Když se toto všem zdálo podivuhodné, dodal: „Ale činím tak zaslouženě. Neboť otec mne zplodil jako Thráka, zatímco matka jako Athéňana.“

---

## CHABRIÁS

---

1. Chabriás, Athéňan. Tento je rovněž počítán mezi nejlepší vojevůdce a učinil mnoho pamětihodných věcí. Ale z těch se nejvíce stkví jeho vynález v bitvě, kterou svedl u Théb, když přišel na pomoc Boitům. V té bitvě totiž vrchní velitel Agésiláos už věřil ve vítězství, protože již zahnal žoldnéřské sbory, Chabrias ale zakázal zbývajícimu šiku opustit místo a ukázal jim, jak se štítem opřeným o koleno a s napřaženými kopími zastavit útok nepřátel. Agésiláos, pozoruje tuto novinku, se neodvážil postoupit a své vojáky, již se ženoucí vpřed, povolal polnicí nazpátek. Toto bylo v celém Řecku tak oslavováno, že Chabriás chtěl, aby mu byla v onom postoji zřízena socha; ta mu pak byla na obecní náklady Athéňany postavena na náměstí. Pro to se stalo, že později athleté i ostatní umělci se nechávali na sochách zobrazit v tom postoji, v němž dosáhli vítězství.

2. Chabriás pak jako vojevůdce Athéňanů vedl v Evropě mnoho válek; v Egyptě však vedl válku ne z vlastní vůle. Vyrazil totiž pomoci Nektenebinovi a získal pro něj vládu. Totéž učinil na Kypru, ale ve jménu obce, byv dán jako pomocník Eugoreovi, a neodešel odsud dříve, než celý ostrov podrobil válkou; tímto podnikem získali Athéňané velkou slávu. Mezitím se rozhořela válka mezi Egyptany a Peršany. Athéňané měli spojení s Artaxerxem. Spartané s Egyptany, od nichž získal Agésiláos, spartský král, velkou kořist. To vida, Chabriás, ačkoliv v žádné věci Agésiláovi neustoupil, z vlastní vůle se mu vydal na pomoc a velel v Egyptě loďstvu, zatímco Agésiláos pěším vojskům.

3. Tehdy poslali královští velitelé k Athéňanům posly, aby se zeptali, proč vede Chabriás válku na straně Egyptanů proti králi. Athéňané určili Chabriovi den a oznámili mu, že kdyby se do toho dne nevrátil, odsoudí ho k trestu smrti. Po této zprávě se vrátil do Athén, ale nezdržel se tam déle, než bylo nezbytně nutné. Nebyl totiž rád svým občanům na očích, protože si jednak žil slušněji, jednak si užíval nevázaněji, než aby mohl uniknout závisti svých spoluobčanů. Je totiž ve velkých a svoboných státech tato stejná chyba, že závist provází slávu a těm, které vidí, že je vysoko převyšují, lidé svévolně utrhnou na cti a ani chudáci nehledí na cizí majetek bohatých občanů s klidnou myslí. Proto Chabriás, když mu to bylo umožněno, byl obyčejně vzdálen. A věru nejen on sám byl dobrovolně pryč z Athén, ale téměř všichni přední muži učinili toté, protože soudili, že budou tím víc budou vzdáleni závisti, čím víc ustoupí z očí svým spoluobčanů. Proto Konón žil nejvíce na Kypru, Ífikratés v Thrákii, Tímotheos na Lesbu, Charés v Sigeu; z těchto Charés jim byl nepodobný skutky i mravy, ale přesto v Athénách i vážený a mocný.

4. Chabriás pak zemřel za války se spojenci takovýmto způsobem. Athéňané obléhali Chios. Chabriás byl u loďstva soukromě, ale všechny, kteří měli úřad, převyšoval vážností a vojáci pohlíželi více k němu než k těm, kteří jim veleli. Tyto věci urychlily jeho smrt. Neboť zatímco se snažil jako první vplout do přístavu a kormidelníku přikázal, aby tam nasměroval loď, byl sám sobě záhubou. Když tam totiž vnikl, ostatní lodě ho nenásledovaly. Po tomto, obklíčen shlukem nepřátel, ačkoliv bojoval velice statečně, loď, proražená zobcem, se začala potápět. Přestože mohl uniknout, kdyby se vrhl do moře, neboť nablízku bylo athénské loďstvo, které vytahovalo z vody tonoucí, raději chtěl zahynout, než zahodit zbraně a opustit loď, na níž se plavil. Ostatní toto udělat nechtěli; ti doplávali do bezpečí. Ale onen, domnívaje se, že důstojná smrt předčí hanebný život, byl zabit při boji zblízka zbraněmi nepřátel.

---

# TÍMOTHEOS

1. Tímotheos, Konónův syn, Athéňan. Tento zvětšil slávu zděnou po otci mnohými slavnými činy. Byl totiž výmluvný, příčinnivý, pracovitý, zkušený ve vojenství a neméně i v řízení státu. Mnohé jeho činy jsou přeslavné, ale nejznamenitější jsou tyto: podrobil válkou obyvatele Olyntu a Byzantia. Dobył Samos; při obléhání tohoto ostrova za poslední války vynaložili Athéňané dvě stě talentů; on ho, bez jakýchkoliv obecních nákladů vrátil, do moci lidu. Vedl válku proti Kotovi, na němž získanou kořist dvanácti set talentů přinesl do státní pokladny. Kyzikos osvobodil od obležení. Vyrazil zároveň s Agésiláem na pomoc Ariobarzanovi; zatímco Sparťan od Ariobarzana přijal hotové peníze, Tímotheos chtěl raději obohatit své spoluobčany o území a města, než si vzít takovou odměnu, z níž by si mohl část přinést k sobě domu. A tak obdržel Krithótu a Séstos.

2. Tentýž jako velitel loďstva, obeplouvaje Peloponnés, poplenil Lakonii a zahnal Spartské loďstvo, Korkýru uvedl zpět pod Athénské panství a také spojenectvím zavázal Épeiroťany, Athamany, Chaony a všechny ty kmemy, které sousedí s tím mořem. Po tomto Sparťané upustili od dalších bojů a z vlastní vůle podstoupili Athéňanům nadvládu na moři a uzavřeli mír s podmínkami, že Athéňané budou veliteli na moři. V Attice bylo toto vítězství tak oslavováno, že tehdy poprvé byly zřízeny oltáře Míru a té bohyni byla zřízena kaple. Aby památka této chvály trvala, postavili Tímotheovi na veřejné náklady na náměstí sochu. Této pocty předtím nedosáhl nikdo, jen tento jediný, aby když lid zřídil sochu otci, ji dal rovněž synovi. Tak nová socha, zbudovaná synovi, obnovila památku na dávnou slávu otcovu.

3. Když byl již vysokého věku a přestal zastávat úřady, začali být Athéňané odevšad tísněni válkou. Odpadl Samos, Helléspont se chystal k tomutéž, Filippos, Makodonec, tehdy již mocný, pomýšlel na velké věci; proti tomuto byl velitelem Charés, ale soudilo, se že není dostatečnou ochranou. Velitelem se stane Menestheus, syn Ífikratův, Tímotheův zeť, a je rozhodnuto, aby vytáhl do války. Jemu jsou k poradě přiděleni dva muži, vynikající znalostí a moudrostí, jejichž radami se měl řídit, otec a tchán, protože tito měli takovou vážnost, že byla velké naděje, že jejich prostřednictvím může být to, co bylo ztraceno, získáno zpět. Když tito pluli k Samu a dozvěděv se o jejich příchodu tamtéž vyrazil se svými sbory Charés, aby se nezdálo, že se něco děje za jeho nepřítomnosti, stalo se, když se blížili k ostrovu, že se objevila velká bouřka. Dva staří velitelé pokládali za dobré se jí vyhnout a své lodě zakotvili. Onen však, jsa smělého rozumu, neustoupil rozhodnutí starších, jako by v jeho vojsku dlela sama Štěstěna. Dorazil tam, kam spěchal a poslal zprávu k Tímotheovi a Ífikratovi, aby ho tam následovali. Potom se ale, protože bojoval špatně a ztratil mnoho lodí, vrátil tam, odkud vyrazil a poslal do Athén dopis, že by Samos snadno dobył, kdyby nebyl Tímotheem a Ífikratem zrazen. Lid smutný, podezíravý a proto vrtkavý, nepřátelský, závistivý – obžalovaní také totiž byli mocní – je povolal domu a obvinil ze zrady. Na tomto soudu byl Tímotheos odsouzen a jeho pokuta byla vyměřena na sto talentů. On se, donucen nenávistí nevědecké obce, uchýlil na Chalkidiku.

4. Po jeho smrti, protože lid litoval svého rozsudku, ubral z trestu devět desetin a deset talentů rozkázal Konónovi, Tímotheovu synovi, dát k obnovení nějaké části hradby. Z toho muže být vypořazována vrtkavost štěstí. Neboť tytéž hradby, které byl děd Konón obnovil pro vlast z kořisti získané na nepřátelích, byl vnuk Konón donucen s velkou potupou jména rodiny přestavět z vlastního majetku. Ačkoliv bychom mohli přinést mnoho důkazů Tímotheovy skromnosti a moudrosti, spokojíme se s tímto jedním, protože podle toho může snadno být domyšleno, jak drahý byl svým přátelům. Když byl ještě velmi mladý v Athénách v jakési věci obžalován, sešli se na jeho obranu nejen jeho přátelé a cizinci, kteří byli soukromníky, ale mezi nimi i Iásón, Thessalský tyran, který byl toho času ze všech nejmocnější. Ten, přestože ve vlasti se bez stráže necítil bezpečně, do Athén přišel bez jakékoliv ochrany, maje svého hostinného přítele v takové vážnosti, že raději chtěl podstoupit nebezpečí, že bude sám zabit, než chybět Tímotheovi, bojujícímu o dobrou pověst. Proti němu však později vedl Tímotheos z rozkazu lidu válku, protože soudil, že svatější jsou práva vlasti než přátelství.

Toto byla doba posledních Athénských velitelů, Ífikrata, Chabria a Tímothea. Po jejich smrti v tom městě nebyl žádný velitel hodný zaznamenání.

Nyní přicházím k nejstatečnějšímu a nejschopnějšímu muži ze všech barbarů, vyjma dvou Karthágiňanů, Hamilkara a Hannibala. O Hannibalovi povíme více, protože většina jeho činů není známa a úspěchů dosáhl ne díky velikosti svých vojsk, ale důmyslem, kterým všechny ostatní vojevůdce v té době převyšoval. Jestliže nebude vysvětlen smysl těchto úspěchů, nebudou moci být pochopeny ani vlastní jeho skutky.

---

## DATAMÉS

---

1. Datamés, zrozen z otce Kamisara, který byl národností Kár, a ze skythské matky, byl nejprve u krále Artaxerxe jeden z mužů, kteří ochraňovali královnu. Jeho otec Kamisarés, protože byl i osobně statečný i rázný ve válce a v mnoha případech prokázal svou věrnost králi, měl v držení část provincie Kilikie, která sousedí s Kappadokií a kterou obývají Leukosyřané. Datamés, vykonává vojenskou službu, ukázal, jak je schopný nejprve ve válce, kterou vedl král proti Kadusiům. V té totiž, když mnoho králových vojáků již bylo pobito, jeho pomoc měla velkou cenu. Proto se stalo, když v té válce padl Kamisarés, že Datamovi byla předána otcova provincie.

2. Stejně statečným se později ukázal, když Autofrodatés na králův rozkaz pronásledoval vákou ty, kteří odpadli. S jeho pomocí totiž byli nepřátelé, když už vtrhli do tábora, odraženi a zbývající královo vojsko bylo zachráněno. Po tomto začal řídit větší podniky. V té době žil jakýsi Thuys, kníže v Paflagonii, jenž byl starobylého rodu, který pocházel od onoho Pylémena, o kterém praví Homér, že byl za Trojské války zabit Patroklem. A tento Thuys nebyl poslušen králových nařízení. Proto král rozhodl ho pronásledovat vákou a jako velitele ustanovil Datama, příbuzného toho Paflagonce. Jejich rodiče totiž byli sourozenci. Proto se chtěl Datamés nejprve pokusit, zda by svého příbuzného nepřiměl plnit povinnosti, aniž by musel použít zbraní. Když k němu přišel bez jakékoliv ochrany, protože se nebál žádných úkladů od přítele, málem zahynul, neboť Thuys ho chtěl tajně zabít. Ale s Datamem tam byla jeho matka, která zvěděla, co se má stát, a syna upozornila. Ten se útekem nebezpečí vyhnul a vypověděl Thuyovi válku. Ač byl v té válce zrazen Ariobarzanem, satrapou Lýdie a Iónie a celé Frygie, nestal se kvůli tomu o nic váhavějším, vytrval a Thuya živého i s manželkou a dětmi zajal.

3. Datamés se vynasnažil, aby ke králi nedorazila pověst o tomto skutku dříve než on sám. A tak přišel, když to nikdo nečekal, tam, kde zrovna král dlel, a příštího dne oblekl Thuya, člověka ohromného těla a strašlivého vzhledu, neboť měl tmavou pleť, dlouhé vlasy i vousy, do lepších šatů, než nosívali královští satrapové, ozdobil ho zlatým náhrdelníkem a náramky a i jinak ho oblekl do královských šatů. Sám, jsa oděn v dvojité venkovský plášť a hrubou tuniku, na hlavě maje loveckou přilbu, v pravé ruce kyj, v levé provaz, hnál jím svázaného Thuy před sebou, jako kdyby vedl divokou šelmu. Když naň všichni kvůli zvláštnost obleku a nezvyklému zevnějšku zírali a nastal pro to velký shon, objevil se tam někdo, kdo poznal Thuya a oznámil to králi. Ten nejprve neuvěřil a proto poslal Farnabaze, aby to prozkoumal. Když se od něj dozvěděl, že je to pravda, přikázal, aby byli oba okamžitě k němu přivedeni. Velice tím byl pobaven, jak samotným činem, tak hlavně oblekem, zvláště však měl radost z toho, že se tak mocný král dostal tak neočekávaně do jeho moci. Tak Datama štedře obdaroval a poslal k vojsku, které se tehdy scházelo pod velením Farnabaza a Tithrausta k egyptské válce, a rozkázal, že Datamés má stejná práva jako oni. Potéco však král Farnabaze odvolal, bylo vrchní velení předáno Datamovi.

4. Když tento s velkým úsilím připravoval vojsko a připravoval se táhnout do Egypta, poslal mu náhle král dopis, aby zaútočil na Aspia, který měl v držení Kataonii; jeho kmen sídlí nad Kilikií a je sousedem Kappadokie. Aspis totiž, obývá kraj lesnatý a opevněný tvrzemi, nejen že nebyl poslušen královi moci, ale i plenil sousední krajiny a zmocňoval se toho, co mělo být odneseno králi. Přestože v těchto končinách dlouho nebyl a byl odveden od většího podniku, přece Datamés soudil, že královi vůli je třeba plnit. A tak nastoupil s nemnohými, avšak statečnými muži, na loď, domnívaje se, což se také stalo, že Aspia snáze přemůže nic netušícího s malou hrstkou, než, třebaže s velkým vojskem, připraveného. Na té lodi dorazil do Kilikie a vyrazil odsud, konaje

pochod dnem i nocí, přešel Taurus a dorazil tam, kam chtěl. Zeptá se, kde je Aspis; zjistí, že vůbec není daleko, že vyrazil na lov. Zatímco toto vyzvídá, je poznána příčina jeho příchodu. Aspis připraví Pisidy s těmi vojáky, které měl s sebou, k obraně. Jakmile toto Datamés uslyší, popadne zbraň, svým rozkáže, aby ho následovali. Sám rychle vyrazí na koni vstříc nepříteli. Aspis, vida ho, jak se naň řítí, propadne strachu a odrazen od pokusu o obranu mu sám sebe vydá. Datamés ho předá spoutaného Mithridatovi, aby byl odveden ke králi.

5. Zatímco se toto dělo, Artaxerxés vzpomínaje, od jak velké války k jaké malichernosti poslal předního vojevůdce si to sám vyčítal a poslal k vojsku do Aky posla, protože si myslel, že Datamés ještě nevyrazil, aby mu vyřídil, že nemá vojsko opouštět. Tento posel, dříve, než vůbec dorazil tam, kam byl vyslán, potkal na cestě ty, kteří vedli Aspida. Jak díky tomuto svému rychlému činu dosáhl velké královy přízně, tak ale upadl v nemenší nenávist dvořanů, protože ti viděli, že tento jeden znamená více než oni všichni dohromady. Proto se také všichni spolčili, aby ho zničili. Datamovi o tomto spiknutí poslal dopis Pandantés, jeho přítel a strážce královské pokladnice, a také ho poučil, že bude ve velkém nebezpečí, přihodí-li se za jeho velení v Egyptě něco nepříznivého. To že je totiž zvyk králů, aby špatné události dávali za vinu ostatním lidem, příznivé ale připisovali vlastnímu štěstí; tak se stává, že se nechají donutit zahubit ty, o nichž slyšeli, že za jejich velení došlo k nepříznivým událostem. A on že bude v nebezpečí tím větším, protože má za největší nepřitele ty, které král nejvíce poslouchá. Když tento dopis přečetl, doraziv už k vojsku do Aky, nepochyboval, že je napsán pravdivě, rozhodl se od krále odpadnout. Ale neudělal nic, co by nebylo důstojné cti. Vojsku postavil v čelo Mandroklena z Magnésie; sám se svými odpluje do Kappadokie a obsadí sousední Paflagonii, skrýváje, jaké je jeho smýšlení vůči králi. Tajně uzavře přátelství s Ariobarzanem, připraví vojsko, opevněná města dá hájit svým lidem.

6. S těmito přípravami ale, vinou zimního času, příliš nepostoupili. Zasluchne, že někteří Pisidové proti němu připravují vojska. Tak tam pošle syna Arsidéa s vojskem. Ten ale padne v bitvě, jsa ještě mladý. Vyrazí tam tedy, ne s tak velkým vojskem, otec, skrýváje, jakou utrpěl ránu, protože toužil dojít k nepříteli dříve, než by se k jeho vojákům dostala zvěst o té nešťastné události, aby neklesali na mysli, kdyby se dozvěděli o smrti jeho syna. Dorazil tam, kam spěchal, a položil tam tábor na takovém místě, aby nemohl být ani obklíčen přesilou nepřátel, ani mu nebylo ničím bráněno, aby sám měl sbory připravené k bitvě. Byl tam s ním tehdy Mithrobarzanés, jeho tchán, jenž velel jízdě. A tento, ztrativ naději ve věc svého zetě, přeběhl k nepříteli. Jakmile toto Datamés uslyšel, seznal, že kdyby se to, že byl opuštěn tak důležitým člověkem, rozneslo mezi vojsko, stane se, že ostatní onoho příkladu budou následovat. A tak mezi vojáky vyhlásí, že na jeho rozkaz vyrazil Mithrobarzanés coby přeběhlík, aby tím snáze nepřátele pobili. Pročež že ho nemůžou opustit a musí ho okamžitě následovat. A jestliže ten útok provedou odhodlaně, stane se, že nepřátelé nebudou schopni obrany, když budou zabíjeni i uvnitř valu i zvenku. S tímto vojsko souhlasilo a tak ho Datamés vyvedl a zatím pouze jakoby následoval Mithrobarzana. Když ten dorazil k nepříteli, rozkázal Datamés dát znamení k bitvě. Pisidové tímto překvapení připadli k názoru, že to přeběhlíci učinili zrádně podle úmluvy, aby byvše přijati, způsobili větší pohromu. Napadnou tedy nejprve je. Ti, protože nevěděli, co se děje a proč se to děje, byli donuceni bojovat s těmi, ke kterým přeběhli a stát na straně těch, které opustili. A protože jch ani jedna strana nešetřila, byli rychle pobiti. Zbývající Pisidy, kteří se mu staví na odpor, Datamés napadne, prvním útokem je zažene, na útěku je pronásleduje, mnohé zabije a zmocní se nepřátelského tábora. Tak svou chytrostí najednou zničil zrádce i porazil nepřátele a to, co bylo zamýšleno k jeho záhubě, obrátil ve svůj prospěch. A nikde nečtu o žádném duchaplnějším nápadu a rychleji provedeném činu nějakého velitele, než byl tento.

7. Ale přece od tohoto muže odpadl Sysinás, jeho nejstarší syn, odešel za králem a podal mu zprávu odcově vzpouře. Artaxerxés, rozčilen touto zprávou – protože chápal, že co do činění se statečným a odhodlaným mužem, který když se rozhodne, odváží se i jednat, a který dříve přemýšlí, než se o něco pokusí –, poslal do Kappadokie Autofrodata. Aby tento nemohl vstoupit do země, snažil se Datamés obsadit průsmyk, v němž jsou tzv. „Brány Kappadokie“. Ale nemohl tak narychlo sehnat vojsko. Od tohoto úmyslu odrazen, vybral si s tou mocí, kterou sehnal, takové

místo, že ani nemohl být obklíčen nepřáteli, ani ho protivníci nemohli obejít, ani nebyl tísněn v nebezpečném místě, aby množství nepřátel jeho malému vojsku neublížilo, kdyby tam chtěl bojovat.

8. Autofrodatés toto sice viděl, rozhodl se však ho raději napadnout, než se s takovými sbory stáhnout zpět či dlouho zůstat na jednom místě. Ve svém vojsku měl dvacet tisíc barbarských jezdců, sto tisíc pěšáků, které oni nazývají Kardakany, a tři tisíce prakovníků z téhož kmene; kromě toho osm tisíc vojáků z Kappadokie, deset tisíc Arménů, pět tisíc Paflagonců, deset tisíc Frýgů, pět tisíc Lýdů, kolem tří tisíc Aspendiů a pisidských, dva tisíce z Kilikie, stejný počet Kaptiánů a z Řecka ještě tři tisíce žoldnéřů; lehkooděnců pak nespočet. Veškerá Datamova naděje proti těmto sborům – z onoho množství vojáků neměl totiž ani dvacetinu – spočívala v něm samém a v povaze místa. Na toto se spoléhaje se s protivníky střetne a mnoho tisíc jich pobije, zatímco z jeho vojska nepadlo více než tisíc lidí; proto také příštího dne vztyčil na tom místě, kde se předtím bojovalo, tropaion. Když se odsud hnul, ač slabší vojskem, ve všech bitvách byl vždy tím silnějším, protože bojoval, jen sevřel-li nepřítel v nějaké úžině, což se mu, známému kraje a bystře uvažujícímu, dařilo často. Proto Autofrodatés, neboť viděl, že vedením války utrpí škodu spíše král než nepřítel, vybízel Datama k míru a přátelství a aby se s králem udobřil. Přestože Datamés nevěřil, že ještě získá královu důvěru, přece nabídku přijal a řekl, že pošle ke králi posly. Tak tedy skončila válka, kterou podnikl král proti Datamovi. Autofrodatés se poté vrátil do Frygie.

9. Ale král, když pochopil, že ho nemůže zničit válkou, snažil se ho zabít úklady. Pojal totiž vůči Datamovi nesmiřitelnou nenávist. Datamés se ale většinou oněch nástrah vyhnul. Jako například tehdy, když mu bylo oznámeno, že někteří, kteří byli mezi jeho přátely, mu chystají léčku. Protože mu to oznámili jeho nepřátelé, domníval se, že se tomu nemá bezmezně věřit, ale i, že se to nemá zanedbat. Chtěl zjistit, zda mu byla oznámena pravda či lež. Proto vyrazil tam, kde, jak mu řekli, na cestě mu mají být strojeny úklady. Ale vybral si vojáka, který mu byl velice podobný jak tělem, tak postavou, a tomu dal svůj oděv a rozkázal mu, aby šel v průvodu tam, kde on sám obvykle chodíval. Sám ale šel mezi osobními strážci, jsa ozbrojen i oblečen jako voják. A ti, kteří ho chtěli zabít, když průvod dorazil na to místo, oklamáni zbrojí a oblekem opravdu zaútočili na vojáka, který byl na Datamově místě. A Datamés ještě předem řekl těm vojákům, kteří šli s ním, aby byli připraveni dělat to, co uvidí dělat jeho. A když zpozoroval, že nepřátelé přibíhají, vrhl na ně kopí. Když totéž učinili všichni, ti co ho chtěli napadnout padli sražení dříve, než vůbec k němu dorazili.

10. Ale přece byl tento tak chytrý muž nakonec přemožen lstí Mithridata, syna Ariobarzana. Ten totiž králi slíbil, že Datama zabije, kdyby mu král povolil, aby, cokoliv by chtěl, mohl beztretně vykonat a aby důvěru v tom potvrdil, podle perského zvyku, podáním pravice. Jakmile toto od krále získá, připraví vojsko a v nepřítomnosti uzavře s Datamem přátelství. Začne plenit královny provincie, dobývat tvrze, získá velkou kořist, z níž část rozdělí svým vojákům, část pošle Datamovi; stejně tak mu předá mnohé hrady. A jelikož si takto počínal dlouho, přesvědčil Datama, že začal proti králi neomezenou válku, zatímco se snažil zabránit tomu, aby onen pojal nějaké podezření, že mu jsou připravovány úklady, a nežádal ani schůzku a snažil se, aby mu vůbec nepřišel na oči. Přátelství s ním vedl tak, aby se zdálo, že je spojuje společná nenávist vůči králi a ne vzájemná dobrodlní.

11. Když usoudil, že už toto přátelství dostatečně posílil, poslal Datamovi zprávu, že je čas, aby připravili větší vojska a začali válku s králem samotným a aby se ohledně té věci, jestliže se mu líbila, sešli někde, kd by sám chtěl. Toto bylo schváleno a tak byl vybrán čas a místo kde se sejdou. Tam Mithriadés přišel několik dní předem spolu s jedním sluhou, v něhož měl největší důvěru, a na mnohých místech zahrabal dýky a pečlivě ta místa označil. Ale v samotný den schůzky oba vyšlou lidi, aby to místo prozkoumali a také aby je samotné prohledali. Poté až se sami sešli. Tam, když už schůzka nějaký čas byla trvala a oni se již rozešli a Datamés byl už nějaký kus vzdálen, vrátil se Mithriadés, ještě než dorazil ke svým, aby Datamés nepojal nějaké podezření, zpět a sedl si, jakoby si chtěl pro únavu odpočinout, tam, kde byla zahrabaná jedna z dýk, a zavolal Datama zpátky, předstíraje, že při schůzce na něco zapomněl. Mezitím tu dýku, kterou tam byl skryl, vyhrabal a schoval do oděvu a když Datamés přišel, řekl mu, že odcházeje zpozoroval jakési místo,

které by bylo vhodné k položení tábora. Když mu ho prstem ukazoval a on se tam podíval, bodl ho zezadu mečem a zabil dřívě, než mohl kdokoliv přispěchat na pomoc. A tak byl oklamán předstíraným přátelstvím muž, který přemohl mnoho nepřátel lstivostí, nikoho však zradou.

---

## EPAMEINÓNDÁS

---

1. Epameinóndás, Polymnidův syn, Théban. Než budeme psát o tomto muži, je třeba připomenout čtenářům, aby cizí zvyky nesrovnávali se svými a aby se nedomnívali, že ty, které jim přijdou nedůstojné, byly stejně posuzovány i u ostatních. Vždyť víme, že hudba se podle našich zvyků nehodí k předním mužům a tanec je pokládán za špatný zlozvyk. U Řeků je toto ovšem vítané a hodné chvály. Protože však chceme vyličít zvyky a život Epameinóndův, zdá se, že nesmíme opomenout nic, co by pomohlo ho objasnit. Pročež pohovoříme nejprve o jeho rodu, poté o tom, v jakých uměních a kým byl vzdělán, pak o jeho zvycích a duševních schopnostech a bude-li ještě něco hodné vzpomenutí; nakonec budeme mluvit o jeho činech, které jsou mnohými kladeny výše než jeho duševní kvality.

2. Narodil se tedy otci, jehož jsme již jmenovali, jenž byl vznešeného rodu, ale již po předcích chudý. Epameinóndás byl ale vychován tak, že žádný druhý Théban nebyl více. Hrát na kytharu a zpívat ve sboru ho totiž naučil Dionýsius, který není v hudbě o nic méně slavný než Damnón či Lamprus, jejichž jména jsou všeobecně známa. Hrát na flétnu ho naučil Olympidóros, tančit Kallifronos. Za učitele filosofie měl Lysima z Tarentu, pythagorejce; tomuto byl tak oddán, že jako mladík dával v přátelství přednost nevrlému a přísnému starci přede všemi svými vrstevníky a nepustil ho od sebe dřívě, než v učení své spolužáky převyšoval tak moc, že mohlo snadno být poznáno, že je všechny stejně přemůže i v ostatních uměních. To je podle našich zvyků bezvýznamné či spíše opovržením hodné; ale v Řecku, zvláště tenkrát, to bylo k velké chvále. Když se jako jinoch začal věnovat zápasení, nesnažil se ani tak o to, aby měl velkou sílu, jako spíš aby byl rychlý. Domníval se totiž, že síla je vhodná pro atlety, rychlost však že najde uplatnění ve válce. Proto se cvičil hlavně v běhu, zatímco v zápase jen do té míry, kdy mohl uchopit ve stoje protivníka a zápasit s ním. Také ve cvičení se zbraní vynakládal značné úsilí.

3. K této síle těla přistoupily také mnohé dobré vlastnosti ducha. Byl totiž skromný, předvídavý, rozvážný, dokázal využít vhodné příležitosti; byl zkušený ve válce, osobně statečný, velkodušný; měl tak rád pravdu, že ani v žertu nikdy nezalhal. Také se dokázal ovládat, byl mírný, obdivuhodně trpělivý; snášel příkoří nejen od lidu, ale i od přátel. Uměl udržet tajemství, což někdy prospívá více než schopnost výmluvně mluvit, snažil se naslouchat – soudil totiž, že tak se může nejsnáze učit. A tak, kdykoliv přišel do společnosti, kde se mluvilo o politice nebo byla řeč o filosofii, neodešel odtud nikdy dřívě, než rozprava skončila. Chudobu snášel tak snadno, že v politice nezískal nic víc než slávu. Nepoužíval prostředky svých přátel, aby zabezpečil sám sebe, zato často využil jejich důvěry v něj, aby pomohli jiným, takže se zdálo, že je mu s přáteli vše společné. Když byl totiž například nějaký jejich spoluobčan zajat nepřáteli nebo nějaký jeho přítel měl dceru na vdávání, kterou nemohl kvůli chudobě provdat, konal s přátely poradu a podle možností určoval, kolik má každý dát. A když sebral tu částku, přivedl vždy předtím, než mu dal peníze, toho, na kterého se skládali, k těm, kteří přispívali, aby mu sami vypočítali, kolik dávají, aby věděl, kolik každému dluží.

4. Jeho nezištnost však vyzkoušel Diomedón z Kyziku. Ten se totiž na žádost krále Artaxerxa pokusil Epameinónda podplatit penězi. Přišel do Théb s velkým množstvím zlata a za pět talentů přivedl ke svému smýšlení mladíka Mikytha, kterého měl tehdy Epameinóndás nejvíce v oblibě. Mykythus přišel k Epaminóndovi a prozradil mu příčinu Diomedontova příchodu. Ale Epameinóndás řekl Diomedontovi do očí: „Peníze nemají žádnou váhu. Neboť jestliže král chce to, co je prospěšné pro Thébany, jsem připraven učinit to zadarmo. Jestliže chce něco, co by jim uškodilo, nemá dostatek zlata ani stříbra. Nechci totiž vyměnit bohatství všech zemí světa za lásku k vlasti. Protože jsi mne pokoušel neznaje mne a domníval jsi se, že jsem tobě podobný, nedívám se tomu a odpouštím ti. Ty ale ihned odejdi, abys se nesnažil podplatit jiné, když u mě se



ti to nepovedlo. A ty Míkythe mu vrať to stříbro, nebo, jestli to okamžitě neuděláš, tě předám úřadům.“ A když Diomedón žádal, aby mohl v bezpečí odejít a své zlato, které přinesl, aby si mohl odnést, řekl mu Epameinóndás: „Věru ti to povolím, ale ne kvůli tobě, ale kvůli mně. Aby totiž nikdo neříkal, kdyby ti ty peníze byly zabaveny, že když jsem je nechtěl přijmout jako dar, se do mých rukou dostaly zabavené úřady.“ A když se ho zeptal, kam chce být dopraven a on řekl, že do Athén, dal mu stráž, aby došel v bezpečí. Ani to však neměl za dostatečné, ale také prostřednictvím Chabria Athénského, o němž jsme se zmínili dříve, zajistil, aby se na loď dostal bez nějaké pohromy. Toto bude dostačující důkaz Epameinóndovy poctivosti. Mohli bychom však uvést mnoho dalších, ale musíme psát s mírou, protože jsme se rozhodli v této jediné knize shrnout život mnoha vynikajících mužů, o kterých jednotlivě před námi mnozí spisovatelé napsali rozsáhlá díla.

5. Byl také tak výřečný, že se mu žádný Thébán v mluvení nevyrovnal a byl shopen jak krátkých, řízných odpovědí, tak dlouhého mluvení. Měl závistníka, jakéhosi Meneklida, rovněž z Théb, protivníka v politice, v mluvení dosti zběhlého na to, že byl Thébán – tomu národu jsou totiž spíše vlastní síly tělesné než duševní. Ten, protože viděl, že Epameinóndás je díky svým válečným činům slavný, nabádal Thébany, aby dali přednost míru před válkou – chtěl totiž, aby nebyly vyžadovány Epaminóndovy velitelské schopnosti. Ten mu řekl: „Klameš svými slovy své spoluobčany, když je odrazuješ od války. Jménem klidu jim totiž zjednáváš otroctví. Neboť mír se připravuje válkou. A proto ti, kteří si jej chtějí déle užívat, musejí být zkušení ve válce. Pročež, jestliže chcete, Thébané, být pány Řecka, je vám třeba cvičit se v táboře, ne na cvičišti.“ A když mu tentýž Meneklidés vytýkal, že nemá děti a ani se neoženil a nejvíce však tu zpupnost, že se Epameinóndovi zdá, že dosáhl Agamemnónovy válečné slávy, odpověděl mu: „Přestaň už, Meneklide, mi vytýkat něco stran manželky. Ty jsi totiž ten poslední, jehož radou se v té věci chci řídit.“ – Meneklides byl totiž podezřelý z cizoložství. „Jestli se ale domníváš, že se snažím dostihnout Agamemnóna, mýlíš se. On totiž se silami celého Řecka dobyl za deset let jedno město; proti tomu já jsem pouze s naším městem za jediného dne porazil Sparty a osvobodil celé Řecko.“

6. Jednou přišel na shromáždění Arkad'anů žádaje je, aby uzavřeli spojenectví s Thébany a Argejskými, a proti němu Kallistratés, vyslanec Athéňanů, který v té době všechny převyšoval výřečností, žádal, aby raději v přátelství následovali Attické a ve své řeči velice napadal Thébany i Argejské a pronesl mimo jiné také, že Arkadové si musejí všimnout, jaké občany obě obce zrodily a z toho, že mohou usuzovat o dalším: v Argu že se narodili matkovrazi Orestés a Alkmeón, v Thébách zase Oidipús, jenž, když zabil svého otce, zplodil děti s vlastní matkou. Epameinóndás, když mu odpovídal a promluvil o ostatním, potéco přišel k těmto dvěma urážkám, řekl, že se diví hlouposti attického řečníka, který si nevšiml, že oni se doma narodili nevinní a když byli, spáchavše hřích, vyhnáni z vlasti, byli přijati Athéňany. Ale nejvíce svou výmluvností vyhrál ve Spartě, coby vyslanec, před bitvou u Leukter. Když se tam totiž sešli zástupci všech spartských spojenců, v nejhustším shromáždění vyslanců tak pohanil spartskou tyranidu, že jejich silami neotřásl tou řečí o nic méně než samotnou bitvou u Leukter. Tehdy totiž způsobil, což se později jasně ukázalo, že byli Spartané zbaveni pomoci spojenců.

7. Byl také trpělivý a snášel příkoří, která mu činil lid, protože pokládal za hřích být rozhněván na vlast. To dokazuje například toto. Když lidé ze závisti nechtěli, aby velel vojsku a zvolili velitele ve válce nezkušeného a jeho vinou bylo množství vojáků přivedeno do takové situace, že se všichni obávali o záchranu, protože byli obklíčeni nepřáteli v těsném místě, začala být vyžadována Epameinóndova opatrnost – byl tam totiž tehdy jako prostý voják. Když od něho tedy žádali pomoc, nijak se neohlížel na dřívější urážku, vojsko z obklíčení vysvobodil a bez úhony přivedl domů. A toto neučinil jednou, ale vícekrát. Nejslavnější jeho skutek ale byl, když vedl vojsko na Peloponnésos proti Spartánům a měl tam dva pomocníky, z nichž jeden byl Pelopidás, muž statečný a rázný. Když tito kvůli obviněním protivníků začali být všemi velice nenáviděni a proto jim také byla odebrána moc a na jejich místo dosazení jiní velitelé, Epameinóndás neuposlechl rozhodnutí lidu a oba kolegy přesvědčil, aby učinili totéž, a dále vedl válku, kterou začal. Věděl totiž, že kdyby nebyl jednal takto, celé vojsko by kvůli neznalosti války a

nezkušenosti oněch velitelů, zahynulo. V Thébách byl zákon, který smrtí trestal každého, kdo držel moc déle, než bylo určeno zákonem. Přestože Epameinóndás chápal, že ten zákon byl navržen pro zachování demokracie, nechtěl způsobit záhubu vlasti a ponechal si vládu o čtyři měsíce déle, než rozkázal lid.

8. Když se vrátili domu, jeho společníci byli z tohoto zločinu obžalováni. Epameinóndás jim dovolil, aby veškerou zodpovědnost přenesli na něj a aby tvrdili, že zákona neuposlechli kvůli němu. Když takto ony zbavil nebezpečí, všichni si mysleli, že se Epameinóndás k soudu nedostaví, neboť by prý neměl co říci. Ale on na soud přišel, nepopřel nic z toho, z čeho ho jeho nepřátelé obviňovali, přiznal se ke všemu, co řekli jeho kolegové, a ani se nezdráhal podstoupit zákonitý trest, ale pouze jedno od nich žádal, aby do jeho protokolu zapsali toto: Epameinóndás byl Thébany odsouzen k smrti, protože je donutil u Leukter porazit Sparťany, na které se předtím, než byl on velitelem, žádný z Boióťanů v šiku ani neodvážil podívat, a že jedinou bitvou nejenže zachránil Théby od záhuby, ale celému Řecku vrátil svobodu a dovedl věc až tak daleko, že Thébané obléhali Spartu a Sparťanům bylo dost to, že se mohli vůbec zachránit, a že nepřestal válčit dříve, než osvobozením Messesénie sevřel jejich město obklíčením. Jakmile toto řekl, zdvihl se všeobecný smích a veselost a žádný soudce se už neodvážil navrhnout, aby se hlasovalo o jeho vině. Tak odešel Epameinóndás od hrdelního soudu s převelikou slávou.

9. Nakonec zemřel, když v bitvě u Mantineie jako velitel dorážel s odvážně sestaveným šikem na nepřítel a byl poznán Sparťany. Ti, jelikož soudili, že spása jejich vlasti závisí na smrti tohoto jedince, se na něj všichni vrhli a neustoupili dříve, než když po velkém krveprolití a pobití mnoha vojáků viděli, jak samotný udatně bojující Epameinóndás byl zasažen z dálky hozeným kopím a padl k zemi. Po tomto byli Boióťové poněkud zadrženi, ale přece neodešli z bitvy dříve, než porazili nepřítel. Avšak Epameinóndás, když zpozoroval, že utrpěl smrtelnou ránu a že kdyby železo, které zůstalo ze zlomeného kopí v ráně, vytáhl, hned by zemřel, vydržel, až mu bylo oznámeno, že Boióťové zvítězili. Jak toto uslyšel, řekl: „Dost jsem žil. Umírám totiž nepřemožen.“ Poté vytrhl kopí a okamžitě zemřel.

10. Manželky nikdy nepojal. Když ho Pelopidás, jenž měl syna špatné pověst, káral, že nezanechal děti a říkal, že v tomto ohledu se špatně stará o stát, řekl mu: „Hled', abys ty se o ni nezasloužil hůře, když jsi zanechal takového potomka. A mně rodina opravdu nemůže scházet. Neboť jsem po sobě zanechal bitvu u Leukter, která mě musí nejen přežít, ale i být nesmrtelná.“ V době, kdy se, za vedení Pelopidova, vyhnanci zmocnili Théb a vyhnali z hradu Spartskou posádku, se Epameinóndás, dokud trvalo zabíjení občanů, zdržoval doma, jelikož nechtěl ani bránit špatné, ani se účastnit boje, aby své ruce neposkvrnil krví svých spoluobčanů. Každé vítězství nad spoluobčany totiž pokládal za smutné. Když se ale u Kadmeie začalo bojovat se Sparťany, stál v první linii. O jeho statečnosti a životě bude řečeno dost, připojím-li ještě to, což nikdo nemůže popřít, že Théby před narozením Epameinóndovým i po jeho smrt vždy poslouchali cizí rozkazy; naproti tomu, dokud on byl v čele státu, byly Théby hlavou Řecka. Z toho se dá poznat, že tento jeden člověk byl více než celé město.

---

## PELOPIDÁS

---

1. Théban Pelopidás je známý spíše historikům než veřejnosti. Nevím, jak mám vylíčit činy tohoto muže, neboť se obávám, že kdybych vykládal o všem, zdálo by se, že popisuji ne jeho život, ale dějiny; jestliže zmíním jenom nejdůležitější věci, pak ti, kteří jsou neznalí řeckého písemnictví, nepoznají dost jasně, jak velký byl onen muž. Proto se vynasnažím, jak budu moci, oběma těmto problémům zamezit, abych se vyhnul jak přesycenosti, tak neznalosti čtenářů.

Když Sparťan Foibidás táhl s vojskem k Olynthu a při tom šel skrze Théby, obsadil městský hrad, který se nazývá Kedmea, a to na popud několika málo Thábanů, kteří podporovali spartské zájmy, aby tak snáze přemohli nepřátelské strany. Toto však Foibidás učinil soukromě, aniž k tomu měl souhlas. Proto ho Sparťané od vojska odvolali a odsoudili k peněžité pokutě, hrad přesto ale nevydali, protože soudili, že když už si z Thébanů udělali nepřátel, je lepší držet je v sevření

než je osvobodit. Sparťané se totiž po peloponnéské válce a přemožení Athén domnívali, že musejí něco učinit s Thébany a že oni jsou jediní, kteří by se odvážili jim vzdorovat. Takto smýšlejíce předali svým přátelům svrchovanou moc a předáky jiných stran zčásti pobili, zčásti poslali do vyhnanství; mezi nimi byl vyhnán i tento Pelopidás, o němž jsme začali psát.

2. Ti se téměř všichni uchýlili do Athén, ne však proto, aby tam měli klid, ale aby se pokusili, při první vhodné příležitosti, kterou by jim dala náhoda, jí využít a získat vlast zpět. A tak, když se zdálo, že přišel čas jednat, vyberou společně s těmi, kteří byli v Thébách a byli stejného smýšlení, ke zničení nepřátel a osvobození vlasti takový den, kdy měli nejvyšší úředníci ve zvyku společně hodovat. Velké věci často byly provedeny s malými silami, ale bezesporu se nikdy nedospělo od takového nepatrného počátku ke zničení takové síly. Na činu se totiž smluvalo dvanáct mladíků z těch, kteří byli ve vyhnanství – ač těch, kteří byli ochotni to nebezpečí podstoupit, dohromady nebylo více než sto. A touto hrstkou byla podlomena spartská moc. Oni totiž nevyhlásili válku jen nepřátelské straně v Thébách, ale stejně tak i Sparťanům, kteří tehdy byli pány celého Řecka. A od tohoto počátku nedlouho poté došlo k tomu, že se spartská nadvláda, podlomená bitvou u Leukter, zhroutila. Těch dvanáct, jimž velel Pelopidás, vyšlo tedy ve dne z Athén tak, aby do Théb mohli dorazit za večerního soumraku. Vyrázili s loveckými psy a sítěmi, ve venkovském oblečení, aby na pochodu vzbudili co nejméně podezření. Když došli v tu dobu, kdy si přáli, do Théb, uchýlili se do domu Charóna, který byl určitel i čas i den.

3. Na tomto místě je vhodné říci, ačkoliv se to vzdaluje od jádra věci, k jakému neštěstí bývá přílišná sebedůvěra. Neboť to, že vyhnanci jsou ve městě se k uším thébských úředníků doneslo takřka okamžitě. Ti ale, oddáni vínu a jídlu, toho vůbec nedbali a nenamáhalo se v té věci více pátrat. A přišli věci, které odkryly ještě více jejich nerozumnost. Archiovi, jednomu z nich, který zrovna zastával nejvyšší thébský úřad, byl přinesen dopis, poslaný z Athén Archinem, v němž bylo psáno vše o výpravě vyhnanců. Když už mu byl, hodujícím na hostině, ten dopis předán, on jej, aniž rozlomil pečeti, hodil pod lehátko se slovy: „Důležité věci až zítra.“ Ale všichni byli, když nastala noc, opití povraždění vyhnanci pod Pelopidovým vedením. Když bylo toto vykonáno a lid byl povolán ke zbraním a svobodě, seběhli se nejenom ti, kdo byli ve městě, ale i odevšad z venkova, zahnali spartskou posádku z hradu, osvobodili vlast z obležení a původce obsazení Kadmeie zčásti povraždili, zčásti poslali do vyhnanství.

4. Za tohoto bouřlivého času, dokud se bojovalo mezi spoluobčany, byl Epameinóndás, jak jsme již řekli shora, doma. Proto vlastní sláva za osvobození Théb patří Pelopidovi. Téměř všechna ostatní jeho sláva je již společná s Epameinóndem. V bitvě u Leukter byl Pelopidás velitelem vybraného oddílu, který první prorazil spartské šiky. Účastnil se i všech ostatních nebezpečností, jako například, když obléhali Spartu, velel tam jednomu křídlu, byl rovněž vyslancem u Peršanů, kde měl zajistit, aby byla rychleji obnovena Messénie. V Thébách byl druhým mužem, ale Epaminóndovi byl ze všech nejbližší.

5. Musel však bojovat i s nepříznivým osudem. Nejprve byl, jak jsme vyložili, vyhnán z vlasti a později, když se snažil dostat Thessalii zpět pod vládu Thébanů a domníval se, že je dost kryt právem vyslanců, které je obvykle všem národům svaté, byl společně s Isménem zatčen ferským tyranem Alexandrem. Epameinóndás je zachránil tím, že vyhlásil Alexandrovi válku. Po té události se už nikdy nemohl s tím, kdo ho zneuctil, udobřit. A tak přemluvil Thébany, aby vyrazili na pomoc Thessalským a vyhnal tamější tyrany. V té válce mu byla udělena svrchovaná moc a když tam s vojskem vyrazil, neváhal, jakmile spatřil nepřítel, dát se do boje. Jakmile v té bitvě zpozoroval Alexandra, rozpálen hněvem, hnal svého koně směrem k němu a vzdáliv se daleko od svých vojáků, padl zasažen přívalem kopí. A když se toto stalo, byli již Thébané vítězi, neboť sbory tyranů již byly na ústupu. Pro tento skutek všechny Thessalské obce obdarovaly zabitého Pelopida zlatými věnci a bronzovými sochami a jeho dětem darovaly velké pozemky.

---

## AGÉSILÁOS

---

1. Sparťana Agésiláa vychvalovali mnozí spisovatelé, nejvíce však sokratovec Xenofón; ten byl

totiž jeho rodinným přítelem.

Nejprve vedl Agésiláos spor o trůn s Leótychidem, synem svého bratra. Sparťané totiž měli od předků zvyk, že vždy měli dva krále, většího jména než moci, kteří byli voleni ze dvou rodů, Proklova a Eurysthenova, kteří byli potomci Herkulovi a první králové ve Spartě. A nebylo dovoleno, aby se králi stávali členové jedné rodiny namísto příslušníků rodiny druhé. A tak obě rodiny zachovávaly svůj řád. Nejprve se přihlíželo k tomu, který byl nejstarší z dětí toho krále, který zrovna zemřel. Jestliže však nezanechal žádného potomka mužského pohlaví, pak se přihlíželo k tomu, který mu byl nejbližší podle příbuzenství. Tehdy zemřel král Agis, Agésiláův bratr. Zanechal po sobě syna Leotychida, kterého při jeho narození nepřijal za svého. Když však umíral, prohlásil o tomtéž, že je jeho synem. A ten se svým strýcem soupeřil o královskou důstojnost, ale nedosáhl toho, co si přál, neboť na přímlovu Lýsandrovu, jenž byl v té době, jak jsme vyložili dříve, člověk vlivný a mocný, byla dána přednost Agésiláovi.

2. Jakmile se chopil vlády, přesvědčil Sparťany, aby vyslali vojsko do Asie a vyhlásili válku králi, přičemž říkal, že je lepší válčit v Asii než v Evropě. Objevila se totiž zvěst, že Artaxexés připravuje námořní i pozemní vojsko, které chce poslat do Evropy. Když mu byla k té válce dána moc, počínal si tak rychle, že do Asie dorazil se svými sbory dříve, než se královští satrapové vůbec dozvěděli, že vyrazil. Tak se stalo, že všechny zastihl nepřipravené. Jakmile to zjistil Tissafernés, který tehdy měl nejvyšší moc mezi královskými veliteli, požádal Sparťana o příměří, předstíraje, že se snaží zařídit, aby se Sparťané sešli s králem, ve skutečnosti ale proto, aby připravil vojsko. A to příměří sjednal na tři měsíce. Oba také přísahali, že to příměří budou zachovávat beze lsti.

Agésiláos zůstal této smlouvě věrný; proti tomu Tissafernés nedělal nic jiného, než že připravoval na válku. Přestože Sparťan toto cítil, přece přísahu zachovával a říkal, že tím mnoho získá, protože Tissafernés svou věrolomností odradí lidi od svých záměrů a rozhněvá si bohy; on že ale tím, že zachovává přísahu, posiluje vojsko, protože upozoroval, že mu bůh dává znamení a že si tím lidi učiní ještě přátelštěji nakloněnými, protože obvykle podporují ty, které vidí zachovávat smlouvy.

3. Barbar nepochyboval, že nepřítel zaútočí nejspíše na Kárii, protože tam měl sám mnoho hradů a ten kraj byl tehdy pokládán za daleko nejbohatší. A tak tam, když vypršelo příměří, stáhl všechny své jednotky. Ale Agésiláos se obrátil do Frygie a poplenil ji dříve, než se Tissafernés stačil někam hnout. Obohatil vojáky velkou kořistí a odvedl vojsko přezimovat do Efesu. Tam zřídil mnoho dílen a s velkou pílí se připravoval k válce. A aby se tím usilovněji zbrojilo a strojilo, určil odměny, které byly vypláceny těm, jejichž píle v té věci byla obzvlášť vynikající. Taktéž zavedl ve výcviku, že ti, kdo veleli jiným, je opatřovali velkými odměnami. Výsledkem tohoto bylo, že měl vojsko velice dobře vycvičené i vyzbrojené.

Když se mu zdálo, že je vhodný čas vyvést vojsko ze zimovišť, viděl, že jestliže by veřejně vyhlásil, kam potáhne, nepřátelé že mu nebudou věřit a obsadí jiné kraje, nepochybující, že udělá něco jiného, než vyhlásil. A tak když řekl, že potáhne na Sardy, Tissafernés, si myslel, že musí stále bránit Kárii. Když uviděl, že se v tomto mýlil a že ho Agésiláos přelstil, vyrazil svým na pomoc, leč bylo již pozdě. Než tam totiž dorazil, Agésiláos již dobyl mnohá místa a zmocnil se velké kořisti. Sparťan ale, jelikož viděl, že ho nepřítel převyšuje jízdou, nikdy nedal příležitost k boji na rovné, otevřené pláni a šik vždy zřídil na takových místech, kde měly větší váhu pěší sbory. A vždy, kolikrátkoli je napadl, obrátil na útěk mnohem větší síly a vůbec si v Asii vedl tak, že byl podle mínění všech vítězem.

4. Když již v duchu rozmyšlel tádnout do Persie a napadnout samotného krále, přišla mu mu zpráva od eforů, že Athéňané a Boiótové vyhlásili Sparťanům válku; pročez ať se neváhá okamžitě vrátit. V tomto člověku je třeba obdivovat neméně oddanost než odvalu ve válce. Ač velel vítěznému vojsku a měl téměř jisté, že se zmocní perského království, jsa tolik poslušněn rozkazů, uposlechl nařízení vzdálených úředníků, jako by byl jen nějaký soukromník ve Spartě v úřadu. Kéž by jeho příkladu chtěli následovat naši vojevůdci! Ale vraťme se zpět k onomu. Agésiláos dal přednost dobré pověsti před nejbohatším královstvím světa a pokládal za mnohem slavnější poslechnout nařízení vlasti, než přemoci válkou Asii. S takovýmto smýšlením tedy převedl své

sbory přes Helléspont a to s takovou rychlostí, že to, co Xerxovi kdysi trvalo celý rok, přešel za třicet dní. Když už byl blízko Peloponnésu, pokusili se ho u Koroneje zastavit Athéňané a Boiótové a i ostatní jejich spojenci; Agésiláos je všechny v těžké bitvě přemohl.

Na tomto vítězství bylo snad nejvíce chváleno to, že když se mnozí z nepřátel uchýlili při útěku do Athénina chrámu a Agésiláos byl tázán, co chce, aby se s nimi stalo, přestože sám v té bitvě utrpěl několik zranění a zdál se být rozhněván na všechny, kteří proti němu pozdvihli zbraň, přece dal přednost zbožnosti před hněvem a zakázal, aby se jim ubližovalo. A takto si nepočínal pouze v Řecku, totiž že mu byly chrámy bohů svaté, ale i u barbarů zachovával s velkou zbožností všechny sochy bohů i oltáře. V té souvislosti říkal, že se diví, proč nejsou ti, kteří škodí prosebníkům, počítáni mezi bezbožníky a proč nejsou těžšími tresty potrestáni ti, kteří zlehčují náboženství, než ti, kteří plní chrámy.

5. Po této bitvě se veškerá válka stáhla ke Korinthu a proto je nazývána korinthskou. Když zde v jedné bitvě bylo pod Agésiláovým vedením pobito deset tisíc nepřátel a zdálo se, že síly protivníků jsou tímto ochromené, byl tak vzdálen pýchy plynoucí ze slávy, že politoval osud Řecka, protože takové množství lidí jím přemožené padlo pro chybu nepřátel. Neboť taková armáda by mohla, kdyby bylo Řecko zdravé, potrestat Peršany. Když zahnal nepřátele za hradby a mnozí ho povzbuzovali, aby Korinth dobyl, řekl, že se to neshoduje s jeho ctí. Řekl totiž, že on je ten, kdo nutí provinilce se vrátit k povinnostem, a ne ten, kdo dobývá nejvznešenější řecká města. Řekl: „Neboť kdybychom chtěli vyhladit ty, kteří s námi stáli proti barbarům, sami sebe bychom zničili, zatímco barbari by jenom přihlíželi. A bez námahy by nás, kdykoliv by se jim potom zachtělo, zničili.“

6. Mezitím Sparťany postihla ona pohroma u Leukter. Agésiláos tam nevyrazil, třebaže ho k tomu mnozí nutili. Nechtěl tam jít, jako kdyby předem znal výsledek. Také, když Epameinóndás útočil na Spartu, kterážto byla městem bez hradem, ukázal se být takovým velitelem, že tehdy všem bylo jasné, že kdyby nebylo jeho, nebyla by už ani Sparta. V té kritické situaci totiž byla rychlost jeho uvažování všem spásou. Neboť když nějakí mladíci poděšení příchodem nepřátel chtěli přeběhnout k Thébanům a obsadili nějaký vyvýšené místo nad městem, Agésiláos, který viděl, že by to bylo velice zhoubné, kdyby byl zpozorován někdo, jak se snaží přeběhnout k nepříteli, tam přišel se svými vojáky a, jako by to ti mladíci udělali s dobrým úmyslem, pochválil jejich nápad, že to místo obsadili; sám prý rovněž zpozoroval, že je to nutné. Tak mladíky předstíranou chválou získal zpět a přidal k nim některé vojáky, co tam byli s ním, čímž to místo udržel bezpečné. Oni se totiž, když byli takto posílení o ty, kteří neměli podílu na jejich věci, neodvážili hnout a zůstali tam, protože usoudili, že je třeba skrýt, co byli zamýšleli.

7. Je bez pochyby, že se Sparťané po bitvě u Leukter již nikdy úplně nezchopili ani neobnovili své dřívější panství, ačkoliv Agésiláos nikdy nepřestal podporovat vlast vším, čím by mohl. Protože Spartě chyběly především peníze, začal ochraňovat všechny ty, kteří odpadli od krále, za což byl od nich velice obdarováván penězi, jimiž pomáhal vlasti. A při tomto bylo nejobdivuhodnější to, že, přestože mu bylo přinášeny velké dary od králů, knížat i obcí, nikdy si nic z toho nevezal domů, ani nezměnil nic na způsobu života či obleku Sparťanů. Byl spokojen s tím domem, kde byl žil Eurysthenés, praotec jeho předků. Kdokoliv vstoupil do toho domu, neviděl žádný náznak prostopášnosti nebo přepychu, zato ale mnoho ukázek trpělivosti a zdrženlivosti. Ten dům byl totiž postaven tak, aby se v ničem nelišil od domu jakéhokoliv chudáka.

8. Jak byla příroda k tomuto velikému muži štedrá při udílení duševních schopností, tak nepříznivá byla při vytváření jeho těla. Byl totiž nízké postavy, slabého těla a kulhavý na jednu nohu. To ho poněkud hyzdilo, takže když někdo, kdo ho neznal, spatřil jeho tvář, jím pohrdal; kdo ale poznal jeho ctnosti, nestačil ho dost obdivovat. Toto on poznal, když v osmdesáti letech vyrazil na pomoc Tachovi do Egypta a ležel se svými na pobřeží pod širým nebem a lože měl takové, že země byla byla pokryta slámou a na tom nebylo nic víc než vlna a na tom leželi všichni, v prostých a obnošených oděvech, takže jejich vzhled nejenže nijak nenaznačoval přítomnost krále mezi nimi, ale spíše ukazoval, že jsou lidé nepřiliš šťastní.

Když se pověst o jeho příchodu dostala ke královskému dvoru, rychle mu tam byly poslány dary všelijakého druhu. Sluhové, kteří je nesli, stěží mohli uvěřit, když se ptali na Agésiláa, že je

jedním z těch, kteří tam leží. Když mu oni to, co přinesli, s královými slovy dali, on nepřijal nic, kromě telecího masa a takových pokrmů, které jim v tu dobu scházely. Masti, věnce a ostatní jídlo rozdělil mezi sluhy, zbytek rozkázal odnést. A pro toto jím barbaři ještě více pohrdali, protože se domnívali, že si to, co si vzal, vzal proto, že nezná, co je dobré.

Při návratu z Egypta, obdarován králem Nektanabidem dvěma sty talenty zlata, které měl darovat svému lidu, když připluli do přístavu, který je nazýván „Přístav Meneláův“ a leží mezi Kyrenaikou a Egyptem, upadl do nemoci a zemřel. Tehdy ho jeho přátelé, aby jeho tělo mohlo být snadněji dopraveno do Sparty, zalili voskem, neboť med neměli, a tak ho přivezli domů.

---

## EUMENÉS

---

1. Eumenés, Kardian. Kdyby tomuto muži bylo dáno stejně štěstí jako odvahy, věru by se již nestal větším – vždyť velikost člověka měříme podle statečnosti, a ne podle štěstí. Byl by ale mnohem známější a získal by více poct. Neboť protože jeho život připadl do těch časů, v nichž vzkvétala moc Makedonců, velice mu uškodilo, žijícímu mezi nimi, že byl z jiného státu; kromě urozeného makedonského rodu mu nescházelo nic. Ačkoliv ve své domovině byl rodu vznešeného, Makedonci pokládali za urážku, že jemu byla dávána přednost před nimi, ale přece to museli snášet. Převyšoval je totiž všechny starostlivostí, bedlivostí, trpělivostí, chytrostí i rychlostí uvažování. Již jako velmi mladý se spřátelil s Filippem, synem Amyntovým, a v krátké době se stal jeho rodinným přítelem. Již v mládí se totiž stkvěl svou vynikající povahou. Proto ho Filippos měl stále po ruce jako písaře, kteréžto místo je u Řeků mnohem čestnější než u Římanů. U nás jsou totiž písaři jako takoví pokládáni za námezdné pracovníky; u nich naopak nejsou do toho úřadu pouštěni jiní lidé než vznešeného původu a ozkoušené věrnosti i píce, neboť je nezbytné, aby se účastnil všech porad. Toto místo měl u Filippa díky přátelství sedm let. Po Filippově zavraždění tentýž úřad zastával u Alexandra třináct let. Ke konci tohoto období velel také jednomu křídlu jezdců, kteří se nazývali „Přátelé“. Oběma králům také vždy pomáhal při rozhodování a účastnil se všech podniků.

2. Po Alexandrově smrti v Babylónu, když se království rozdělovalo mezi jednotlivé rody, nejvyšší moc byla odevzdána tomutéž, komu Alexander umíraje dal svůj prsten, Perdikovi. Z toho všichni usuzovali, že mu Alexander svěřil království, dokud by jeho děti nedospěly. Nebyl tam totiž Kratéros ani Antipater, kteří tohoto převyšovali; Heféstus, kterého si Alexander nejvíce vážil – což mohlo snadno být poznáno –, byl mrtvý. V této době byla Eumenovi dána Kappadokie. Vlastně mu byla spíše pouze přiřknuta, neboť zrovna byla v moci nepřátel. Perdikkás získal Eumena s velkou snahou k sobě, protože viděl, že je ten člověk velmi pilný, a nepochyboval, že kdyby si ho naklonil, bude mu v těch věcech, které připravoval, velmi užitečný. Zamýšlel totiž to, po čem touží téměř všichni ve velkých říších, totiž zmocnit se území všech a opanovat je. A toto nedělal pouze on, ale rovněž všichni ostatní, kteří byli Alexandrovými přáteli. Jako první se Leonnátus rozhodl obsadit Makedonii. Velkými a četnými dary se snažil přesvědčit Eumena, aby Perdikka zradil a uzavřel spojenectví s ním. A když ho k tomu nemohl přimět, pokusil se ho zabít a byl by to také učinil, kdyby mu Eumenés v noci tajně neunikl.

3. Mezitím se rozhořely ony války, které se, až do úplného zničení, vedly po Alexandrově smrti a všichni se spojili, aby zničili Perdikka. Přestože Eumenés viděl, že Perdikkás je slabý, protože byl nucen sám vzdorovat všem, přece přítele nezradil a nekladl svou spásu výše než věrnost. Perdikkás jej učinil správcem té části Asie, která leží mezi taurským pohořím a Helléspontem a jeho jediného postavil proti všem nepřátelům v Evropě. Sám vyrazil válčit do Egypta proti Ptolemaiovi. Když ještě Eumenovy sbory nebyly ani velké ani silné, protože byly nevyzpyčené a sehnané nedlouho předtím, přišla zvěst o tom, že Antipater a Kratéros, muži vynikající jak chytrostí, tak válečnými zkušenostmi, překročili Helléspont a blíží se s velkým makedonským vojskem – tehdy měli makedonští vojáci stejnou pověst jako dnes římské. A ti, co mají největší moc jsou vždy považováni za nejsilnější. Eumenés chápal, že kdyby se jeho vojáci dozvěděli, proti komu je vede, nejen že by dále nepochodovali, ale okamžitě po té zprávě by se rozutekli. Proto se

mu zdálo nejmoudřejší, aby vedl vojsko po odlehlých cestách, kde nemohli slyšet pravdu, a namluvil jim, že vyrazili proti nějakým barbarům. Toto mu tak vyšlo, že vojsko sešikoval a svedl s ním bitvu dříve, než by se jeho vojáci mohli dozvědět, s kým mají bojovat. Také zařídil včasným obsazením pozic, že mohl bojovat jízdu, ve které měl převahu, a ne pěšími sbory, které měl slabší.

4. Když se již bojovalo velkou část dne, padl v nejprudší vřavě velitel Kratéros i Neoptolemos, který měl jako druhý nejvyšší moc. S tímto bojoval sám Eumenés. Když se dali do boje, sesedli s koní na zem, takže snadno mohlo být poznáno, že zápasí s nepřátelskou myslí a že bojovali více duchem než tělem, a neodtrhli se od sebe dříve, než jeden z nich padl. Neoptolemos Eumena zranil několika ranami, nicméně ten z bitvy neodešel a ještě ostřeji dotíral na nepřátele. Nyní, když byli makedonští jezdcí poraženi, velitel Kratéros mrtev a kromě toho bylo zajato mnoho urozených mužů, makedonské pěší vojsko, protože se nacházelo v takové situaci, že proti vůli Eumenově nemohlo vyváznout, žádalo od něj mír. I když toho míru vojáci dosáhli, nedodrželi slib, a jakmile mohli, vrátili se k Antipatrovi. Kratéra vynesli polomrtvého z bitvy a Eumenés se jej ještě snažil vzkřísit. Když už se mu to nemohlo povést, vystrojil mu, pro jeho vysoké postavení i pro dřívější přátelství – dokud byl totiž Alexander naživu, byli Eumenés a Kratéros důvěrnými přáteli – velkolepý pohřeb a jeho kosti poslal do Makedonie jeho ženě a dětem.

5. Zatímco se toto děje u Helléspontu, je Perdikkás zabit u Nilu Seulekem a Antigonem a svrchovaná moc je odevzdána Antipatrovi. Ti, kteří zradili, jsou hlasováním vojska odsouzeni v nepřítomnosti k smrti, mezi nimi i Eumenés. Ten ale, uveden tímto v nebezpečí, té pohromě nepodleh ani se kvůli tomu nepřestal věnovat válce. Jeho malé síly, přestože Antipatrovu odvalu nezlomily, přece ji zmenšily. Eumena pronásledoval Antigonos, a přestože měl dostatek vojáků všech druhů, často byl za pochodu napadán a nikdy mu nebylo dovoleno bojovat než na takových místech, kde malá hrstka mohla snadno vzdorovat přesile. Ale nakonec, ač nemohl být chycen lstí, byl Eumenés obklíčen přesilou. Odtud se za cenu ztráty mnoha svých vojáků vysvobodil a utekl na hrad ve Frýgii, který se jmenuje Nora. Když tam byl obklíčen, bál se, aby tím, že zůstává na jednom místě, neztratil jízdu, protože tam neměl místo k prohánění koní. Dostal ale chytrý nápad, jak by mohli být stojící koně zahřátí a cvičeni, čímž by chutěji žrali a nebyli by zbaveni tělesného pohybu. Přivázali koni hlavu tak vysoko, aby se předníma nohama nemohl úplně dotknout země a pak jej bičováním zezadu nutili skákat do výše a vyhazovat kopyty. Při tomto pohybu se koně nenamáhali o nic méně, než kdyby se proháněli po louce. Tím dosáhl toho, což se všem zdálo podivuhodné, že z pevnosti vyvedl koně stejně pěkné, jako kdyby tam v těch místech měl velké volné prostory, ačkoliv byl v obležení po mnoho měsíců. Za tohoto obležení, kdykoliv chtěl, Antigonovy stroje a opevnění buď zapálil nebo strhl. Dokud však byla zima, zdržoval se na jednom místě, protože tábor pod širým nebem zříditi nemohl. Když se blížilo jaro, předstíral, že se vzdává a dokud se jednalo o podmínkách, obelstil Antigonovy důstojníky a vyvázl i se svými bez pohromy.

6. Když Olympias, Alexandrova matka, poslala k Eumenovi do Asie dopis a posly, aby se s ním poradila, zda má jít do Makedonie žádat zpět království a zmocnit se vlády (bydlela totiž tehdy v Épeiru), Eumenés jí poradil, aby nic nepodnikala a vyčkala, až Alexandrův syn království získá. Kdyby se však, puzena nějakou touhou, do Makedonie přece vrátila, ať zapomene na všechna příkoří, která jí kdo způsobil, a ať neužívá proti nikomu přísně sílu. Z toho ale ona neučinila nic. Jednak vyrazila do Makedonie, i si tam vedla velice krutě. Od nepřítomného Eumena žádala, aby nestrpěl, že nejnepřátelštější rod ničí dům i rodinu Filippovu a aby přišel Alexandrovým dětem na pomoc. Jestliže jí v tom vyslyší, ať co nejdříve připraví vojsko, které jí přivede na pomoc, a že poslala všem velitelům, kteří zůstali věrní, dopisy, aby ho poslouchali a aby se řídili jeho pokyny, aby tím snáze mohl věc zaříditi. Eumenés tímto pohnut považoval za lepší, jestliže si to osud přeje, zemřít, prokazuje vděčnost tomu, kdo se o něj byl dobře zasloužil, než žít jako nevděčník.

7. A tak Eumenés sehnal vojsko a připravil válku proti Antigonovi. Protože s ním byli mnozí z makedonských šlechticů, mezi nimi Peukestés, který byl dříve tělesným strážcem Alexandrovým, nyní ale držel Persii, a Antigenés, který velel Makedonským falangám, Eumenés se obával nenávisti, které přesto nemohl ujít, jestliže by se sám, ještě k tomu cizinec, zmocnil nejvyšší moci

namísto některého z Makedonců, kterých tam byla spousta. Proto nejprve postavil v Alexandrově jméně stan a rozkázal, v něm umístili zlatý trůn s královským žezlem i diadémem, aby se tam všichni každodenně scházeli a rozhodovali se v nejdůležitějších věcech. Věřil totiž, že bude v menší nenávisti, jestliže se bude zdát, že válku vede s Alexandrovou mocí a v jeho jménu. A to mu vyšlo. Neboť tím, že se všichni scházeli ne ve stanu Eumenově, ale v královském a tam se radili o všech věcech, trochu Eumenés skryl, že přece všechno vedl on sám.

8. S Antigonem se střetl v Paraitakéně. Nebyla to bitva s připravenými vojsky, nýbrž jej napadl při pochodu a utrživšího porážku ho donutil stáhnout se přezimovat do Médie. Sám rozdělil své vojáky k přezimování v sousední Persii. To nebylo podle jeho vůle, nýbrž ho k tomu donutilo přání vojáků. Neboť ony falangy Alexandra Velikého, které prošly Asii a porazily Peršany, byly již tehdy známé jak pro svou slávu, tak pro svévoli, protože neposlouchaly velitel a sami chtěly rozkazovat, jako nyní činí naši veteráni. Proto je nebezpečí, aby neudělali to, co tito, totiž aby svou neposlušností a zpupností nepřivedli všechny do záhuby, a to neméně ty, kteří jsou s nimi, než ty, kteří bojují proti nim. Protože, kdyby si někdo přečetl o činech oněch makedonských veteránů, shledal by, že jsou stejné jako činy našich a že mezi nimi není žádný rozdíl než doba. Ale vraťme se zpět. Antigonovi vojáci své tábory zbudovali ne podle válečných poměrů, ale tak, aby sami měli pohodlí a rozešli se daleko od sebe. Když toto Antigonos zjistil a chápal, že není pro připravené protivníky rovným soupeřem, rozhodl se, že bude postupovat podle nějakého nového plánu. K táborům nepřítele vedly z Medie, kde Antigonos trávil zimu, dvě cesty, po nichž mohl táhnout. Z nich ta kratší vedla přes pošť, kde nikdo kvůli nedostatku vody nežil a pochod tudy trval přibližně deset dní. Ta druhá, po které se chodilo normálně, byla zacházka dvojnásobně dlouhá, ale vedla bohatými kraji a byl na ní dostatek všeho potřebného. Antigonos věděl, že kdyby se vydal po této, nepřítel by se o jeho příchodu dozvěděl dříve, než by urazil třetinu cesty; kdyby však rychle táhl opuštěnými místy, jak doufal, bude moci zničit nic nečekajícího nepřítele. Na tento pochod tedy nechal připravit co nejvíce měchů a vaků s vodou, poté píci a mimo to samozřejmě připravené jídlo na deset dní, aby měl v táboře co nejméně ohňů. Ten pochod, který chystá, dokonale utají. A tak, když se připraví, vyrazí tam, kam se rozhodl.

9. Urazil již téměř polovinu cesty, když pro kouř z jeho tábora se k Eumenovi doneslo podezření, že se blíží nepřítel. Sejdou se velitelé; jedná se o tom, co je třeba udělat. Všichni věděli, že své sbory nemůžou sehnat dohromady dříve, než Antigonos dorazí. Nyní, když už se všichni báli a zoufali si, jim Eumenés řekl, že, jestliže si pospíší a budou poslouchat rozkazy, situaci zachrání. Nepřítel totiž mohl přijít během pěti dnů a on řekl, že způsobí, aby alespoň stejně dlouho byl na cestě zdržen. Oni ať se tedy rozjedou ke svým a každý ať připraví své vojáky. Aby Antigona zdržel, pojal takovýto úmysl. Pošle spolehlivé lidi na konec pohoří, které stálo nepříteli v cestě. Rozkáže jim, aby první noci rozdělali na co největším prostoru co největší ohně a aby ty za druhé hlídky zmenšili, za třetí nechaly hořet jen malým plamenem a tímto, což se činí v táborech, aby vzbudili v nepříteli podezření, že je tam tábor a že je jejich příchod prozrazen; totéž měli udělat i další noci. Ti, kterým to bylo rozkázáno, ten rozkaz splní velmi pečlivě. Antigonos po setmění uvidí ohně, uvěří, že nepřátelé slyšeli o jeho příchodu a že sem stahují své sbory. Změní úmysl, a když je nemohl napadnout nepřipravené, dá se tou zacházkou po té druhé, bohaté, silnici. Tam ještě stráví další den navíc odpočinkem vojáků a zotavováním koní, aby rozhodný boj svedl s čerstvými silami.

10. Tak přelstil Eumenés tohoto chytrého vojevůdce a zpomalil jeho rychlý postup, ale stejně si moc nepomohl. Přestože zvítězil v bitvě, byl vydán, pro závist velitelů a zradu makedonských veteránů, Antigonovi, přestože mu vojsko předtím třikrát přísahalo, že mu bude věrné a že ho neopustí. Ale někteří mu tolik záviděli jeho statečnost, že raději chtěli ztratit dobré jméno než Eumenovi nezpůsobit záhuby. Ale Antigonos by ho, přestože býval jeho nejhorším nepřítelem, byl nechal na živu, kdyby mu to dovolili jeho lidé, protože věděl, že mu nikdo nemůže být tak užitečný v těch válkách, které že nastanou už bylo jasné všem. Ohrožovali ho totiž Seulekos, Lýsimachos i Ptolemaios, kteří již měli velkou moc a s nimiž musel bojovat o vládu. Ale ti, které měl Antigonos u sebe, Eumena nestrpěli, protože viděli, že bude-li zachráněn, všichni budou proti němu bezvýznamní. Ale i sám Antigonos byl roznícen tolik, že ho Eumenés nemohl usmířit jinak,



než že by mu zajistil naději ve velké úspěchy.

11. A tak ho dal vsadit do vězení a když se přišel velitel stráží zeptat, jak Antigonos chce, aby ho hlídali, řekl mu: „Jako velice krutého lva nebo velmi divokého slona.“ Dosud totiž nebyl rozhodnut, zda ho zachrání či ne. Do vězení k Eumenovi chodili dva druhy lidí: jednak ti, kteří toužili, pro nenávist vůči němu, z jeho pádu mít požitky pro oči, jednak takoví, kteří si s ním pro staré přátelství chtěli popovídat a povzbudit ho; mnoho bylo ale i takových, kteří chtěli poznat, jak vypadá ten, kterého se tak dlouho a tolik báli a v jehož zkázu pokládali naději na své vítězství. Ale když už byl v poutech držen poněkud dlouho, řekl Eumenés Onomarchovi, který měl nejvyšší moc nad vězňskými strážemi, že se diví, proč je takto držen již třetí den, že prý se to neshoduje s Antigonovou moudrostí, aby takto týral poraženého. Proč nerozkáže, aby ho buď zabili, nebo propustili. Protože se Onomarchovi zdálo, že s ním mluví poněkud ostřeji, řekl mu: „Proč ty, jestliže jsi byl takového smýšlení, jsi raději nepadl v bitvě, než aby ses dostal do moci nepřátel?“ Nato mu Eumenés odpověděl: „Kéž by se toto věru stalo! Ale k tomu nedošlo, protože jsem se nikdy nesrazil se silnějším protivníkem, než jsem byl sám. Nikdy jsem s nikým nebojoval tak, aby mi on nepodlehl. Padl jsem ne pro statečnost nepřátel, ale pro zradu přátel.“ A toto opravdu nebyla lež.

\*\*\*

Neboť byl i velmi čestný i byl dost silný, aby snášel námahu a byl spíše pěkné postavy než velikého těla.

12. Protože Antigonos se o něm neodvážil sám rozhodnout, přenesl to na sněm. Zde se všichni nejprve pobouření divili, že ještě nebyl popraven ten, který s nimi tolik let tak zle válčil, že často byli přivedeni do beznadějněho postavení, který zabil velké vojevůdce a který jediný má takovou váhu, že dokud by žil, oni sami by se nemohli cítit bezpečně. Kdyby ho zabil, že nebudou mít žádné obtíže, jestliže by ho však zachránil, ptali se, koho chce mít za přátele; oni že u něj společně s Eumenem nezůstanou. Když poznal takovouto vůli sněmu, nechal si ještě sedm dní na rozmyšlenou. Ale zakázal, protože se obával, aby ve vojsku nevznikly nějaké nepokoje, aby k Eumenovi kohokoliv pustili a odňal mu i jeho každodenní stravu. Odmítl mu totiž činit násilí, když byli kdysi přáteli. Eumenés však nebyl hladem trápen déle než tři dny. Když se hýbalo táborem, byl bez vědomí Antigonova zabit strážemi.

13. Takový měl tedy Eumenés konec života, maje pětadvacet let, když byl od dvaceti let, jak jsme řekli svrchu, sedm let ve službách Filippových, totéž místo si držel třináct let u Alexandra, během té služby velel jednomu jízdnímu křídlu, avšak po smrti Alexandra Velikého sám jako velitel vedl vojsko a i nejlepší velitele zčásti zahnal, zčásti zabil, a do zajetí padl ne pro Antigonovu odvalu, ale pro zradu Makedonců. Jaké mínění o něm měli všichni ti, kteří byli po smrti Alexandrově nazýváni králi, lze vyčíst z toho, že dokud byl Eumenés naživu, nikdo se králem nenazýval, jen vojevůdcem, ale po jeho záhubě si okamžitě přivlastnili královské pocty i jméno a to, co dříve prohlašovali, totiž že chrání království pro Alexandrovu děti, nechtěli splnit a po smrti jediného obhájce ukázali, jak smýšlejí. Tohoto zločinu se dopustili hlavně Antigonos, Ptolemaios, Seulekos, Lysimachos a Kassandros. Antigonos však jeho mrtvé tělo odevzdal jeho příbuzným k pohřbení. Ti mu uspořádali vojenský a čestný pohřeb za přítomnosti celého vojska a postarali se, aby jeho kosti byly dopraveny do Kappadokie k jeho matce, ženě a dětem.

---

## FÓKIÓN

---

1. Athénan Fókión. Přestože často velel vojsku a zastával nejvyšší úřady, přece je mnohem známější jeho bezúhonost než vojenské činy. Ty tedy nejsou nijak známy, kdežto jeho poctivost, pro kterou byl nazván „Spravedlivým“, je velmi slavná. Po celý život žil totiž v chudobě, ačkoliv mohl být díky množství snášených poct a lidem udělovaných nejvyšších úřadů velice bohatý. Když mu král Filippos poslal jako dar velký obnos peněz a on odmítl je přijmout, vyslanci ho povzbuzovali, aby si ty peníze vzal a napomínali ho, že i když sám může snadno žít bez těch peněz, aby se alespoň postaral o své děti, které těžko mohou otcovu slávu uchovat v tak velké

chudobě. Nato jim řekl: „Jestliže budou podobní jako já, uživí je i tento malý kousek pole, díky němuž jsem získal takovou vážnost. Jestliže mi však nechtějí být podobní, nechci, aby byl mými náklady živěn a zvětšován jejich přepych.“

2. Když ve zdraví dosáhl osmdesáti let, upadl na konci života do velké nenávisti u svých spoluobčanů. Nejprve proto, že s Demadem souhlasil s tím, aby město bylo předáno Antipatrovi a že z jeho popudu byl Démosthénés s ostatními, kteří byli posuzováni jako dobře se zaslouživší o stát, posláni do vyhnanství. Ale největší pohoršení nevzbudilo to, že šel svými radami proti své vlasti, ale to, že se nezachoval věrně v přátelství. To postavení, které měl, získal, protože ho podpořil a obohatil Démosthénés, když mu tajně pomáhal proti Charétovi. Taktéž ho tentýž Démosthénés několikrát hájil na hrdelním soudě, odkud Fókión vždy odešel osvobozen. A když byl Démosthénés v nebezpečí, nejen že ho Fókión nebránil, ale ještě zradil. Ale jeho pád zavínil z největší části jeden zločin, totiž, že když měl zrovna nejvyšší moc, upozornil ho Derkylos, že Nikánor, Kassandrův velitel, chystá útok na Peiraieos, a žádal ho, ať stará, aby město nebylo zbaveno možnosti obchodovat. Tomu Fókión, za přítomnosti lidu, odpověděl, že žádné nebezpečí nehrozí, a nabídl, že se za to sám zaručí. Ale nedlouho poté se Nikánor Peiraiea, který je pro Athény životně důležitý, skutečně zmocnil. Když se sběhl ozbrojený lid, aby ho dobyl zpět, on nejen že nikoho do zbraně sám nepovolal, ale ani nechtěl ozbrojencům velet.

3. V té době byly v Athénách dvě politické strany, z nichž jedna jednala v zájmu lidu, druhá šlechty. V této byl Fókión a Démétrius Falérský. Obě tyto strany požívaly podpory Makedonců. Ta lidová strana totiž stranila Polyperchontovi, šlechtická zase byla stejného smýšlení jako Kassandros. A nyní byl Kassandros z Makedonie Polyperchontem vyhnán. Tím získal lid převahu a okamžitě vůdce té druhé strany, odsouzené k smrti, vypudil z města, mezi nimi i Fókióna a Démétria Falérského, a poslal k Polyperchontovi posly, kteří ho měli požádat, aby jejich rozsudky potvrdil. A za ním se taktéž vydal Fókión. Když tam přišel, bylo mu rozkázáno, aby se hájil, podle jména před králem Filippem, ve skutečnosti před Polyperchontem, neboť on tehdy řídil králové záležitosti. Fókión byl obžalován Hagnónem, že prý vydal Peiraieos Níkánorovi, z rozhodnutí sněmu zatčen a odveden do Athén, aby tam byl řádný soud podle zákonů.

4. Protože již byl pro své stáří nemocný na nohy a vezl se na vozíku, sběhly se, když dorazili do Athén, velké zástupy. Někteří vzpomínali jeho staré pověsti a starce litovali, většina však byla popuzena hněvem kvůli tomu podezření, že zradou vydal Peiraieos, a nejvíce proto, že ve stáří stál proti zájmům lidu. Proto mu nebyla ani dána příležitost promluvit o věci a hájit se. Nato byl, po vykonání nějakých zákonných formalit, odsouzen a předán jedenáctičlennému kolegiu, kterému jsou pole Athénskému obyčeje předáváni odsouzenec k popravě. Když ho odváděli na smrt, potkal ho na cestě Eufilétoš, jenž byl jeho rodinným přítelem. Ten mu se slzami v očích řekl: „Ó, jak nedůstojné zakoušíš, Fókióne!“ Nato mu odpověděl: „Ale ne že jsem to nečekal. Takovýto konec života měli totiž mnozí slavní Athéňané.“ U lidu byl v takové nenávisti, že nikdo svobodný se neodvážil jej pohřbít a tak byl pohřben otroky.

---

## TÍMOLEÓN

1. Tímoleón, Korinťan. Bezpochyby je podle mínění všech považován za velikého muže. Neboť tomuto jedinému se podařilo, což u jiných neznám, aby jednak vlast, v níž se narodil, osvobodil od tyranu, a jednak zbavil Syrákúsany, k nimž byl vyslán na pomoc, již zakořeněného otroctví a celou Sicílii, po mnoho let pustošenou válkou a utlačovanou barbary, obnovil po svém příchodu do původního stavu. Ale při tom neměl štěstí vždy na své straně a snášel, což se pokládá za dosti obtížné, mnohem moudřeji štěstí než neštěstí. Neboť, přestože se mohl účastnit vlády, protože jeho bratr Tímofanés, zvolený Korinťany za velitele, vládl, za pomoci žoldáků jako tyran, Tímoleón byl tolik vzdálen od zločinného spolčení, že dal přednost svobodě svých spoluobčanů před životem bratra a za lepší měl poslouchat zákony než rozkazovat vlastní. S takovouto myslí tedy prostřednictvím haruspika a jejich švagra, za něhož byla provdána jejich sestra, zařídil, aby byl bratr zabit. Sám nejen na něj nevztáhl ruku, ale ani nechtěl vidět bratrovu krev. Zatímco se

totiž toto konalo, byl nablízku na stráži, aby nikdo nemohl Tímofanovi přiběhnout na pomoc. Tento jeho přeslavný čin však nebyl schvalován stejně ode všech. Někteří totiž soudili, že jím byla poskvrněna zbožnost a ze závisti snižovali chválu toho skutku. Jeho matka ho po tom činu nepustila k sobě do domu ani se na něj nepodívala, aby mu, proklínajíc ho, nemusela nadávat do bratrovrahů a bezbožníků. Těmito věcmi byl on tak pohnut, že nejednou chtěl ukončit svůj život a smrtí se ztratit z očí nevděčným lidem.

2. Mezitím v Syrakúsách se po smrti Diónově vlády opět zmocnil Dionýsios. Jeho protivníci žádali od Korinťanů pomoc a velitele, který by jim v té válce velel. Byl tam vyslán Tímoleón a ten neuvěřitelně snadno Dionýsia vyhnal ze Sicílie. A ačkoliv ho mohl zabít, nechtěl a zajistil, aby se v bezpečí dostal do Korintha, protože Korinťané byli dříve často podporováni prostředky obou Dionýsiů, a Tímoleón chtěl, aby byla vidět památka na to dobrodiní, a také vítězství, ve kterém bylo užíváno více moudrosti než krutost, pokládal za velmi slavné a konečně proto, že chtěl, aby nejen z doslechu, ale i na vlastní oči mohli lidé vidět, koho a z jak velikého království přivedl do takto ubohého postavení. Po Dionýsiově pádu bojoval Tímoleón s Hiketou, který byl Dionýsiovým protivníkem. Skutečnost, že se tento s Tímoleontem rozešel ne z nenávisti k tyranidě, ale z touhy po vládě, ukázalo to, že se sám, když byl už Dionýsios vyhnán, nechtěl vzdát moci. Když Tímoleón porazil i tohohle, obrátil u řeky Krinissu na útěk ohromná vojska Kartháginců a dovedl je do takového postavení, že ti, kteří již mnoho let ovládali Sicílii, měli za dost, mohli-li mít v držení alespoň Afriku. Také zajal Mamerka, velitele z Itálie, člověka bojovného a mocného, který přišel na Sicílii pomoci tyranům.

3. Když byly boje skončeny a Tímoleón viděl, že kvůli délce války je vylidněn nejenom venkov, ale i města, začal shánět co nejvíce lidí mohl, nejprve Sicilany, poté povolal osadníky z Korinthu, protože Syrakúsy byly založeny právě odtud. Původním obyvatelům vrátil jejich majetky, novým rozdělil to, co se za války uvolnilo. Znovu nechal postavit stržené hradby u měst a obnovil vypleněné chrámy. Celému ostrovu zjednal takový klid, až se zdálo, že on je zakladatelem tamějších měst, a ne ti, kteří je původně byli vystavěli. Syrakúský hrad, který opevnil Dionýsios, aby měl město pod kontrolou, do záklaů strhl. Zbořil i ostatní stavby tyranů a snažil se, aby zůstalo co možná nejméně stop po otroctví. Ačkoliv měl tolik sil, že mohl poroučet i proti vůli jiných, přece ho všichni Sicilané tolik milovali, že se mohl, aniž by mu někdo bránil, ujmout vlády, raději ale chtěl být milován než obáván. Proto se, jakmile mohl, vzdal moci a až dokonce života žil jako soukromník v Syrakúsách. A to neudělal nezkušeně. Neboť on toho, čeho se ostatní králové zmocňují násilím, dosáhl laskavostí. Nescházela mu žádná pocta a ani později se v Syrakúsách neprovedl žádný veřejný podnik, o němž by bylo rozhodnuto dříve, než by bylo poznáno, jaký je Tímoleontův názor na to. Nikdy nedostal přednost návrh kohokoliv jiného, ba ani nebyl s Tímoleontovým srovnáván; a toto Syrakúsané dělali nejen z laskavosti, ale i z předvídavosti.

4. Když byl Tímoleón již pokročilého věku, přišel, bez nějaké předchozí nemoci, o zrak. Tuto pohromu nesl s takovým klidem, že ho nikdy nikdo neslyšel bédovat a ani se kvůli tomu nepřestal věnovat soukromým i veřejným věcem. Přicházel do divadla, když tam byla porada lidu, kvůli svému věku tažen na vozíku dobyt看em a tak, z vozíku, i říkal, co se mu jak jeví. A ani toto mu nikdo nevytýkal. Z jeho úst totiž nikdy nevyšlo nic zpupného nebo chlubitivého. On však, ačkoliv slyšel o sobě samou chválu, neřekl nic jiného, než že nevíce děkuje bohům a má za to, že oni rozhodli, jak aby obnovil Sicílii, tak aby se stal nejsilnějším vojevůdcem. Soudil totiž, že žádný lidský podnik nemůže být vykonán bez vůle bohů. Proto také zřídil ve svém domě svatyni Automatie a velice ji uctíval. A k této vynikající šlechetnosti tohoto člověka se přidala i podivuhodná náhoda. Všechny největší bitvy totiž svedl na své narozeniny. Proto také měla celá Sicílie v den jeho narozenin slavnost.

5. Když chtěl jakýsi Lafystios, člověk drzý a nevděčný, pohnánět Tímoleonta k soudu, protože, jak říkal, s ním má nějakou při, a sběhlo se mnoho lidí, kteří se snažili pěstmi potrestat opovážlivost toho člověka, prosil Tímoleón všechny, aby to nedělali. Proto totiž on podstoupil všechna nebezpečí a strasti, aby to bylo Lafystovi i komukoliv jinému dovoleno. To je totiž známku svobody, jestliže je všem dovoleno se soudit o cokoliv chtějí. Také, když někdo, podobný Lafystovi, jménem Deménetos, začal ve shromáždění lidu zlehčovat jeho činy a velice se

na Tímoleonta obořil, řekl Tímoleón, že teprve nyní byly vyslyšeny jeho prosby, neboť toto že vždy žádal od nesmrtelných bohů, aby v Syrákúsách obnovil takovou svobodu, v níž by bylo komukoliv dovoleno beztréstně říkat, cokoliv chce. Když zemřel, byl Syrákúsany na veřejné náklady pohřben, za účasti celé Sicílie, v gymnasiu, které se nazývá Tímoleontovo.

---

## O KRÁLÍCH

---

1. Toto tedy byli asi všichni řečtí vojevůdci, hodni památky, vyjma králů. S těmi jsem se zde nechtěl zabývat, protože o jejich činech se hovoří ve zvláštní knize. Ale ono jich není mnoho. Sparťan Agésiláos byl králem spíše jen podle jména, ne skutečnou mocí, stejně jako ostatní spartští králové. Z těch, kteří vládu drželi opravdu mocí, nejvíce vynikali, podle mého soudu, Peršané Kýros a Dáreios, syn Hystaspův; tyto oba, jsouce původně soukromníci, získali království svou statečností. První z těchto padl v boji s Massagety. Dáreios zemřel stářím. Další tři králové jsou ze stejného rodu: Xerxés a dva Artaxerxové, Makrocheir a Mnemón. Nejvýznamnějším skutkem Xerxovým je, že s největšími vojsky kam až sahá lidská paměť začal na souši i na moři válku s Řeckem. Makrocheir byl zvlášť proslulý velikostí a krásou těla, které ozdobil ještě neuvěřitelnou odvahou ve válce: z Peršanů nebyl nikdo odvážnější. Mnemón vyniká pověstí o své spravedlnosti. Neboť když ztratil pro zločin své matky ženu, tolik odolával své bolesti, že neporušil synovské pouto. Z těchto tří králů zemřeli ti dva stejného jména přirozenou smrtí, třetí byl zavražděn velitelem Artabanem.

2. Slávou svých činů však nad všechny ostatní vynikali dva Makedonci, Filippos, syn Amyntův, a Alexander Veliký. Z těchto ten druhý zemřel na nemoc v Babyónu. Filippos byl zavražděn Pausániou v Aigiích v divadle, když šel na hry. Také byl jeden Épeiroňan, Pyrrhos, který bojoval s římským lidem. Zahynul, zasažen kamenem, když dobýval město Argos na Peloponnésu. Dále jeden Sicilan, Dionýsios Starší. Tento byl osobně statečný i zkušený ve válce a, což není snadné u tyranů najít, nebyl svévolný, nebyl prostopášný, nebyl lakomý a netoužil po ničem jiném, než po trvalé samovládě, kvůli čemuž uměl ale i být krutý. Neboť dokud se snažil upevnit svou moc, nešetřil životy nikoho, o kom se domníval, že usiluje o ten jeho. A když si statečností vládu získal, zachovával si ji velmi šťastně. Zemřel v šedesáti letech, zanechav po sobě kvetoucí království, a neviděl, ani v tolika letech, pohřeb kohokoliv ze své rodiny, přestože zplodil děti se třemi manželkami a měl i mnoho vnuků.

3. Kromě toho bylo mnoho králů i mezi přáteli Alexandra Velikého, kteří se po jeho smrti zmocnili vlády, mezi nimi byl Antigonos a jeho syn Démétrios, dále Lýsimachos, Seulekos a Ptolemaios. Z nich Antigonos byl zabit v bitvě, když bojoval proti Seulekovi a Lýsimachovi. Stejná smrt byla přichystána i Lýsimachovi od Seuleka. Když se totiž rozpadlo jejich spojenectví, vedli mezi sebou válku. Démétrios, ačkoliv dal svou dceru za ženu Seulekovi, ale ani díky tomuto mezi nimi nemohlo přátelství vydržet, byl ve válce zajat a zemřel na nemoc ve vězení svého zetě. Ale nedlouho poté byl Seulekos zabit lstí Ptolemaiem Keraunem, jehož kdysi, když ho otec byl vyhnal z Alexandrie a on potřeboval cizí pomoc, zachránil. Avšak sám Ptolemaios, přestože ještě za svého života předal království synovi, jím byl prý zabit.

Ač soudím, že jsem o nich již řekl dost, nezdá se mi vhodným, abych opomněl Hamilkara a Hannibala, o nichž je známo, že převyšovali jak velikostí ducha tak chytrostí všechny, kteří se kdy narodili v Africe.

---

## HAMILKAR

---

1. Hamilkar, syn Hannibalův, příjmením Barkas, Kartháginec. Za první punské války, avšak až ke konci, začal velet, jsa ještě velmi mladý, vojsku na Sicílii. A jakkoliv před jeho příchodem se Karthágiňanům vedlo špatně na moři i na zemi, on sám, kdekoliv byl, nikdy nepříteli neustoupil ani mu nedal příležitost uškodit, ale naopak často, když se mu naskytla příležitost, nepříteli napadl a vždy odešel jako vítěz. Tak se stalo, že i když Kartháginci ztratili na Sicílii téměř vše, on

se na hoře Eryx bránil tak, až se zdálo, jakoby se tam žádná válka nevedla. Kartháginci se mezitím, poté, co byli poraženi lodstvem římského konzula Gaia Lutatia u Aegatských ostrovů, rozhodli ukončit válku a jednání o míru nechali na úsudku Hamilkarově. On, přestože hořel touhou po válce, přece měl za to, že je třeba míru, protože věděl, že vlast, vyčerpaná náklady na válku, už nemůže déle snášet válečná neštěstí. Ale zároveň uvažoval tak, že kdyby se síly jen trochu obnovily, aby obnovily válku a pronásledovali Římany zbraněmi, dokud by sami svou statečností nezvítězili, nebo až by se poraženi vzdali. S takovýmto úmyslem tedy sjednal mír. Při tom si vedl tak opovážlivě, že když Catullus prohlásil, že válku neskončí, pokud on se svými lidmi, s nimiž držel horu Erix, neodevzdá zbraně a neodejde ze Sicílie, řekl, že když jeho vlast podlehla, sám raději zahyne, než aby se vrátil domu s takovou potupou. Že není v jeho povaze vydat protivníkům zbraně, obdržené od vlasti proti nepříteli. Této jeho zarputilosti pak Catullus ustoupil.

2. Ale jakmile přišel zpět do Karthága, poznal, že poměry ve státě se mají mnohem jinak, než jak doufal. Vinou toho, že se jim dlouho špatně dařilo v cizině, vzplanula taková válka uvnitř státu, že Karthágo nikdy nebylo ve větším nebezpečí, snad jen předtím, než bylo později zničeno. Nejprve odpadli žoldáci, kteří byli najati proti Římanům. Těchto bylo počtem dvacet tisíc. Celou Afriku pohnuli k odpadnutí a obléhali samotné Karthágo. Těmito zlými událostmi byli Punové tak poděšeni, že žádali pomoc dokonce od Římanů a také jí dosáhli. Ale nakonec, když už byli přivedeni k zoufalství, učinili vojevůdcem Hamilkara. Ten nejen že zahnal nepřátele od hradeb Karthága, ačkoliv se již shromáždilo více než sto tisíc ozbrojenců, ale také je zahnal do takových míst, kde jich, uzavřených v úžinách, zemřelo více hlady než zbraní. Všechna města, která byla pohnuta k odtržení, mezi nimi i Utiku a Hippona, nejvýznamnější v celé Africe, vrátil své vlasti. A ani s tímto nebyl spokojen, nýbrž rozšířil i hranice říše a celé Africe zjednal takový klid, že se ani nezdálo, že v ní po mnoho let zuřila válka.

3. Když tyto věci, tak jak si přál, dokončil, s odvážnou a Římanům nepřátelskou myslí dosáhl toho, aby tím snáze našel záminku k boji, že byl poslán jako velitel do Hispánie a tam s sebou odvedl svého devítiletého syna Hannibala. Byl tam s ním kromě jiných i urozený a sličný mladík Hasdrubal, o němž někteří říkali, že byl Hamilkarem milován poněkud nemravněji, než je slušno. Takový muž totiž nemohl postrádat pomlouvače. Tak se stalo, že bylo od dozorce nad mravy Hasdrubalovi zakázáno s ním být. Hamilkar mu tedy dal svou dceru za ženu, protože podle jejich zvyků nemohlo být zakázáno stýkat se tchánovi se zetěm. O tomto Hasdrubalovi jsem se zmínil proto, že po zavraždění Hamilkarově velel vojsku on a vedl velké podniky a jako první také uplácením zvrátil staré mravy Kartháginců a po jeho smrti obdržel od vojska moc Hannibal.

4. Ale Hamilkar, poté, co přešel moře a dorazil do Hispánie, úspěšně vykonal velké věci. Podmanil si největší a nejbojechtivější kmeny, celou Afriku obohatil koňmi, zbraněmi, otroky i penězi. A když zamýšlel vnést válku do Itálie, devátého roku poté, co přišel do Hispánie, byl zabit v bitvě proti Vettonům. Zdá se, že druhou punskou válku rozdmíchala hlavně jeho věčná nenávist proti Římanům. Neboť Hannibal, jeho syn, kterého otec k tomu stále zapřísahal, byl sveden k tomu, že chtěl raději zemřít než se nepokusit zničit Římany.

---

## HANNIBAL

---

1. Hannibal, syn Hamilkarův, Kartháginec. Jestliže je pravda, o čemž stejně nikdo nepochybuje, že římský lid převyšuje odvahou všechny ostatní národy, pak se nemá ani popírat to, že Hannibal vynikal nad ostatní vojevůdce chytrostí, jako jako římský lid překonává všechny národy statečností. Neboť kdykoliv se v Itálii s Římany srazil, vždy odešel jako vítěz. Proto se zdá, že kdyby nebyl oslabován závistí svých spoluobčanů doma, mohl Římany porazit. Ale závist mnoha úplně přemůže odvalu jediného. Hannibal po otci zděděnou nenávist proti Římanům tak zachovával, že dříve ztratil duši než onu nenávist, protože i když byl vyhnán z vlasti a potřeboval cizí pomoc, nikdy v duchu nepřestal s Římany válčit.

2. Pomín-li totiž Filipa, z něhož udělal, ač byl od něj vzdálen, nepřátele Římanů, byl v těch

časech ze všech nemocnější král Antiochos. Tohoto rozpálil takovou touhou po válce, že se snažil až od Rudého moře vnést válku do Itálie. Když k němu přišli římscí vyslanci, kteří měli vyzvědět jeho smýšlení a měli se pokusit tajnými jednáními přivést Hannibala u krále v podezření, jako by, jimi podplacen, smýšlel jinak než doposud, nepokoušeli se o to vůbec zbytečně. Když to Hannibal zpozoroval a viděl, že je vyloučen z důvěrných porad, přišel, když mu byla dána příležitost, ke králi, a když mu připomenul mnoho o své věrnosti a nenávisti proti Římanům, připojil toto: „Můj otec Hamilkar, když jsem byl ještě malý chlapec, nebylo mi totiž ještě ani devět let, když vyrážel z Karthága jako velitel do Hispánie, prováděl oběť Iovovi Nejlepšímu Největšímu. A zatímco se konal tento svatý obřad, zeptal se mne, zda bych s ním nechtěl vyrazit do pole. Když jsem toto velmi rád přijal a začal jsem od něj žádat, aby neváhal vyrazit, řekl: „Učiním tak, dáš-li mi nyní přísahu, kterou žádám.“ Okamžitě mne odvedl k oltáři, u něhož se předtím rozhodl obětovat, a rozkázal mi, když se ostatní vzdálili, držícímu se toho oltáře přísahat, že nikdy nebudu s Římany přítel. Tuto přísahu, danou otci, jsem já až doposud tak zachovával, že nikdo nemůže pochybovat, že hodlám i po zbytek života být téhož smýšlení. Pročež, přemýšlíš-li nějak přátelsky o Římanech, neděleš nerozumně, skrýváš-li to přede mnou; jestli ovšem připravuješ válku, sám sebe zklameš, nepostavíš-li jí do čela mě.“ V tom věku tedy, jak jsme řekli, vyrazil s otcem do Hispánie.

3. Po otcově smrti, když byl za velitele zvolen Hasdrubal, velel všemu jezdeckvu. A když byl i Hasdrubal zabit, sneslo vojsko svrchovanou moc Hannibalovi. Když se to dostalo do Karthága, bylo to veřejně schváleno. Tak se Hannibal ani ne v pětadvaceti letech stal velitelem a během následující tří let si podmanil válkou všechny Hispánské kmeny. Saguntum, naši spojeneckou obec, dobyl silou. Poté připravil tři ohromná vojska. Z těchto poslal jedno do Afriky, druhé zanechal s bratrem Hasdrubalem v Hispánii a třetí s sebou odvedl do Itálie. Přešel pyrenejské pohoří. Ať už konal pochod kteroukoliv cestou, srazil se se všemi obyvateli a nikoho nepustil jinak než jako poraženého. Poté přišel k Alpám, které dělí Itálii od Gallie a které předtím nikdo s vojskem nepřešel, kromě řeckého Herkula, podle něhož ty hory dodnes nazývají „grajské“. Alpské kmeny, snažící se zabránit mu v průchodu, zahnal. Uklidnil ta místa, cesty zpevnil a dosáhl toho, že vystrojený válečný slon mohl jít tudy, kudy předtím stěží se mohl prodat jediný neozbrojený člověk. Tudy tedy převedl své sbory a dorazil do Itálie.

4. U Rýna se srazil s konzulem P. Corneliem Scipionem a zahnal ho. S ním se srazil zase u Clastidia na Pádu a zraněného ho zahnal i odtud. Potřetí proti němu vytáhl tentýž Scipio s kolegou Tiberiem Longem u Trebií. Když se s nimi srazil, oba je zahnal. Poté přešel v Ligurii Appeniny a mířil do Etrurie. Na tomto pochodu onemocněl na oči tak vážně, že později už na pravé nikdy dobře neviděl. Ač byl tímto svým zdravotním stavem velmi sklíčen, dokonce byl nesen na nosítkách, porazil u Trasimenského jezera konzula C. Flaminia s vojskem, když ho nástrahami obklíčil, a nedlouho poté porazil i velitele C. Cautenia, který držel s vybraným mužstvem průsmyky. Odtud dorazil do Apulie. Tam mu přišli naproti dva konzulové, C. Terentius a L. Aemilius Paulus. Vojska jich obou zahnal v jediné bitvě. Zabil při tom konzula Paula a několik bývalých konzulů, mezi nimi Cn. Servilia Gemina, který byl konzulem předešlého roku.

5. Když tedy vybojoval tuto bitvu, vyrazil bez jakéhokoliv odporu na Řím. Zdržoval se pak v horách v blízkosti měta. Několik dní tam měl tábor a pak se vracel zpět do Capui. Na falernském území se mu postavil Q. Fabius Maximus, římský diktátor. Hannibal uzavřen v užinách vyvázl v noci bez jakýchkoliv škod; Fabia, ač velmi chytrého velitele, tam pěkně ošálil. Za noční tmy totiž zapálil otýpky na rozích býků a velké množství jich vyslal na všechny strany. Když se toto náhle objevilo, nahnalo to římskému vojsku takový strach, že se nikdo neodvážil vystoupit před val. Nedlouho poté, co vykonal toto, zahnal M. Minucia Rufa, velitele jízdy, který měl stejnou moc jako diktátor, vylákal ho lstí do bitvy. Tiberia Sempronia Graccha, jenž byl podruhé konzulem, v Lukánii, nechal vlákat do léčky, ač sám tam nebyl přítomen, a zabit. Stejně zabil i M. Claudia Marcella, který byl popáté konzulem, u Venusie. Je na dlouho vypočítávat všechny bitvy. Pročež budiž dost řečeno tímto jedním, z čehož může být snadno poznáno, jakých byl kvalit: dokud byl v Itálii, nikdo proti němu v bitvě nevydržel a nikdo se proti němu po bitvě u Kann ani nepoložil v poli táborem.

6. Z Itálie byv neporažen odvolán bránit vlast vedl válku proti P. Scipionovi, synovi toho,

kterého byl sám zahnal nejprve u Rýnu, podruhé u Pádu a potřetí u Trebií. Válku proti němu si přál prozatím odložit, neboť zdroje vlasti už byly vyčerpané, aby ho mohl poté napadnout o to silnější. Sešel se s ním na schůzce; na podmínkách se však nedohodli. Po tomto se s ním za několik málo dnů srazil u Zamy. Byl – ač to zní neuvěřitelně – zahrán a dorazil za dva dny a dvě noci do Hadrumenta, které je od Zamy vzdáleno okolo tří set tisíc kroků. Na tomto útěku mu Numid'ané, kteří spolu s ním předtím vyvázli z bitvy, uchystali nástrahy. Těm se Hannibal nejen vyhnul, ale i zničil je samotné. V Hadrumentu sehnal i ostatní, kteří utekli. Novými odvody pak v několika málo dnech shromáždil mnoho lidí.

7. Když se velmi vášnivě zabýval přípravami, ukončili Kartháginští válku s Římany. On nicméně velel i poté vojsku a vykonal v Africe mnoho věcí, stejně tak i jeho bratr Magón, a to až do doby, než byli konzuly P. Sulpicius a C. Aurelius. Neboť za jejich úřadování přišli do Říma Kartháginští vyslanci, kteří senátu a lidu římskému děkovali, že s nimi uzavřel mír, za což jim darovali zlatou korunu a zároveň je žádali, aby jejich rukojmí byli umístěni ve Fregellích a zajatci aby jim byli navráceni. Z rozhodnutí senátu se jim odpovědělo takto: jejich dar že je vítán a přijat; rukojmí že budou na tom místě, kde žádají. zajatci však vráceni nebudou, protože stále mají s mocí u vojska Hannibala, jehož přičiněním válka začala a který je největším nepřítelem jména Říma, stejně tak i jeho bratra Magóna. Když Kartháginští poznali tuto odpověď, odvolali Hannibala a Magóna domu. Když se Hannibal od vojska vrátil, stal se králem, poté, co byl dvaadvacet let velitelem. Jako totiž v Římě konzulové, tak v Karthágu byli každoročně voleni dva králové. V tom úřadě se Hannibal osvědčil stejnou svědomitostí, jaké byl i předtím ve válce. Zajistil totiž, že z nových důchodů měli nejen peníze, které podle smlouvy posílali do Říma, ale že peníze i přebývaly; ty pak dávali do vlastní pokladny. Pak, rok po jeho vládě, přišli za konzulátu M. Claudia a L. Furia z Říma do Karthága vyslanci. Hannibal, domnívaje se, že přišli proto, aby si ho vyžádali, dříve než jim bylo dáno slyšení v senátu, nastoupil tajně na loď a uprchl do Sýrie k Antiochovi. Jakmile se na to přišlo, poslali Punové dvě lodě, které ho měli, chytili-li by ho, zatknout, jeho majetek byl zabaven, dům do základů strhnut a jej samotného vykázali do vyhnanství.

8. Avšak Hannibal, třetího roku poté, co utekl z domova, za konzulátu L. Cornelia a Q. Municia, připlul s pěti loděmi do Afriky na území Kyrenaiky doufaje, zda by náhodou nemohl nadějí a vírou v Antiocha přimět Karthágince k válce. Antiocha již přesvědčil, aby se vypravil s vojsky do Itálie. K tomuto podniku si pozval i bratra Magóna. Jakmile na to v Karthágu přišli, potrestali nepřítomného Magóna stejným trestem jako jeho bratra. Oni, ztrativše tuto naději, odvázáli lodě a napjali plachty. Hannibal pak dorazil k Antiochovi. O záhubě Magónově se zachovalo dvojí podání. Jedni totiž napsali, že zahynul při ztroskotání lodi, jiní, že byl zabit vlastními sluhy. A Antiochos, kdyby i v samotném vedení války chtěl užívat rad Hannibalových tolik, jak při jejím přípravování rozhodl, by byl bojoval o svrchovanou moc blíže Tiberu než Thermopylám. Přestože Hannibal viděl, že Antiochos učinil mnoho hloupostí, přece ho v ničem neopustil. Velel několika málo lodím, s nimiž měl rozkaz plout ze Sýrie do Asie a s nimi se srazil v Pamfylijském moři s loďstvem Rhodských. Ačkoliv tam bylo jeho loďstvo přemáháno množstvím protivníků, sám na tom křídle, kde bojoval, měl navrch.

9. Když Antiochos utekl z boje, Hannibal, obávaje se, aby nebyl vydán, což by se nepochybně stalo, kdyby k tomu dal příležitost, odešel na Krétu ke Gortynským, aby tam, kam se uchýlil, uvažoval o své situaci. Ale jako nejchytřejší muž ze všech viděl, že bude kvůli závisti Kréťanů ve velkém nebezpečí, neučinil-li proti tomu něco. Přinesl s sebou totiž velký obnos peněz a věděl, že už se zvěst o tom rozšířila. Proto pojal takovýto úmysl: Naplnil mnoho amfor olovem a jen jeho povrch pokryl zlatem a stříbrem. Tyto pak za přítomnosti předáků uložil v Dianině chrámu, předstíraje, že všechn svůj majetek svěruje jejich poctivosti. Uved je takto v omyl pak naplnil všemi svými penězi kovové sochy, které s sebou přinesl, a ty rozmístil po nádvoří svého domu. Gortýnští střežili chrám velmi starostlivě, ani ne tak před jinými jako před Hannibalem samotným, aby si ten, aniž by oni o tom věděli, nevzal své peníze a neodvezl je s sebou.

10. Pun, když zachránil takto svůj majetek a udělal si tím šašky ze všech Kréťanů, dorazil pak do Pontu k Prúsiovi. Jsa u tohoto byl stále stejně protiitalského smýšlení a nedělal nic jiného, než

že krále vyzbrojil a opatřil vojskem proti Římanům. Protože viděl, že jeho domácí síly nejsou moc velké, snažil se naklonit si ostatní krále a získával přátelství bojovných národů. Dostal se tak do sváru s králem Pergamenu Eumenem, velkým přítelem Římanů, kvůli čemuž mezi nimi byla vedena válka, jak námořní tak pozemní; v obou však měl Eumenés převahu díky spojnectví s Římany. Tím více však Hannibal toužil ho zničit; domníval se, že kdyby ho odstranil, všechno ostatní by pro něj bylo snazší. K jeho zabití si tedy vymyslel takovýto plán: za několik dní měli svést rozhodnou námořní bitvu. Eumenés převyšoval Hannibala množstvím lodí, ten tedy musel bojovat lstí, když nebyl rovný ve zbraních. Přikázal shromáždit co nejvíce živých jedovatých hadů a ty naházet do hliněných nádob. Těchto když získal velké množství, svolal v onen den, kdy chtěl svést tu námořní bitvu, námořníky a rozkázal jim, aby se všichni hnali jen na královu loď, ostatním aby se jen bránili. Toho že snadno dosáhnou metáním hadů. Sám že zařídí, aby věděli, na které lodi se plaví král. Slíbil jim také velkou odměnu, pokud ho zajmou nebo zabijí.

11. Po tomto povzbuzení vojáků byly loďstva obou stran odvedena do bitvy. Když byl postaven šik, předtím, než bylo dáno znamení bitvy, Hannibal, aby ozřejmil svým, na kterém místě se nacházel Eumenés, posle na loďce posla s hlasatelskou berlou. Jakmile ten dorazil k nepřátelským lodím a ukazuje dopis křičel, že hledá krále, byl okamžitě odveden k Eumenovi, protože nikdo nepochyboval, že je v tom dopise napsáno něco stran míru. Posel, ukázav svým loď velitele se vrátil tam, odkud byl vyrazil. Eumenés však, když otevřel dopis, nenašel v něm nic než výsměšky. Přestože se tomu divil a nechápal to, neváhal svést okamžitě bitvu. Ve vřavě pak všichni Bithynové napadnou na Hannibalův rozkaz královu loď. Protože král nemohl odolat jejich síle, hledal spásu v útěku. A ani ten by se mu nepovedl, neuchýlil-li by se mezi své jednotky, které měl shromážděné na břehu. Na ostatní pergamonské lodě, které dorážely na protivníka poněkud ostřeji, začali Bythynští střílet ony nádoby, o nichž jsme se zmínili shora. Tato střelba nejprve vzbudila smích bojovníků, protože nemohli pochopit, co se to děje. Jakmile však poté spatřili, že jsou jejich lodě plné hadů, zastrašení touto novinkou, protože nevěděli, jak by se tomu nejlépe vyhli, obrátili lodě a uchýlili se na svou námořní základnu. Tak Hannibal lstí přemohl vojsko Pergamonských a to nejenom tehdy jednou, ale často stejně zkušeně zahnal protivníky i v pěších bitvách.

12. Zatímco se toto dělo v Asii, stalo se náhodou, že v Římě obědvali u konzula T. Quinta Flaminia Prúsiovi vyslanci a jeden z nich tam, když padla zmínka o Hannibalovi, řekl, že je v Prúsiově království. Flaminius to příštího dne oznámil senátu. Otcové a přísedící, kteří měli za to, že dokud bude Hannibal naživu, oni nikdy nebudou žít bez toho, aby jim strojíl úklady, vyslali do Bythínie vyslance, mezi nimi Flaminia, kteří měli krále požádat, aby u sebe nedržel jejich největšího nepřítele a aby jim ho vydal. Prúsias se jim neodvážil odporovat; odmítl jen, aby žádali po něm, aby to udělal, protože by to prý bylo proti zákonu pohostinství. Sami, jestliže mohou, ať ho zatknou. Místo, kde se nachází, že najdou snadno. Hannibal se totiž zdržoval na jednom místě, v tvrzi, kterou obdržel od krále jako dar a kterou zbudoval tak, aby byly východy na všech stranách budovy, neboť se obával, aby se nepříhodilo to, co se pak opravdu stalo. Když tam římské poslové přišli a obklíčili množstvím mužů jeho dům, řekl chlapec, dívaje se ven dveřmi, že je vidět více ozbrojenců, než je obvyklé. Hannibal mu pak rozkázal, aby obešel všechny dveře domu a rychle mu oznámil, zda jsou takto obklíčeni ze všech stran. Když chlapec rychle oznámil, jak se věc má, a prohlásil, že je každý východ obsazen, pochopil Hannibal, že se to nestalo pro nic za nic, ale že je hledán a že mu už nezbývá delší život. A aby o něj nepřišel rozhodnutím cizích, pamětliv dřívějších slavných činů, požil jed, který s sebou stále nosil.

13. Tak zemřel nejstatečnější muž, vytrpěv mnohé a všelijaké útrapy, maje sedmdesát let. Za kterých to bylo konzulů, o tom není shoda. Neboť Atticus napsal ve svých letopisech, že zemřel za konzulátu M. Claudia Marcella a Q. Fabia Labeona, ale Polybios zase zaznamenal, že zemřel za L. Aemilia a Cn. Baebia Tamfila, a Sulpicius Blitho napsal, že za konzulátu P. Cornelia Cethega a M. Baebia Tamfila. A ten veliký muž, zaměstnaný takovými válkami věnoval nějaký čas i písemnictví. Zanechal totiž několik knih, sepsaných v řečtině, mezi nimiž např. pro Rhodany o činech Cn. Manlia Volsonia, které vykonal v Asii. O činech této války psali mnozí, ale mezi nimi i dva, kteří pobývali v jeho táboře a žili zároveň s ním, jak dlouho to jen štěstěna dovolila, Silénos a Sósulos Lakedaimonský. A tohoto Sósyla měl Hannibal jako učitele řeckého písemnictví. Ale je čas tuto



knihu ukončit a vykládat o římských vojevůdcích, abychom, majíce pohromadě činy všech, mohli snáze rozsoudit, kterým mužům se má dát přednost.

---

# Zbytky z knihy o římských dějepiscích

---

## CATO

---

1. M. Cato, narozen v tuskulském municipiu, pobýval jako mladík, ještě než se začal ucházet o úřady, v Sabinsku, neboť tam měl po otci dědictví. Odtud se na povzbuzování L. Valeria Flacca, kterého měl za druha v konzulátu i v censorském úřadě (jak vypravoval bývalý praetor M. Perpenna), odstěhoval do Říma a začal se věnovat politice. První vojenskou službu konal v sedmnácti letech. Za konzulů Q. Fabia a M. Claudia byl vojenským tribunem na Sicílii. Jakmile se odtud vrátil, následoval tábor C. Claudia Nerona a jeho přičinění bylo velmi oceněno v bitvě u Sény, kde padl Hannibalův bratr Hamilkar. Kvestorem se stal za konzula P. Afrikana; s ním však nežil, jak bylo u jeho úřadu nutné, neboť se s ním po celý život svářil. S C. Helvetiem se stal aedilem lidu. Jako praetor obdržel provincii Sardinii, odkud, když již dříve jako praetor odcházal z Afriky, přivedl básníka Q. Ennia. A toho si ceníme více než jakéhokoliv sardinského triumfu.

2. Konzulát zastával spolu s L. Valeriem Flaccem, losem získal přední Hispánii, odkud si přivezl triumf. Protože se tam zdržoval poněkud déle, P. Scipio Afrikanus, který byl zase konzulem a za jehož předchozího konzulátu byl Cato kvestorem, ho chtěl z provincie vyhnat a sám jej vystřídat, ale nemohl toho prostřednictvím senátu dosáhnout, ač sám zastával přední místo ve státě; tehdy byl totiž stát řízen ne mocí, ale zákony. Kvůli tomu se rozhněval na senát a po složení konzulátu zůstal ve městě jako soukromník. Ale Cato, ustanovený s tímž Flaccem za censora, přísně zastával moc toho úřadu. Potrestal totiž i mnoho šlechticů a také vyhlásil mnoho nových věcí, kterými byl potlačován přepych, který již tehdy začínal bujet. Bylo mu asi osmdesát let a od mládí až do konce života nepřestal na sebe kvůli službě státu uvalovat něčí nepřátelství. Přestože byl mnohými napadán, nejen že nikdy neutrpěl žádnou újmu na své pověsti, ale dokud žil, rostla chvála jeho ctností.

3. Ve všech věcech projevoval jedinečnou píli. Vždyť byl důmyslný zemědělec, znalý právník, velký vojevůdce, vychvalovaný řečník a velmi dychtivě se věnoval písemnictví. Ačkoliv se do studií vrhl až ve vyšším věku, přece v nich tolik pokročil, že by se jen nesnadno dalo najít něco z řeckých či italských dějin, co mu bylo neznámo. Od mládí skládal proslovy. Ve stáří se rozhodl psát dějiny. Těch sepsal sedm knih. První z nich obsahuje činy římských králů. Druhá a třetí popisuje, odkud má původ každá jedna italská obec. Jak se zdá, kvůli tomuto byly všechny ty knihy nazvány *Origines*. Ve čtvrté je pak první punská válka, v páté druhá. Všechno je tam vylíčeno stručně ve výtazích. Stejně vylíčil i ostatní války až do praetury Servia Galby, jenž vyplenil Lusitánii; nejmenuje ani jména velitelů v těchto válkách, ale zaznamenává události beze jmen. V těch knihách také vyložil, co se mu v Itálii a Hispánii zdálo podivuhodné. V těch knihách je velmi patrná píle a pečlivost, avšak žádná strojená učenost. Více o jeho životě a zvycích jsem vylíčil v té knize, kterou jsem o něm napsal zvlášť na přání T. Pomponia Attika. Ty z vás, dychtivé hlubšího poznání Catona, tedy odkazují k tomuto spisu.

---

## ATTICUS

---

1. T. Pomponius Atticus, pocházející z velmi starého římského rodu, po předcích získanou hodnost jezdeckou dokázal po celý život udržet. Jeho otce byl pečlivý, na tehdejší časy bohatý a hlavně horlivý pro písemnictví. Ten, podle toho, jak sám miloval písemnictví, dal syna vzdělat ve všech učeních, v nichž je třeba v mládí dosáhnout. Chlapec měl kromě nadaného ducha i velmi příjemný hlas, takže nejen rychle chápal, co se říká, ale i to výtečně přednášel. Proto byl již v dětství mezi vrstevníky známý a vynikal více, než mohli jeho urození vrstevníci snést s klidnou myslí. A tak svou snahou všechny povzbouzel. Mezi jeho spolužáky byli například L. Torquatus, C. Marius mladší, M. Cicero. Ty si k sobě tak připoutal, že mu nad ně nikdy nikdo nebyl dražší.

2. Otec mu zemřel brzy. Kvůli svému příbuzenství s P. Sulpiciem, tribunem lidu – Attikova sestřenice Anicia se totiž vdala za Servia, bratra Sulpiciova, který byl zavražděn –, se ono nebezpečí dotklo i jeho. A tak, po Sulpiciově zavraždění, když viděl, že stát je rozbouřen Cinnovým povstáním a on nemá možnost důstojně žít, aby nezbudil nepřátelství obou stran – panovala totiž mezi občany nesvornost a někteří byli nakloněni Sullovy, jiní Cinnovi –, a usoudiv, že je čas se oddat svým zálibám, uchýlil se do Athén. Avšak to nic nezměnilo na tom, že svými prostředky podporoval mladého Maria, který byl prohlášen za nepřítele, a ulehčil mu vyhnáním penězi. A aby jeho pobytem v cizině neutrpěly rodinné statky nějakou škodu, převezl do Athén i velkou část svého jmění. Tam žil tak, že byl tehdy po zásluze všem Athéňanům nejdražším člověkem. Neboť kromě toho, že jeho vliv byl už od mládí velký, jejich chudý stát často svými prostředky podporoval. Kdykoliv bylo třeba, aby si město půjčilo peníze a podmínky té půjčky nebyly pro ně výhodné, vždy se do toho vložil, a to tak, že nikdy nepřijal příliš velké úroky, ani jim nedovolil, aby dlužili peníze déle, než bylo smlouveno. To jim bylo oboje prospěšné. Nestrpěl totiž, aby jejich dluhy jeho shovívavostí narůstaly ani aby se pro velké úroky zvětšovaly. A tuto svou službu ještě zvětšil i jinou laskavostí. Všechny totiž podaroval obilím, takže každý dostal šest měric pšenice. Tu míru v Athénách nazývají medimnos.

3. Zde si počínal tak, že nejchudším se zdál laskavým, předním mužům zase rovným jim samým. Tak se stalo, že mu veřejně udělili všechny pocty, které mohli, a snažili se ho učinit svým občanem; toto dobrodiní on nechtěl přijmout, protože podle výkladu mnohých přijmout cizí občanství znamená ztratit římské. Dokud byl v Athénách přítomen, stavěl se proti tomu, aby mu byly stavěny jakékoliv sochy; nepřítomen tomu však nemohl zabránit. A tak Athéňané jich několik vztyčili, jemu a Pili, na těch nejposvátnějších místech. Měli ho totiž za pomocníka a rádce při každém veřejném podniku. Bylo darem štěstěny, že se narodil v nejmocnějším městě, které bylo domovem nejmocnější říše na celém světě, že totéž město mu bylo i vlastí i domovem. Znakem moudrosti je to, že když se uchýlil do té obce, která starobylostí, vzdělaností a učeností převyšuje všechny jiné

\*\*\*

byl jí ze všech nejdražší.

4. Když přišel do Athén Sulla, vrací se z Asie, tak pokud se tam zdržoval, měl Pomponia stále u sebe, uchvácen mladíkovými způsoby a učeností. Pomponius totiž mluvil řecky tak, že se zdálo, že se narodil v Athénách; latinským jazykem však mluvil tak krásně, že bylo vidět, že má u něj jakýsi půvab vrozený, a ne osvojený. Také básničky přednášel řecky i latinsky tak, že lépe by to nešlo. Kvůli těmto věcem ho Sulla od sebe nikdy nepustil a toužil ho odvést s sebou. Když se ho k tomu snažil přesvědčit, řekl mu Pomponius: „Nechtěj mě, prosím, vést proti tvým nepřítelům, když jsem opustil Itálii právě kvůli tomu, aby s nimi proti tobě nepozdvihl zbraně.“ Sulla mladíkovo poctivé smýšlení pochválil a když vyrážel, rozkázal mu donést všechny dary, které sám v Athénách obdržel. V Athénách se zdržoval po mnoho let, během nichž rodinnému jmění věnoval tolik pozornosti, kolik mu má věnovat pečlivý hospodář; všechno ostatní čas věnoval buď písemnictví, nebo athénskému státu. Nicméně plnil i povinnosti vůči svým přátelům v Římě. Účastnil se totiž jak jejich voleb, tak nikdy nescházel, konal-li se nějaký větší podnik. Tak i Ciceronovi prokazoval vyjímečnou věrnost ve všech nebezpečích, která podstupoval; když prchal z vlasti, daroval mu Atticus dvě stě padesát tisíc sesterciů. Když se poměry v Římě uklidnily, odstěhoval se zpět do Říma, snad za konzulů L. Cotta a L. Torquata. Když odcházel, vyprovázela ho celá athénská obec a slzami dávali najevo svou bolest, že jim bude chybět.

5. Atticus měl bohatého strýce Q. Caecilia, římského jezdce, důvěrného přítele L. Luculla, který byl ovšem velmi nevládné povahy. Přes jeho hrubost ho měl v takové úctě, že si, bez nějakých rozporů, udržel až do jeho nejvyššího stáří jeho přízeň, ačkoliv jinak ho nikdo nemohl snést. Tato jeho trpělivost mu přinesla ovoce. Ceacilius ho totiž na smrtelném loži adoptoval a učinil dědicem tří čtvrtin svého jmění. Toto dědictví mu přineslo asi deset milionů sesterciů. Attikova sestra byla provdána za Q. Tullia Cicerona, ten sňatek zjednal M. Cicero, s nímž si byl Atticus již od školního věku velmi blízký, mnohem více než s Quintem, z čehož se dá soudit, že podobnost mravů v přátelství zmůže více než příbuznost. Jeho důvěrným přítelem byl také Q. Hortensius, který byl

tehdy nejlepším řečníkem; nelze rozsoudit, kdo ho více miloval, zda Cicero či Hortensius. Podařilo se mu také, což bylo nejtěžší, že mezi těmito muži, mezi nimiž bylo takové soupeření o slávu, se nikdy nevyskytla žádná závist a sám tyto velké muže spojoval.

6. V politickém životě si vedl tak, že vždy byl pokládán za příznivce optimátů, ostatně byl takový opravdu, nicméně občanských bouří byl neúčasten, neboť soudil, že ti, kteří se do nich vrhli, nemají moc nad sebou samými o nic větší, než ten, kdo je zmítán bouří na moři. Po úřadech netoužil, ačkoliv mu byly přístupné, ať už pro vliv či pro důstojnost. Nemohl by jich totiž získat podle obyčeje předků, bez porušení zákonů, když se v předvolebních kampaních tak nestoudně podplácelo, ani je nemohl bez nebezpečí zastávat ve prospěch státu, jelikož mravy státu byly zkažené. Nikdy se neúčastnil veřejných dražeb. Nikdy nebyl v ničem ručitelem ani nájemcem. Nikdy nikoho neobžaloval ani svým jménem ani jako spolužalobce, nikdy nešel k soudu kvůli vlastní záležitosti, nevedl žádné soudní pře. Praefektury, nabídnuté mu mnohými konzuly a praetory sice přijal, ale pouze s podmínkou, že neodejde s nikým do jeho provincie, byl spokojený s poctou, kterou mu ten úřad přinášel, pohrdal zvětšováním rodinného majetku. Nechtěl ani jít s Q. Ciceronem do Asie, přestože u něj mohl být legátem. Soudil totiž, že se nehodí, když praeturu sám zastávat nechtěl, aby byl praetorovým pobočníkem. V té věci dbal nejen své důstojnosti, ale i klidu, protože se rovněž vyhnul podezřením ze zločinů. Proto byla jeho pozornost všem drahá, protože věděli, že jim je věnována z ochoty, ne strachu ani z naděje na odměnu.

7. Když mu bylo kolem šedesáti let, nastala občanská válka s Caesarem. Využil toho, že byl pro stáří zbaven povinnosti vojenské služby, a zůstal ve městě. Cokoliv jeho přátelé, kteří vyrazili za Pompeiem, potřebovali, dal jim ze svého rodinného jmění. Samotného Pompeia nepopudil tím, že by se k němu přidal. Nezískal od něj žádné vyznamenání jako ostatní, kteří jeho prostřednictvím získali buď úřady nebo bohatství. Z těch část ho s velkou nelibostí následovala do tábora, část zůstala k jeho velké nevoli doma. Attikova neangažovanost ve válce byla Caesarovi tak milá, že když jako vítěz ukládal přes dopisy soukromníkům peníze, které mají složit, Attika nejenže té povinnosti zbavil, ale dokonce prominul synovi jeho sestry a Q. Ciceronovi, kteří byli z Pompeiova tábora. Tak se svým starým způsobem života vyhnul novým nebezpečstvím.

8. Následoval onen čas po zavraždění Caesara, kdy se zdálo, že je celý stát v rukou Brutových a Cassiových a že se celá obec k nim přidala. Atticus se s Brutem tak spřátelil, že ten mladík nežil důvěrněji se žádným ze svých vrstevníků než s tímto starcem, a měl ho nejen za největšího rádce, ale i společníka. Nějací lidé vymysleli, aby byla pro Caesarovy vrahy od římských jezdců zřízena jejich vlastní pokladna, a domnívali se, že to může zřídít snadno, dají-li přední muži toho stavu dohromady peníze. Atticus byl dotázán C. Flaviem, důvěrným Brutovým přítelem, zda by to nechtěl zahájit. Avšak on, jelikož se domníval, že pro přátele má vždy služby vykonávat bez stranického nadřívání a takovýchto úmyslů se vždy stranil, odpověděl, že jestliže by chtěl Brutus cokoliv požívat z jeho prostředků, ať tak činí do té míry, do jaké bude chtít; avšak on ohledně té věci nebude ani s nikým mluvit ani se s nikým scházet. Tak se onen spiklenecký kroužek rozpadl pro nesouhlas jeho jediného. Nedlouho poté začal mít návrh Antonius, a to tak, že Brutus i Cassius se přestali starat o provincie, které jim byly uděleny konzulem pro své bohatství, a ztrativše naději ve svou věc vyrazili do vyhnanství. Atticus, který předtím spolu s ostatními nechtěl dát peníze k rozkvětu té strany, nyní, když byl Brutus poražen a opouštěl Itálii, mu darem poslal sto tisíc sesterciů a rovněž rozkázal, aby bylo Brutovi dáno v Épeiru tři sta tisíc sesterciů z jeho majetku. Ani nyní nezačal pochlebovat Antoniovi, který měl moc, ani neopustil zuofající.

9. Následovala válka vedená u Mutiny. Jestliže bych pouze řekl, že v ní byl předvídavý, bylo by to méně, než bych říci měl, protože on byl spíše přímo naplněn všeteckým duchem, lze-li tak ovšem nazvat stálou přirozenou šlechtetnost, která se za žádných okolností ani nezvětšuje ani nezmenšuje. Antonius, prohlášený za nepřítele, opustil Itálii, nemaje naděje, že se opět dostane k moci. Nejen nepřátelé, kteří tehdy byli velmi mocní a bylo jich mnoho, ale i ti, kteří se až nyní přidali k jeho protivníkům a doufali, že díky tomu, že mu budou škodit, dosáhnou nějakého prospěchu, pronásledovali Antoniovy blízké přátele, jeho ženu Fulvii toužili zbavit veškerého majetku a dokonce se připravovali zabít jeho děti. Atticus, ačkoliv byl velmi důvěrným přítelem Ciceronovým i velkým přítelem Brutovým, nejen, že neschvaloval toto poškozování Antonia, ale

naopak jeho přátele, utíkající z města, skrýval a podporoval je vším, co potřebovali. P. Volumniovi dal dokonce tolik, že ten od otce nemohl získat více. Samotné Fulvii, které byla zaměstnána stálými soudy a vyčerpána velkým strachem, prokazoval své služby s takovou svědomitostí, že se bez něj nikdy nedostavila k soudu a Atticus jí byl ve všem ručitelem. Dokonce, když si nemohla v této trudné situaci půjčit na splácení statku, který si v příznivých dobách koupila, vložil se do toho a půjčil jí peníze bez jakéhokoliv úroku a záruky, soudě, že největším ziskem je ukázat se jako pamětlivý a vděčný muž a zároveň dát najevo, že je přítelem lidí, a ne jen jejich štěstí. Když takto činil, nikdo si nemohl myslet, že to dělá kvůli současným poměrům. Nikoho totiž ani ve snu nenapadlo, že se Antonius opět zmocní vlády. Avšak Atticus začal být pomalu kárán některými šlechtici, že se zdá, jako že málo nenávidí špatné občany. Avšak on hleděl spíše ke svému úsudku, co by měl dělat, než k tomu, co by chválili jiní.

10. Štěstěna se náhle otočilo. Jakmile se Antonius vrátil do Itálie, všichni soudili, že je Atticus ve velkém nebezpečí pro své důvěrné přátelství s Ciceronem a Brutem. Proto Atticus při příjezdu vítězného vojevůdce odešel ze strachu z proskripce z fóra a skrýval se u P. Volumnia, kterému, jak jsem řekl, nedlouho předtím poskytl svou pomoc – taková byla v těch dobách vrtkavost štěstí, že hned ti, hned oni byli v nejvyšším postavení či nebezpečí. S sebou měl Q. Gellia Cana, svého vrstevníka a člověka povahou velmi podobného sobě. Toto je rovněž příklad Attikovi šlechtivosti, že s tím, kterého poznal v chlapeckém věku ve škole, žil tak spřízněně, že jim jejich přátelství vydrželo až do pozdního stáří.

Avšak Antonius, přestože měl Cicerona v takové nenávisti, že byl osobním nepřitelem nejenom jeho samého, ale i všech jeho přátel, které chtěl proskribovat, přece byl, na naléhání mnoha, pamětliv Attikových služeb, a když se dozvěděl, kde je, napsal mu vlastní rukou dopis, ať se nebojí a okamžitě k němu přijde. Že jeho i Cana vyjmul z těch, kteří mají být proskribováni. A aby se mu nic zlého nestalo, poslal mu stráž – všechno se to totiž odehrávalo v noci. Tak byl Atticus v největším nebezpečí záchranou nejen sobě samému, ale i tomu, kdo mu byl nejdražší. Nežádal totiž od nikoho pomoc pouze kvůli sobě, ale kvůli svému společníkovi, aby dal najevo, že nechce pro sebe jiný osud než pro něj. Je-li kormidelník, který zachrání loď z bouře a moře plného skalisek, vynášen převelikou chválou, proč není za jedinečnou považována i předvídavost toho, který z tolika a tak těžkých občanských bouří vyšel bez újmy?

11. Jakmile vyvázl z těchto těžkostí, nedělal nic jiného, než že pomáhal co největšímu počtu lidí vším, čím mohl. Když lůza naháněla, z vidiny odměny slíbené Antoniem, proskribované občany, nikomu, kdo přišel do Épiru, nic nescházelo, všem byla dána možnost tam zůstat natrvalo. Ještě po bitvě u Filippa a po smrti C. Cassia a M. Bruta se rozhodl krýt praetora L. Iulia Mocilla a jeho syna, Aula Torquata i ostatní stejně poražené osudem a rozkázal, aby jim bylo z Épeiru dopravováno na Samothráku vše, co potřebovali. Je těžké vylíčit všechno a není to ani nutné. Jediné co chci, aby se nemělo za to, že jeho čestnost byla pomíjivá a vychytralá. Ze samotných událostí i doby lze poznat, že se nedal k těm, kteří měli moc, ale vždy pomáhal zkrušeným; Brutovu matku Servilii měl v úctě i po Brutově smrti stejně jako za jeho života. Jelikož si vedl takto ušlechtilé, nedostal se s nikým do nepřátelství, protože ani nikoho neurážel a i když utrpěl nějaké bezpráví, chtěl na to raději zapomenout než se mstít. Služby, které mu byly prokázány, si pamatoval nadosmrti; ale ty, které sám prokázal jiným si pamatoval jen tak dlouho, dokud ten, který je přijal, byl mu vděčný. Tak způsobil, že se zdá být pravdivý výrok:

*Osud každého člověka připravují jeho mravy.*

Avšak své štěstí si nezajistil dříve, než se sám přizpůsobil tak, že dával stále pozor, aby nebyl v ničem po právu kárán.

12. Tak se tedy stalo, že M. Vipsanius Agrippa, spojený důvěrným rodinným přátelstvím s mladým Caesarem, mající díky svému vlivu a Caesarově moci bez jakýchkoliv podmínek vládu ve svých rukou, si raději zvolil příbuzenství s Attikem a dal při výběru manželky přednost dceři římského jezdce před nevěstami z nejurozenějších rodů. Ten sňatek sjednal – není to třeba tajit – M. Antonius, triumvir pro ustanovení státu. A ačkoliv si mohl Atticus díky jeho vlivu rozmnožit své jmění, byl tak dalek touhy po penězích, že je nepoužíval na nic jiného, než aby odvrátil od přátel nebezpečí nebo škodu. Což bylo jasně vidět zvláště během proskripce. Neboť když L.

Saufeiovi, římskému jezdcí, Attikovu vrstevníku, který žil mnoho let v Athénách veden zájmem o filozofii a v Itálii měl bohaté statky, triumvirové zabavili, jak bylo tehdy ve zvyku, majetek, díky Attikovu úsilí a snaze se stalo, že byl Saefius od jednoho posla zpraven jak o tom, že ztratil majetek, tak o tom, že jej opět nabyt. Rovněž zachránil po proskripci římských jezdců L. Iulia Calida, kterého, jak se mi zdá, mohu přirovnat k nejvybranějším básníkům, které naše doba po smrti Lucretiově a Catullově přinesla, a který byl také neméně šlechtným a v nejlepších uměních vzdělaným mužem. Calidus byl totiž, zařazen, ve své nepřítomnosti, P. Volumniem, velitelem Antoniových technických sborů, mezi proskribované pro své velké statky v Africe. Těžko je posoudit, zda mu to tehdy přineslo více práce nebo slávy, neboť tehdy se stalo všeobecně známým, že Atticus pomáhá svým přátelům v nebezpečí stejně, ať jsou vzdáleni, či přítomni.

13. A Atticus byl také vskutku považován za neméně dobrého hospodáře než občana. Vždyť přestože byl zámožný, nikdo netoužil méně než on po nákupech, nikdo nebyl méně náruživý do stavění. A přece hlavně dobře bydlel a užíval nejlepších věcí. Měl na Quirinálském pahorku dům Tamfiliův, zanechaný po strýci jako dědictví. Jeho půvab nespočíval však ve stavbě samé, nýbrž v parku. Tento dům, postavený již dávno, měl více pro svůj dobrý vkus než na výdaje. Ničeho v něm nezměnil, leda k tomu byl donucem stářím té stavby. Služebnictvo měl v tom domě, má-li se posuzovat podle užitečnosti, nejlepší, pak-li podle velikosti, sotva střední. Byli tam totiž velmi učené mladíci, výborní předčítači a četní písaři a nebyl tam žádný obyčejný služebník, který by skvěle neovládal obě z těchto umění. Stejně i ostatní umělci, které domácí život vyžaduje, byli obzvláště dobří. Avšak všichni se v tom domě už narodili i vyučili. To je znamení nejen skromnosti, ale i pečlivosti. Za skromnost se totiž musí považovat jak netoužit po tom, po čem vidíš toužit mnoho jiných, tak připravovat něco ne penězi, nýbrž pečlivostí, to vyžaduje velkou píli. Byl vkusný, ale ne honosivý, měl rád nádherné věci, nebyl však marnotratný. Veškerou svou pečlivostí usiloval o čistotu, ne o přebytek. Nábytek měl skromný, neměl ho mnoho, takže nijak nemohl budit pozornost. A neopomeni ani toto, ačkoliv si myslím, že se to mnohým čtenářům bude zdát bezvýznamné: přestože byl především vznešený římský jezdec a hojně a ochotně zval k sobě domů lidi všech stavů, tak vím, z jeho deníku, že v měsíci téměř nikdy jeho výdaje nepřesáhly tři tisíce sesterciů. A toto neříkám z doslechu, ale protože jsem to sám poznal. Díky důvěrnému přátelství jsem byl totiž často účasten jeho soukromých záležitostí.

14. Na hostině u něho nikdo neslyšel jiné zábavy než předčítání; tento druh zábavy věru považuji za nejpříjemnější. A nikdy se u něj neobjedvalo bez nějakého čtení, duch hodovníků byl oblažen stejně jako jejich břicho. Zval totiž k sobě ty, jejichž zvyky se nelišily od jeho.

Ačkoliv dosáhl tak vydatného příjmu peněz, nezměnil nic na svém každodenním životě, nic ze svých zvyklostí a prokazoval takovou střídmost, že se dvěma miliony sesterciů, které obdržel od otce, dokázal skvěle žít a i když získal sesterciů deset milionů, nežil ve větším pohatství než dříve a zůstával stejně důstojný, ať jeho jmění dosahovalo výše té či oné. Neměl žádné sady, žádnou nákladnou vilu na předměstí nebo u moře ani jinde v Itálii, vyjma v Arretiu a Nomentanu, kde měl venkovský statek, a veškerý jeho příjem sestával z pozemků v Épeiru a v Římě. Z toho lze poznat, že měl ve zvyku vydávání peněz měřit ne podle toho, jak veliký má majetek, ale podle důvodu, na co je vydávat.

15. Lži ani nemluvil ani ji nemohl snést. Tak byl i ve vlídnosti přísný i ve věžnosti přívětivý, takže se dalo těžko poznat, zda ho přátelé více ctíli, či zda ho více milovali. O cokoliv byl žádán, sliboval to opatrně, neboť považoval slíbit něco, co nemohl splnit, ne za slušné, ale za lehkovážné. A také, když se snažil splnit něco, co jednou slíbil, snažil se o to s takovou péčí, až se zdálo, že koná svou věc, a ne věc od jiného uloženou. Úkol, kterého se ujal, se mu nikdy neprotivil, domníval se totiž, že se v té věci jedná i o jeho pověst. A té si cenil ze všeho nejvíce. Tak se stávalo, že vykonával za Cicerona, Marka Catona, Q. Hortensia, Aula Torquata a kromě toho i mnoha římských jezdců, všechnu jejich práci. Z toho se dá poznat, že politice se vyhýbal ne snad z lenosti, ale z rozmyslu.

16. Ohledně jeho lidskosti nemohu přinést větší důkaz, než to, že jako mladík byl velice milým starci Sullovi a jako stařec byl velmi vítaným mladíkovi M. Brutovi, se svými vrstevníky, Q. Hortensiem a M. Ciceronem, žil ale v takovém přátelství, že je těžko posoudit, s jakou generací se šil lépe. Přestože zvláště Cicero ho miloval tak, že ani jeho bratr Qintus mu nebyl dražší a

důvěrnější. Toho jsou důkazem, vyjma těch knih, ve nichž se o tom Cicero zmínil a které jsou vydány mezi lid, jedenáct svazků dopisů, které posílal Attikovi od svého konzulátu až do nejvyššího stáří. Tomu, kdo je čte, neschází v nich mnoho složitý popis dějin těch časů. Tak je tam totiž popsáno všechno o záměrech předních mužů, chybách vojevůdců i změnách poměrů ve státě, že v nich není nic neodkryto a může se poznat, že Ciceronova předvídavost byla jistým způsobem věštecká. Cicero totiž nejen předpověděl, že se stane to, co se přihodilo ještě za jeho života, ale prorokoval jako věstec i to, co nadchází dnes.

17. Co bych však měl říci o Attikově lásce k rodině? Když jsem ho slyšel na pohřbu jeho matky, kterou pohřbíval v jejích devadesáti letech, když jemu samotnému bylo sedmašedesát, jak se pravdivě chlubí tím, že se s matkou nikdy nemusel udobřovat a že se svou sestrou, která byla podobného věku jako on, nikdy neměl spory. To je znamením jednak toho, že mezi ně nikdy nevstoupila příčina ke sporu a že Atticus byl ke svým blízkým tak showívavý, že považoval až za hřích být rozezlen na ty, které má milovat. A takto nečinil pouze pro svou povahu, ačkoliv té jsme všichni poslušni, ale i díky své vzdělanosti. Poučení předních filozofů měl totiž tak osvojené, že jich používal k běžnému životu, a ne k tomu, aby je stavěl na odiv.

18. Byl velkým napodobovatelem zvyků předků a velmi miloval dávnou historii. Tu měl nastudováno tak pečlivě, jak ji celou vyložil v tom svazku, kde sepsal chronologicky římské úředníky. Nebyl žádný zákon, mír, válka či jiný slavný čin římského národa, který by on v té knize nepoznamenal tam, kde měl být, a, což bylo nejtěžší, připojil k tomu i rodokmeny římských rodin tak pečlivě, že z nich může poznat předky slavných mužů. V jiné knize, kterou napsal na žádost M. Iunia Bruta, ještě vyjmenoval pořadě členy rodiny Iuniů, od počátků až po dnešek, a poznamenal při tom, kdo se komu narodil a jakých dosáhl počt a v jaké to bylo době; stejně napsal na žádost Marcella Claudia knihu o rodu Marcellů, na požádání Scipiona Cornelia a Fabia Maxima o rodech Fabiů a Aemiliů. Pro ty, kteří chtějí upozornit na nějaké slavné muže, není nic lepšího než tyto knihy.

Věnoval se rovněž poezii, věřím že proto, aby nebyl neznalý jejího půvabu. Neboť ty, kteří slávou a velikostí činů předčili ostatní z římského národa, oslavil ve verších tak, že vypsál, pod podobiznou každého jednoho jeho činy a úřednické hodnosti, a to ne více než čtyřmi, pěti verši. Až je sotva uvěřitelné, že tak slavné věci mohou být objasněny tak stručně. Sepsal rovněž jednu knihu řecky, a to sice o Ciceronovu konzulátu.

19. Až dosud jsem psal za Attikova života. Nyní, protože osud chtěl, abych ho přežil, vyložím zbytek a, pokud budu moci, poučím čtenáře příklady toho, co jsem naznačil už shora, totiž, že většinou si každý svůj osud připravuje svými zvyky. Neboť Atticus, spokojený s jezdeckým stavem, v němž se narodil, stal se příbuzným císaře, syna božského Iulia, když jeho důvěrné přátelství si získal už dříve, a to ničím jiným než důstojností života, kterou si získal i ostatní přední muže státu, stejně důstojné jako Augustus, ale méně šťastné.

Jeho totiž provázal takový zdar, že nebylo nic, co by osud udělil někomu jinému a jemu to nedopřál. A on dokázal dosáhnout toho, čeho předtím žádný jiný Říman nedosáhl. Attikovy se narodila vnučka z dcery, kterou provdal jako mladou dívku za Agrippu. Tuto Augustus zasnoubil, když jí nebyl ani rok, s Ti. Claudiem Neronem, narozeným z Drusilly, svým nevlastním synem. Tímto spojením ztvrdil jejich příbuzenství a přátelství učinil ještě důvěrnější.

20. Už před tímto zasnoubením Augustus neposlal, když byl vzdálen z Říma, nikomu ze své rodiny dopis, aby ho přitom neposlal i Attikovi; psal mu, co dělá a především pak, co čte a kde a jak dlouho se zdržuje. Ale i když byl ve městě a kvůli množství své práce se s Attikem stýkal méně, než chtěl, nebyl téměř žádný den, kdy by mu nenapsal; jednou se ho tázal na něco z dávné historie, podruhé mu předložil nějakou otázku ohledně poezie a občas po něm v žertu žádal delší dopisy. A tak, díky tomuto přátelství, když se začal vinou stáří a nedbalosti rozpadat chrám Iova Nositele na Kapitolu, zbudovaný Romulem, zbavený již střechy, Augustus se na Attikovo napomenutí postaral o jeho opravení.

A věru i od M. Antonia, i když ten byl nepřítomen, dostával dopisy; Antonius se dokonce staral, aby, i když se zrovna nacházel na konci světa, pečlivě Attika zpravoval o tom, co dělá. Význam tohoto snáze posoudí ten, kdobude moci uvážit, kolik moudrosti je třeba na to si udržet

přízeň a styk s těmi, mezi nimi bylo nejen zápasení a svrchovanou vládu, ale i mezi ně vpadla taková nevraživost, jaká musela nutně vpadnout mezi Augusta a Antonia, protože se oba chtěli stát nejen vládci Říma, ale celého světa.

21. Takovýmto životem naplnil sedmasedmdesát let a až do nejvyššího stáří rostla jeho důstojnost stejně jako vliv a bohatství – mnoho lidí mu totiž odkázalo dědictví jen pro jeho dobrotu – a užíval si takového zdraví, že po třicet let nemusel požit žádného léku, ale nakonec upadl do nemoci, které zpočátku nedbal ani sám, ani lékaři. Mysleli si totiž, že je to zácpa a předepsali na ni rychle a mírně působící, léky. Když tak žil tři měsíce bez jakýchkoliv bolestí, kromě těch, které vznikly léčením, náhle mu nemoc s takovou silou vrazila do konečnicku, že se mu ke konci na bedrech objevily hnisavé píštěle. Ale ještě, než se mu toto stalo, když cítil, že bolest roste každým dnem a přidala se k ní ještě i horečka, rozkázal, aby k němu povolali jeho zetě Agrippu a s ním i L. Cornelia Balba a Sexta Peducaea. Jakmile uviděl, že tito přišli, podepřel se na lůžku a řekl: „Není třeba více slovy připomínat, jakou jsem věnoval nyní pro zachování svého zdraví péči a snahu, vždyť jste toho sami svědci. Protože, jak věřím, jsem vás přesvědčil, že jsem neopomenul nic, co by mohlo pomoci k vyléčení, zbývá, abych se postaral sám o sebe; nechtěl jsem, aby jste to nevěděli. Rozhodl jsem se totiž, že přestanu nemoc žít. Neboť ať jsem v těchto dnech požil jakéhokoliv pokrmu, prodloužil jsem si život tak, že jsem zvětšil bolesti bez nějaké naděje na záchranu. Pročež od vás žádám, jednak, ať schválíte mé rozhodnutí, a pak, ať se mě nesnažíte od něho zbytečným zrazováním odvrátit.“

22. Prones tuto řeč s tak pevným hlasem a výrazem tváře, jakoby se chystal odejít ne ze života, ale z jednoho domu do druhého, když ho Agrippa, pláče a líbaje ho, prosil a zaříkal, aby si to, k čemu ho příroda nutí, sám ještě neurychloval, protože se mohl ještě v ten čas zachránit jak pro sebe tak pro své blízké, umlčel jeho slova svým nepovolným mlčením. Tak, když se dva dny zdržoval jídla, náhle horečka ustoupila a i nemoc začala být lehčí. Přece ale dokončil to, co si předsevzal. A tak, pátého dne poté, co pojal tento úmysl, den před dubnovými Kalendami (31. března), roku, kdy byli konzuly Cn. Domitius a C. Sosius, zemřel. Z domu byl vynesena na nosítkách, jak předtím sám poručil, bez nějakého velkého velkolepého pohřebního obřadu, za přítomnosti všech dobrých občanů a velkého množství lidu. Pohřben je u Appiovi silnice, u pátého milníku od města, v hrobce Q. Caecilia, svého strýce.

---

Z latinského originálu *De excellentibus ducibus exterarum gentium* přeložil  
Jan Ctibor, 2004